

LETNIK XXI.

ŠT. 6—10.

ZORA

GLASILO KATOLIŠKEGA
JUGOSLOVANSKEGA
DIJAŠTVA.

LJUBLJANA, 1918/19.

TISK JUGOSLOVANSKE TISKARNE.

Vsebina

Tovarišem abiturijentom!	57
Vsem tovarišem akademikom, bogoslovcem in srednješolcem!	58
ČLANKI:	
Prvi svit	59
Č. A.: Vzori in boji srednješolskega dijaka	61
Zaren France: Naš dijak na Dunaju	66
A. Č.: Naše dijaštvo in narod	67
LISTEK	73—77
VEŠTNIK	78—89
Listnica uredništva	89
LEPOSLOVNA PRILOGA:	
Martin Mavrič: Nikeforov kip	90
A. V.: Poldanske ure	92
» Nočni psalem	92
Boško: Pesem o pesmi	92
Boško: Tebe ni	93
Boško: Pesem	93
Jože: Veselje	93
France Z.: Gazela	93
Fran Sušnik: Gospa Sveta	93
A. V.: Težki trenutki	94
A. V.: Večer v topli izbi, kadar sneži	94
A. V.: Mesečina v izbi	95
A. V.: Lahen dež ob večernih urah	95
Boško: Poti polnočne	95
Boško: Zvečer (Falke)	95
A. K.: Slepec	96
A. V.: Lahen dež ob popoldanskih urah, kadar sije solnce	96
Serafin: Velikonočno jutro	96
Jože: Melanholijska	96
A. V.: Tiha pesem	96
A. V.: Svetle noči	97
Boško: Tebi	97
Boško: Tvoj junak	97
Jože: Jutro	97
Tine Poljanec: Vzdihi koroških beguncev	97
A. V.: Sanja	98
A. V.: Deklica na pomladnjem izprehodu	98
Visoški: Morje	99
Jože: Sanje	99
Jože: V pomladnih nočeh	99
Puš Ludovik: Dolina solz	99
J. J.: O Ketteju	100
Ante K.: Šlezke pesmi, Peter Bezruč	102
OCENE	104

Uredništvo »ZORE«: Narte Velikonja, Ljubljana, Jugoslovanska tiskarna.
 Naročnina naj se blagovoli pošiljati s čeki poštne hranilnice ali po nakaznici
 Upravištvu »ZORE«: Ljubljana, pisarna Jugoslovanske tiskarne.
 Naročnina za celo leto 8 K, za dijake 4 K.

Glasilo katoliškega jugoslovanskega dijaštva.

Tovarišem abiturijentom!

Nam vsem so še živo v spominu ona predvojna leta, ko je zadnja, predpočitniška številka »Zore« prinašala vabilo vseh naših akademskih društev, ki so klicala naraščaj k svojemu ognjišču. »Danica« na Dunaj, »Zarja« v Gradec, »Dan« v Prago, posamezni tovariši pa celo v Krakov in Inomost.

Letos tega ne moremo. Lepo cvetočim društvom je vojska vzela najbolj agilne člane — državni prevrat pa je končno veljavno prenesel naše kulturno težišče na jug. Že v tem letu so se mase slovenskega visokošolskega dijaštva obrnile v Zagreb, ki je v zimskem semestru edini na celem jugoslovanskem teritoriju imel univerzo. Le oni, ki so bili vsled svojih študij navezani na dosedanja vseučiliška mesta, so poiskali neghostoljubno streho sovražnih alma mater.

Na Dunaju »Danica« še vedno životari, v Pragi so se akademiki krščanskega svetovnega naziranja združili v jugoslovansko akad. društvo »Krek«, v Gradcu pa je »Zarja« prešla v »Preporod« prejšnjih hrvatskih tovarišev. Slovenski kat. akademiki v Zagrebu so vstopili v »Domačoj«, ki je tako dobil jugoslovansko lice.

Mi zopet vabimo. Vabimo vse abiturijente, ki bodo v prihodnjem letu stopili na svobodna akademska tla, v naša društva, ki obstoje, oziroma v ona, ki se bodo osnovala. Težišče se bo z ustanovitvijo ljubljanske univerze sigurno preneslo v Ljubljano — toda s tem domovina še dolgo ne bo rešena. Veliko jih bo ostalo v Zagrebu, marsikdo bo šel dalje ob Savi navzdol — v Beograd. Pozdravljamo vse one, ki bodo iskali zveze in širokih cest. Kdor količkaj more, naj se vpiše v Beograd, kjer že obstoji akad. »krščanska zajednica«. Domovina bo pa še bolj hvaležna onim, ki bodo prekoračili domači

plot in poiskali obzorja na švicarskih, francoskih, italijanskih in nemških univerzah. Naš vzornik Krek je mnogo svojih misli in svojega dela posvetil vprašanju, kako čim več naših fantov spraviti v tujino. Ker se na novo ustvarjena jugoslovanska država Srbov, Hrvatov in Slovencev po svojem geografskem položaju in po svoji kulturni misiji nahaja med stenami dveh velikih oblakov, zapadnega in vzhodnega, potrebujemo inteligence, ki bo s svojim duhom objela cel svet od oceana do oceana. Tujina nam ne sme biti več tujina, celi univertzum materije in duha mora biti naš dom.

Tovariši abiturijenti! V tem smislu vas vabimo na univerze. Vabimo vas na domača vseučilišča, da spoznate sebe in svoj narod, vabimo vas na tuje univerze, da se navzamete pozitivnih idej, da se vam v tujini izkleše značaj in učvrsti pozitivna, dejavna domovinska ljubezen. Vsi, humanisti in tehnikji so poklicani, da spoznajo mentaliteto, kulturo, gospodarstvo in trgovino velikih narodov, da spoznajo smernice današnje dobe.

V tej revolucijski dobi, v času konvulzivnih tresljajev v velikih in malih enotah, pa sveti še vedno enako močno svetilnik religije. Moderni duh si želi počitka, narodi žele miru. Kdo jim bo prinesel mir, če ne večni Kralj miru.

V tem smislu vas vabimo na delo. Vabimo vas, da s svežimi, boljšimi močmi pomagata starejšim tovarišem — vabimo vas med narod in naša akademska društva!

Za jugoslov. kat. akad. društvo »Domačoj«
in
»Slovensko Dijaško Zvezo«:

Phil. Jos. Kovač,
t. č. predsednik.

Vsem tovarišem akademikom, bogoslovcem in srednješolcem!

V Zagrebu se je porodila želja, da o prvih glavnih počitnicah miru preštejemo strašno decimirane vrste našega dijaštva. Vojska nas je za celo vrsto let odtrgala matici, preobrazila je temeljito podobo sveta — in morda še bolj nas same. Hočemo, da si odkrito pogledamo iz oči v oči in si povemo iz srca svojo preteklost in svojo bodočnost. Mi čutimo to potrebo.

Na obzorju se kaže svit nove dobe. Različni zidarji in kovači so že dolgo poskušali postaviti novo in solidno stavbo harmonije in sreče, pa zdi se, da so vsi zidali na pesek. Nered je postajal večji in večji, dokler se ni vse zrušilo v prah. V tem prahu vstajajo konture nove hiše, ki se pa ne sme zidati brez nas. Kakor meteor se je iz Amerike pokazal Wilson z mogočno ideologijo človečanstva, najprimitivnejših človeških pravic. V Parizu je omaгал — po svetu se pa zavijajo novi vozli, novi problemi, ki protrebujejo mladih ljudi, visokega in jasnega čela. Tu začnemo mi, od spodaj navzgor. Na počitniškem zborovanju bomo prepotovali labirint vprašanj in poiskali sigurni pravec. Vabimo vse naše tovariše, vso inteligenco in ves narod poštenjakov, da vsak založi iskreno besedo na izdelavi našega programa. Kultura, socialne reforme, morala in šola, država in gospodarstvo — vse mora biti naše, vse nas mora zanimati. Delo naj bo razdeljeno, potrebujemo globokih specialistov, površnih polihistorov današnja doba ne more rabiti.

V glavnih potezah smo izdelali načrt referatov in sekcij, ki naj bi zborovala na sestanku, ki bi se vršil 8. in 9. avgusta v Ljubljani, in sicer v veliki dvorani hotela »Union«. Sekcije bi zborovale po manjših lokalih opoldne in zvečer. Prosimo vse tovariše, da v glavnem naznačeni material referatov in sekcij vsak zase vzamejo v pretres ter staviijo stvarne predloge in resolucije, ki bodo naše oporišče v bodočem delu.

Načrt je sledeči:

Dne 7. avgusta, popoldne: Zborovanje delegatov Slov. Dijaške Zveze in Hrv. kat. dačkog Saveza radi unificiranja organizacije in dela. Jugoslovanska Dijaška Zveza.

Dne 8. avgusta, dopoldne ob 8. uri: Sv. maša. Ob 9. uri: Pričetek zborovanja, ki se nadaljuje popoldne in drugi dan. Referati bodo v glavnem obsegali sledeča vprašanja:

1. **Vojska in naš program.** Kratka skica našega dela med vojsko, verska ideja po vojski, prelom v staro dobo, psihološko umevanje razvoja, naše naloge.

2. **Jugoslovanstvo in država SHS.** Predavanje naj bi pojasnilo naš politični in gospodarski položaj, začrtalo kulturne naloge države v njenem ozemlju in na svetovnem podiju.

3. **Cerkev in država.** Kulturne misije obeh potenc, dolžnosti ene do druge, dolžnosti do prebivalstva po dr. Kreku, dr. Ušeničniku itd. Problem ločitve.

4. **Inteligenca in narod.** Kakšno inteligenco moramo imeti, »da bomo narod poštenjakov«. Medsebojno razmerje obeh, dolžnosti države do inteligence in naraščaja ter narobe. Potreba politične vzgoje med narodom, da se obistinijo naši upi za bodočnost. Tu je obširno polje za pošteno, delaljubno inteligenco. Cf. sklep Češk. shromožd. od 7. febr. 1919.

5. **Etika v službi naroda.** Znanstveni sistemi, ki hočejo angažirati naravno etiko, katere zaklade najdemo v narodnih pesmih in pregovorih in ki jo je oplemenila in sankcionirala kat. Cerkev. Edini trdni temelj, na katerem lahko zidamo. Kako nezadostni so drugi sistemi, je krvavo pokazala vojna z epilogom sedanjega časa.

6. **Socijalizem, boljševizem in evangeliij.** Nekaj historijskega pregleda, boljševizem kot tak, paralela ter končno mi v tej par excellence socijalni dobi.

7. **Časopisje in moralna vzgoja.** Zahteva po akad. izobraženih žurnalistih, uveljavljenje poštenja v časopisih (gl. različne notice in cinične oglasel), naš novinarski, inserijalni repertoar. Politični, strokovni listi, ter kulturne revije. Kaj nam še manjka?

8. **Literarnoumetnostno predavanje.** Na podlagi referatov in debate bi se sestavile resolucije na vlado, inteligenco in narod. V odmorih bi zborovali posamezni odseki (Jugoslovanska tiskarna, Ljudski dom), in sicer:

a) Kulturno socialni odsek za organiziranje dela in predavanj med narodom, v izobraževalnih društvih, Orlovskih organizacijah ter mladinskih in ženskih organizacijah.

b) Abstinentski odsek v svrhu notranje in enotne organizacije abstinentne misli v dijaških vrstah.

c) Srednješolski odsek z enim glavnim referatom o sedanjem stanju srednješolstva, o organizacijah in zahtevani reformi šol. Dijaški svetj itd. Podroben načrt S. D. Z. za delo med srednješolci.

d) Bogoslovski odsek v svrhu notranje in enotne organizacije med bogoslovci.

f) Odsek za »Zoro« in »Mentor« ter eventualno »Koledarček«.

* * *

Na predvečer pozdravni večer v »Unionu«; na večer prvega dne gledališka predstava Branislava Nušića »Protekcija« v »Ljudskem domu«. Popoldne drugega dne

običajni, formelni občni zbor S. D. Z. in J. D. Z.; zvečer komerz v večjem stilu v »Unionu« s sodelovanjem ljubljanskih društev. Tretji dan izlet (Gorenjsko, Dolenjsko ali kam drugam).

Par dni pred našim sestankom se vrši na Homcu socialni kurz, ki se ga udeležijo Hrvati in njihovi seniori, po ljubljanskem sestanku pa se vrše v kratkih časovnih presledkih večji sestanki z istim namenom v Zagrebu in Mostaru. S tovariši Hrvati smo se dogovorili vse potrebno, da se delo in zborovanja izvrše v prid in napredovanje naše velike misije. Vabljeni ste vsi — torej pridite polnih glav in polnih rok!

Slovenska Dijaška Zveza.

Med. Tinja Jemec,
t. č. tajnik.

Phil. Jos. Kovač,
t. č. predsednik.

Opomba: Natančnejši načrt in ev. spremembe se bodo javile potom vabil in dnevnega časopisa.

Prvi svit.

21. maja 1919 ob 10. uri dopoldne se je na skromen, a pomemben način otvoril prvi tehnični visokošolski tečaj v Ljubljani. V ta namen so se zbrali na obrtni šoli zastopniki vlade, predsednik dr. Brejc, poverjenik za uk in bogočastje dr. Verstovšek, namestnik generala Smiljaniča polkovnik Vukasovič, člani vseučiliške komisije z dr. Majaronom na čelu, člani društva sloven. inženjerjev, ravnatelj dr. Stergar, ing. Skaberne, rav. Klinar, ves tehnični učiteljski zbor, dr. Vidmar, dr. Zupančič, ing. Vurnik, zastopnika mestne občine ljubljanske podžupan dr. Triller, ravnatelj dr. Zarnik, mestni ing. Zupanc, bogoslovni profesorji dr. Ušeničnik, dr. Zore, dr. Srebrnič, slovenski docenti dr. Nachtigall, dr. Ramovš, dr. Rostohar, muzejski ravnatelj dr. Mantuani, Rihard Jakopič, člani višjega šolskega sveta prof. Vadnal, dr. Grafenauer, dr. Skaberne, od poverjenišva za pravosodje dr. Polec, prof. dr. Žmavc, ravnatelj Mazi, profesor Jug, več zastopnikov drugih javnih in zasebnih korporacij, zastopnik zagrebških visokošolcev Josip Kovač ter skoro vsi slušatelji prvega našega tehničnega semestra.

Govor dr. Majarona.

Slovesnost je otvoril ob 10. uri 20 minut predsednik vseučiliške komisije dr. Majaron, ki je pozdravil navzoče in v svojem nagovoru, tako odličnem po stvarnosti in oblikovni popolnosti, podal kratko zgodovino zadnjega dela za vseučilišče v Ljubljani.

Današnji dan je dal dosedanjemu delu vseučiliške komisije za našo vseučiliško stvar sankcijo in pobudo. Ko se je naš narod otresel suženjstva, se je takoj spomnil svojega starega ideala, svojega vseučilišča. Dosedanje zapreke so izvirale iz sovraštva do slovenskega naroda in iz želje, da ostane v političnem in gospodarskem helotstvu. Toda v naši državi Srbov, Hrvatov in Slovencev ne more in ne sme biti plemenskega antagonizma; vsako pleme se mora razviti do viška svoje kulturne moči. Slovenija ni prinesla v novo državo le svojih naravnih bogastev, ampak tudi zaklade svojih duševnih sil. Te zaklade hočemo razmnožiti z vseučiliščem v Ljubljani. Naše vseučilišče bo branik proti napadom od juga in severa, naše vseučilišče bo atsakcijsko ognjišče

za one dele naše domovine, ki jih je kri-
vična sodba prisodila drugim.

To je imela vseučiliška komisija pred
očmi in se je lotila dela z veliko vnemo.
Prvo vprašanje je bilo, kako naj se uredi
vseučilišče. Odločili smo se za tradicio-
nalni tip s štirimi fakultetami, ki naj se
združijo s tehnično fakulteto, ki je čeda-
lje bolj spojena z znanstvenimi discipli-
nami vseučilišča. Zato nismo bili za
osnutje visoke tehnične šole, marveč za
vseučilišče petih fakultet. Komisija se je
tudi prepričala, da so dani pogoji glede
učnih moči, čeprav stoji na strogem sta-
lišču, da smejo predavati samo možje s
popolno znanstveno kvalifikacijo. Prvot-
no smo namerjali spopolnjevati učni zbor
s slovenskimi stolicami v Zagrebu, med-
tem pa naj bi se v Ljubljani izvršile grad-
bene in tehnične priprave. Toda skazalo
se je, da je ta načrt neizvedljiv, zato smo
moralí udariti naravnost proti cilju, če-
prav je ta pot strma. Socialni oziri na
naše trpeče dijaštvo, ki je sedaj brez
strehe, ter dejstvo, da naši državi pri-
manjkuje duševnih delavcev, nam je bilo
opomin, da se mora vseučilišče v Ljub-
ljani čimprej otvoriti. Zato se je komisija
začetkom marca razdelila v subkomisije
za pripravo posameznih fakultet. Med-
tem nam je prišla vesela vest iz Belgrada,
da se vseučilišče začne že jeseni. Mi smo
vse načrte glede organizacije posameznih
fakultet predložili vladi — sedaj pričaku-
jemo od nje in od narodnega predstavní-
štva odrešilne besede, da se osnuje tretje
naše vseučilišče v Ljubljani. Prepričali smo
se, da je zamuda v vsakem dnevu, če se ta
ustanova odloži.

Kako je bilo prav, da smo s tehnič-
nim visokošolskim tečajem takoj začeli,
kaže visoko število slušateljev. Zato upa-
mo, da dobimo sankcijo vlade in svojega
naroda. Upamo, da se tehničnemu tečaju
pridružijo še ostale štiri fakultete v A l m o
m a t e r L a b a n c e n s i s. Prosim gospo-
da poverjenika za uk in božičastje, da
otvori naš tehnični visokošolski tečaj.

Nato je povzel besedo

**poverjenik za uk in božičastje dr. Ver-
stovšek.**

Slavna gospoda! Odlični gostje! Pre-
dragi gospodje akademiki!

V imenu deželne vlade si usojam vse
prav iskreno pozdraviti. Lotili smo se
zopet novega resnega dela! Brez hrupa,
brez manifestacij otvarjamo tehniško-vi-
sokošolske tečaje, ki naj bodo jedro bo-

doče tehniške fakultete vseučilišča, ka-
teru nujno potrebuje slovenski narod kot
najvišji kulturni zavod. Bistvu vsega šol-
stva je prilagodena današnja svečanost.
Šolstvo mora imeti mir, ne smejo pose-
gati v njega razburkani valovi vsakda-
njega življenja, ker le na ta način se za-
more dobro in lepo razvijati. Hvala Bo-
gu, reči smem, da se šolstvo po prevratu
po zaslugi vseh merodajnih činiteljev
uspešno razvija in reorganizira po celem
Slovenskem brez hrupa in brez nevarnih
pojavnost primerno zahtevam našega na-
roda in v okviru nove od nas tako zaže-
ljene državne zgradbe, kraljevine Srbov,
Hrvatov in Slovencev.

Gospoda! Od 18. stoletja je slovenski
narod stremil za tem, da doseže najvišje
šolstvo; živa potreba po njem je vsilila to
idejo tudi nam, ki smo od nekdanj hrepe-
neli po povzdigi omike jugoslovenskih
narodov. Narod se je iz sebe povzpел do
one kulturne višine, ki je potrebna za
ustanovitev najvišjega kulturnega zavoda,
ki je sedaj dobro dozoreli sad znanstve-
nega razvoja, ki naj bode v bodoče naj-
markantnejši izraz narodove individual-
nosti. Kar nam je bilo zabranjeno doslej,
da se nam ni kot naravna posledica na-
rodne enakopravnosti na široko odprla
A l m a m a t e r v dobi suženjstva, to
upamo v trdni veri doseči s pomočjo bra-
tov Srbov in Hrvatov. Slov. znanstveniki
bodo delovali skupno s srbskimi in hr-
vatskimi učenjaki; tekma bode blagodejno
vplivala in bogatila vse stroke na znan-
stvenem polju Jugoslovanov.

Čaka nas brez dvoma še premnogo
težkoč, katerih se pa ne smemo prestra-
šiti in premagali jih bodemo z dobro voljo
in požrtvovalnim delom.

Le požrtvovalností posameznih gospo-
dov se imamo zahvaliti, da se vrši danes
slovesna otvoritev tehniško-visoko šol-
skega tečaja. Nevenljivih zaslug si je pri-
dobila vseučiliška komisija in društvo in-
ženjerjev. Javno hvalo jima izrekam ob
tej slovesni priliki. Dolžnost me pa veže,
da rotim vse gg. docente in gg. akademike,
da se potrudijo, da zastavijo vse svoje moči
ter gojijo v teh tečajih najvišjo akademično
vedo in znanost. Polovičarstvo bi škodo-
valo narodu in državi in bi nam vzgajalo
le manjvredno produkcijo. Deželna vlada
Vas bode podpirala pri osrednji vladi v
Belgradu in v Vašem stremljenju in odo-
brila vsak izvedljiv predlog, ki je v stanu
pospešiti kulturni razvoj troimenskega ple-
mena.

S tem apelom otvarjam tehniško-visokoškoliški tečaj in ga izročam od vlade ustanovljenemu kuratoriju v varstvo in preden podelim besedo gosp. docentoma dr. Vidmarju in prof. Zupančiču, da pričneta z nastopnim predavanjem, predlagam, da se odposlje Visokosti regentu Aleksandru ta-le izjava:

Gospodu ministru prosvete

Belgrad.

Prosim Vas, da izvolite Njega Kraljevi Visokosti predložiti nastopno vdanostno izjavo: O priliki slovesne otvoritve tehniško-visokoškolskih tečajev v Ljubljani si usojajo zbrani gostje deželne vlade, docenti in akademiki Vašo Kraljevo Visokost kar najvdaneje pozdravljati, izrazujoč pri tem svojo največjo radost in zadovoljstvo nad srečnim pričetkom vseučiliških predavanj v Ljubljani ter trdno upanje, da bo v najkrajšem času mogoče pod pokroviteljstvom Vaše Kraljeve Visokosti uresničiti naš ideal in otvoriti popolno Almo mater v središču našega kulturnega življenja v naši beli Ljubljani. — Ljubljana, dne 19. majnika 1919. — Poverjenik za uk in bogočastje: Dr. Verstovšek.

Gospodu ministru prosvete

Belgrad.

Povodom današnje slovesne otvoritve tehniško-visokoškolskih tečajev se Vašemu gospostvu imenom zbranih gostov, deželne vlade, docentov in akademikov najiskreneje zahvaljujem za Vašo blagonaklonjenost, ki nam je omogočila, da storimo danes prvi korak do uresničenja univerze v Ljubljani, ki jo upamo z Vašo nadaljnjo prošnjo in naklonjenostjo v doglednem času izpopolniti do samostojne visoke šole. — Ljubljana, dne 19. maja 1919. — Poverjenik za uk in bogočastje: Dr. Verstovšek.

Brzojavke so se z odobravanjem sprejele, nakar je

nadsvetnik Stiergar

v imenu društva inženjerjev pozdravil ta praznik, katerega se veseli zlasti inženjski stan. Slovenski narod se je iz lastne sile brez pomoči vlade in zoper njo povzpел do sedanje kulturne višine. Po svojem dosedanjem delu smo dokazali, da smo vredni najvišjega učnega zavoda. Kako nam je bila tehnika potrebna, je razvidno iz dejstva, da se je takoj oglasilo toliko slušateljev, da državi primanjkuje preizkušenih tehnikov, da je naša domovina še nepreiskana, da so bogastva naših tal še skrita, da so naše vodne sile neizrabljene, da nam je povsod treba železnic in vodnih cest. S solncem svobode pride tudi novo blagostanje med nas — in nje-ga pionir naj bo slovenski inženjer!

Govornik se zahvaljuje za podporo deželni vladi in vseučiliški komisiji in se obrača na osrednjo vlado s prošnjo, da se že jeseni otvori prava slovenska tehnika. Tedaj šele bo naše veselje popolno, a dotlej bomo stopali po dosedanji poti svojega dela pogumno naprej!

V imenu mestne občine ljubljanske je nagovoril navzoče

podžupan dr. Triller.

Ljubljana je ponosna na današnji dan. Danes so se uresničile naše najsmelejše sanje: Tehnična visoka šola je danes gotovo dejstvo. Mestna občina izraža občudovanje in zahvalo vseučiliški komisiji in društvu inženjerjev. Prvim docentom in slušateljem naj se danes ponosno dvigajo prsi — oni so pionirji slovenske tehnične vede. V imenu mestne občine kličem novemu zavodu: Vivat, crescat, floreat!

Po uvodnih predavanjih dr. Vidmarja o nalogah strojnega inženjerja ter dr. Zupančiča o matematiki v tehnični znanosti se je slavnost zaključila.

Č. A. Vzori in boji srednješolskega dijaka.

Komaj se je zavedel, tako hitro je prišlo in ko bi ga ne opominjala skrbna mati, pozabil bi bil na ta trenutek, na te svetle sanje. Šolarček se je napotil v svet.

Ločil se je od doma; mati mu je pridigovala samo o veselju, o nečem drugem, čisto različnem od tega, kar je imel do se-

daj. Lahko življenje, nič trudapolnega dela, sami boljši ljudje, a kar je največ vredno: boljša bodočnost, sreča njemu, čast in ponos za celo družino.

Živel je drugo življenje. Tako novo, tako lepo, a vendar tako tuje in vsakokrat, ko je gledal morje hiš, prerivanje ljudi, se

je spomnil materinih besed in bilo mu je žalostno pri srcu. Dal bi bil najrajši vsemu temu slovo, pobegnil domov; a nekaj je bilo, kar ga je zadrževalo, kar ga je vsaj malo navdajalo s pogumom, mislil je na lepšo bodočnost. In ob tej misli je izginil ves strah, samo solnce je videl, samo luč povsod, nekaj veselega, za kar ni vedel, kako se imenuje, in srce mu je bilo polno najlepših nad.

Dijak se je začel izobraževati.

Tovariši! Gotovo je, da je vsak izmed nas imel vsaj podobne občutke. In ko bi se nanje spomnili, porajajo se še vedno sicer mladostno nežni, veseli, vendar ne več s takim čuvstvom ko tedaj. Sploh jih pustimo najrajši pri miru in če pridejo sami ob sebi, jih ne preišljujemo mnogo, ampak kvečjemu zabeležimo v svoj dnevnik kot nekaj takega, kar se je pred toliko in toliko leti zgodilo, kar se je pač moralo zgoditi. Tudi ne gledamo nazaj v prve razrede. Zakaj v teh letih je bil ves način življenja tako enostaven, tako monotono je tekel čas, da so postali vsi dnevi kot en sam in ko bi o tem govorili, izvedeli bi vse. Dijak študira primerno svoji pridnosti in zmožnosti, spominja se še, kaj so mu stariši naročili, in njegovo obzorje je omejeno s tem, kar mu nudi šola in profesorji.

Pa pride čas, pridejo leta prav tako dolga kot druga, prav tako hodi v šolo kot prej, a vendar čisto drugače. V njegovo srce se je naselilo neko vznemirjenje. Spomnil se je tiste bodočnosti, o kateri mu je pridigovala mati, in ko je pregledal dosedanja leta, se mu je zbudila sumnja, ali sploh sme na bodočnost upati. Učen, to bi bil gotovo rad. Pa kako priti do učenosti? Preštel je leta, koliko jih je še pred njim. Zbral je uspeh dosedanjih in zdelo se mu je, da je v primeri s številom let prav pičel. Dvomil je nad bodočnostjo.

Lepo življenje — do sedaj pač še ni bilo! In ko je opazoval ljudi, je bil prepričan, da so ravno oni, ki se z učenjem ne ukvarjajo, srečnejši. Denar — to je pravi vir, si je mislil, in brez njega niti doma ne shajajo. In ali so oni, ki se uče, bogati? Zopet je dvomil nad prihodnostjo.

Rad bi znal nekaj več kot drugi, morda se bo potem uresničilo tisto lepše življenje, po katerem je tako hrepenel in zaradi katerega je šel pravzaprav v šolo. Česa naj se pa učim? Zbral je, pretehtoval, kot bi trkal po loncu, kateri lepše poje, in komaj našel zadovoljnost, katero je upal spopelniti. Začel je študirati.

Prikradel se mu je v srce zopet nemir, gnalo ga je iz samotne sobice ven, kjer si mladi svet išče razvedrila. Hotel je biti enakovrsten onim, ki se znajo svetu pokazati. Negotove so bile prve stopinje, skoro se je sramoval, a šel je vendarle. Vsaka naslednjih pa je bila bolj gotova, trdnejša, urnejša, dokler se ni popolnoma udomačil na tej poti in postal modern v študentovskem smislu.

Dvojna stran se je odprla pred njim. Onega študija, ki ga je bil izbral, ni hotel kar na mah opustiti, in zbral je, kaj je ljubše. Dokler je bil sam, se ga je lotevala melanholija, nezadovoljnost s samim seboj, ko je pa prišel na novo, sedaj že vsakdanjo pot, ga je spremljal neviden tovariš, ga opominjal, njemu samemu slišno, vsega, kar je nedavno sklenil, a bil je že preslab. Dovolj star je že, razumen tudi, šolo še zmeraj obiskuje, tudi dolžnosti izpolnjuje, a nekaj si mora tudi privoščiti.

Razsodimo pravično! Tovariši, ali je morda le količkaj upravičeno vprašanje, ki se tolikrat loteva mlade, izobrazujoče se mladine in katero je Dragotin Kette sovražil kot največjo napako modernega študentovstva, vprašanje, kaj naj pa delam, ko sem izgotovil, kar sem moral, ko sem tako melanholičen, ker mi je dolgčas, ker mi je veselje do dela tuje, ker sem se razvadil, in sem tako rad vesel! Kaj naj delam? Oh — odpri oko, odpri roko, odpri srce! Pogledaj na to svetovno panoramo!

Si že videl siromaka, sključenega, upadlih lic, s skrbjo na obrazu, ki jo spremlja sestra groza? Ali si šel z duhom z njim v njegovo stanovanje — sit venia verbo —, kjer se je hotel še pred vrati obrniti in ni se upal prijeti za kljuko? Ali si čutil takrat, kaj je bil ta strah, ki ga je odvrčal od doma, kamor naše srce vendar najbolj hrepeni? Si pogledal skozi ta vrata, v dom gorja, nezadovoljnosti, v dom bede in mračnosti, kamor ne sije več blagodejna luč sreče in zadovoljstva? In ali so oni sami krivi?

In mlad človek, ki je stopil v dobo, v kateri je srce najbolj dovzetno, v dobo, iz katere naj vzklije močan cvet, poln poguma, ki se je s tem, da je postal ud inteligentne družbe, naravnost zavezal, da bo služil narodu, ta človek naj se vprašuje: kaj naj delam, čemu nekaj več?

Kam so izginili naši ideali? Kaj naj od teh narod pričakuje drugega, kakor da mu bo samo dajal, mesto da bi jemal od njega? Ali je kričeča krivica tako tiha, da bi ne našla odmeva v srcu, ki bi bilo sposobno

vsaj čutiti in spoznati jo? Ali te siromaki v beznicah z gorostasnimi kletvami, s svojim kričanjem, z uničevanjem telesnih moči naravnost ne prosijo na kolenih, da je treba pomagati? Čemu se šteješ potem boljšega? V čem obstoji tvoja tolikokrat bahato imenovana inteligenca? Zakaj sploh eksistira inteligenca? Morda zato, da ne vem, kaj naj delam?

Pa ni samo polje socializma, kjer moramo udejestvovati svoje moči, svoje znanje, svoje talente. Kot ulice v prostranem mestu se cepijo posamezne stroke od skupne matere znanosti in umetnosti. Lahko je, da bo človek imel površen pregled čez vso to panoramo, a gotovo si bo izbral le eno ulico, ki ga bo vodila do smotra.

Kaj naj naštevam, koliko jih je? Kaj naj priporočam to ali ono, katere niti ne poznam, niti ne poznam vaših src, kako bijejo, niti ne vem, čemu so dostopna. Povem pa vam, da se kruto maščujejo ta leta nad onim, ki jih zanemarja. Mnogo velikih duhov nam izpričuje o tem. Vrhlicky, veliki češki pesnik, pravi, da je v dijaških letih bral Homerja s prestavo, ker se mu ni ljubilo predstavljati ga samostojno. In kot večina velikih pesnikov, je šel tudi on k njemu v šolo. Bral ga je drugič, bolj skrbno, a tudi sedaj s prestavo. Pa kolika razlika! Prvikrat je videl v Homerju samo potrebno šolsko izdajo, ni imel smisla za njegovo umetnost. Drugič je pač imel smisel, a znal ni več grščine. Prestar je bil, da bi se je učil znova, a predstavljena pesem se v najboljšem slučaju le približa originalu.

Zdi se mi, da večina izmed nas motri svetovni razvoj z neko gotovo brezbriznostjo. S tem je potem v zvezi dejstvo, da manjka odločnega nastopa, seveda v takem obsegu, kot si ga more človek pridobiti v začetku izobrazbe. Zato nam je mnogokrat malo mari, ali zmaguje ta ali ona struja, češ, saj bo za to še čas, ko bo prišla dolžnost, kakor bo že zapovedoval stan. In to cincanje sem in tja, kot bi bila vse postranska stvar, kot bi se prav nič ne dotikalo naših lastnih interesov, to rodi po mojem mnenju zaspanost, mlačnost in se izgublja smisel organizacije. In če se pojavi tu pa tam kal navdušenosti, je to navadno le v besedi. A ko pride čas, da te besede rode sad v delu, zaspi vse in gotova prikazen teh ljudi je, posebno na Slovenskem, če vzamemo za zgled Ljubljano, da se je udomačilo načelo: Dober Slovenec je tisti, kdor krepko »živio!« vpije!

Nočem pa reči, da so ta mladostna načela tako trdna, da bi veljala vedno za celo

življenje. Naša hrana v tem oziru so le knjige in iz knjige se ne spoznava življenje, je nekoč dobro pripomnil Stritar. A načela morajo biti, drugače je vse delovanje le plod fantazije, puhlica, ki jo zanaša veter kamor on hoče. Poglejmo malo v zgodovino!

V izdaji Kettejevih poezij pravi Aškerc, da si človek položi temelj svetovnemu naziranju že do dvajsetega leta. Navadno dejstvo je to, a občeveljavno ni. Saj poznamo slavnega danskega konvertita Jörgensna, saj ima Francija velikega lirika Verlaina, ki se je dvignil iz razuzdanega življenja v lepo čednostno krščansko življenje, saj se imenuje med temi François Coppee, saj kritiki celo trdijo o ruskem apostolu Tolstoju, da bi bil postal katoličan, če bi ga ne bili hranili protestantovski spisi, Naj omenim še velikega Avgušтина, čigar skvarjeno srce, udano pohotnim strastem, se je očistilo tak o popolno, da je postal glavni steber takratne cerkvene učenosti.

Pa čemu vsi ti zgledi? Morda zato, da še enkrat povemo, da ni res, da zmeraj obveljajo mladostna načela? Ne samo to! Hočem pokazati, zakaj so morali vsi ti veliki spremeniti svoja načela, zakaj so jim ostali zvesti, zakaj so temo zamenjali s svetlobo. Ni nam treba podrobno preiskovati njihovega življenja. Zakaj ti možje so tako veliki, tako globoki, tako obsežni, da bi lahko napravili o vsakem ne samo dolgega predavanja, ampak spisali cele knjige. Le to je v zvezi z mojim programom, da vam povem samo en stavek, ki naj kot ostro nabrušen meč predere vaše srce, ki naj bo direktna, zvezda vodnica v našem delovanju: Iskali so resnico! Dolga je bila pot, mnogobrojne so bile zmore, veliko let je utonilo v večnost. Živel so moderno, moderno torej v tem smislu, kot ga rabimo v sedanjih časih o vseh onih, ki se vdajajo vsem mogočim strujam na -izem, -izem, le katolicizem jim je oni kitajski zid, ki jih ovira na poti do popolnosti. In ker so iskali resnico, zato so delali, dolgo jo iskali in jo slednjič našli tam, kjer je. Delo — popolnitev — resnica! — Kako veličastne besede!

A ti zgledi nam ne kažejo samo, da je treba iskati resnico, ne vzpodbujajo nas samo k delu. Jasno nam pričajo, kam mladino pelje pot oboževanja samega sebe, oboževanja sveta in čutnih nagnjenj. Vzpodbudno kaže zgodovina teh mož, da svet sprejema one moči in talente, ki se znajo pokazati v vsem svojem obsegu. Ko-

liko nadebudnih ljudi je šlo v prezgodnji grob, ki so si sami z nerednim življenjem krajšali življenje! Ko bi bil veliki Avguštin živel v mladosti začrtano pot, bi ga bil užil popolnoma in zgodovina bi morda poročala o nekem Afrikancu, ki se je proslavil na isti način kot nekdaž Lukul v Rimu, Cerkev pa bi ne imela moža, ki se poleg sv. Tomaža Akvinskega svetí kot najsvetlejša zvezda krščanskega modroslovja. In ko bi Jörgensen še nadalje živel v svojem panteizmu, ne bi imela danska literatura del, ki jih uživamo kakor z leposlovnega vidika, tako tudi v apologetičnem smislu. In veliki Verlaine je ravno tedaj, ko je spoznal resnico, zapel pesmi, ki nimajo para v svetovnem slovstvu.

Tovariši! Resnica je večna! Ona daje moč, ona je veličasten, neizčrpljiv predmet našemu mišljenju. Blagor onemu, ki jo spozna v vsej njeni lepoti! Razum pa, ki ga imaš, naj služi njej, on naj jo odkriva!

A večkrat se zgodi, da mladega akademika ni treba šele vzpodbujati k učenju, ampak sam že vse naprej ve, sam hoče učiti, sam biti vse v vsem, če smemo zlorabiti besede sv. Pavla.

Lepa stran na človeku je, če zna brniti samega sebe, dokler se more in dokler njegovih načel ne pobije nasprotnik. Krepka je poteza močatosti, katero odkritosrčen človek ceni povsod, kjerkoli jo najde. Velika pa je nevarnost, da vse te lepe krepkosti preidejo v slabotno domišljavost, ki ima sedež v ošabnem srcu, ki se ponša s tem, kar imajo tudi taki, ki se niso posvetili modricam, recimo telesna lepota.

S tem pa seveda ne maram reči, da zunanost ni nič vredna. Saj nam imponira krepak nastop govornika, lepo doneč glas, proporcionalno, lepo razvito telo. Saj smo slišali o Demostenu, da ga je ljudstvo izžvižgalo, ko je s svojimi telesnimi napakami pokvaril vtis in so izgubile besede vso veljavo. In pokojni Cankar je dejal, da je cenil Medveda že koš dijak, ker je bil baje najlepši fant na gimnaziji. A ker si mlad človek domišlja, da je potem čez mero boljši od drugih, se spozabi tako daleč, da samo v lepoti telesa išče zadovoljstva, sreče in stopnjevitost prehaja v iluzijo, da vse, kar je izven telesa, zanemarija. V tem, mislim, da tiči nevarnost. Kajti v tem vidiku si prilašča tudi one darove, ki si jih pridobi samo z učenjem, kar je pa njemu španska vas. Njegova fantazija vasuje tudi v onih domovih, kjer je v resnici popolnoma tujec. Morda si to sam tudi prizna, a javno kazati ne mara; zabredel je predaleč.

»Jaz«, to mu je malik, vzvišen nad vsemi drugimi, utelešena modrina. In nanj stavim tole vprašanje:

Kdo pa je tako velik, da bi ne bilo nekaj višjega nad njim? Ali je sploh mogoče združiti v eni osebi vso znanost in vedo najmodernejše kulture? Ali se človek vsaj približa temu idealu? Ne — ni mogoče! Niti oni ne, ki imajo potreben razum in ki se trudijo od preproste dijaške sobice do fino opremljenega ateljeja. Poznamo sicer Aristotela. Stari humanizem ima Danteja, Leonarda da Vinci, tudi veliki Leibnitz se je približal temu idealu. A vendar tudi o njem ne moremo reči, da je bil univerzalni človek katekosohen. Kajti že posamezne panoge so tako obsežne, tako globoke, da bi imeli le pičlo število strokovnjakov, o katerih bi mogli reči: Dodelali so. In oni se niso bahali, oni se niso poviševali; oni so se trudili, a dodelali le niso. Človeški duh hrepeni višje, do zvezd sega, solnce in zvezde hoče, po luči hrepeni, obupuje, steguje roke, z novo močjo se vrže v valove, išče resnice, študira samega sebe in ljudi in najmanjši odmev iz svetovnega žitja in bitja udari ob njegovo struno. A on še ni zadovoljen, on se ne ponša, on kliče malovernim z Goethejem: Greif nur hinein ins volle Menschenleben.

A če se to hrepenenje nikdar ne uresniči, če na tej poti omaga tudi najgloblji razum, če se nam zdi ideal večno trajajoči fantom, če se nam končno stavi pred oči zagrinjalo, skozi katero nam ni več mogoče in končni rezultat je inquietum cor — nemirno srce, kaj potem? Ali ni potem brez vsake podlage Gregorčičev nauk: ne samo kar veleva mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan? Ali ni dovolj, če obvladam stan in mi je življenjski obstoj omogočen?

Predolgo razmotrivanje bi nas odtujilo od programa. Poglejmo samo življenje in konec onih mož, ki so dvignili prapor: Bog in narod. Vidimo, da so vsi ti hrepneli po tem velikem smotru, a dosegli ga večinoma niso. In kako je bil poplačan njihov trud? Narod se navdušuje že ob imenih samih. Skazal jim je hvaležnost, njihov spomin pa ostane med njim, dokler njemu samemu luč ne ugasne. V delih svojih sam boš živel večno!

Kot velikonočna pesem se nam zde vse njihove besede o delu. Zakaj? Morda samo zato, ker je bila to njihova subjektivna potreba? Ali zato, ker so v njem našli svojo zadovoljnost, uteho hrepenenja v ožjem pomenu? Ne zaradi samega sebe — Bog in narod je njihov program!

Niso bili vedno to, kar so. Lahko, celo večkrat se zgodi, da je bila njihova mladost samo mladost navadnega človeka, dokler niso našli mogočne ceste spoznanja. In pri tem spominu jim srce zakoprni, vzdrti ob slavospěvu, ki so ga dolžni onemu, ki jih je s tem čudovitim darom obdaril.

Poslušajmo ga:

Spomini mladi in veseli — ne zapustite me! Ko bi bila mladost še tako kruta in njena pot obdana s trnjem na obeh straneh, ko bi bil čez moje oči prevlečen črn prt, da ne bi mogel nikdar zazreti sonca, ko bi ne bil občutil nikdar, kaj je prijateljstvo, kaj so tovariši, bi zdaj te blagroval, ti neizogibna usoda, da je bilo tako prav: sonce sveti močnejše, njegovo luč razumem samo jaz. Pot je gladka, ne čutim ne mraza ne snega, ne blata ne kamena, ampak ponosen sem, da sem, ker nisem bil, da ljubim, kar sem nekdanj sovražil. Kako močno, kako veliko je življenje! Zdi se mi, da zajemam in pijem samo kapljice iz brezdanjega morja, da sem začel šele živeti, da je konec tega morja nekje v neskončnosti. Kdo mi pove, kdo mi razjasni to neskončnost?

Tovariši, ali ste že katerikrat raziskovali, kaj je na tem resnice, da je mladost pomlad življenja? Morda, a vendar dvomim o marsikaterem, da je namreč samo glavo pomolil skozi okno, ni pa še stopil s svojo individualnostjo in se poglobil do dna tega vprašanja. Lahko je, da je komaj prebral karakteristično Prešernovo »Slovo od mladosti« in mislil, da, bil je gotov, da so se tudi njemu že rožce osule. In svet se čudi, da govorimo o mladih starih.

Nihče ni bil takoj velik, malokdo doseže v mladosti svojo zrelost. Tudi mladostna leta se postrgajo kot bi odrgnili steno, pravi Ivan Cankar. In bodoča sreča ki še ne eksistira, to je največja sreča na zemlji, pravi Barbusse v svojem romanu »Ogenj«. A smelo trdim, da je ta doba najlepša, zakaj v njej najbujnejše klije upanje, poganja najmočnejše hrepenenje; ona najlažje prestopi vse, ona je sveža, ona noče vedeti o starosti, ona hoče samo življenja, velikega, skoro neomejenega. Zato blagor onemu, ki jo spozna v vsej lepoti, ki jo zna prav voditi, ki njenim koreninam priliva vedno sveže vode!

Kuj me, življenje, kuj!

Mladi smo, nezreli smo, vroče železo, neoblikovano še, ki čaka, za kaj ga bo porabil kovač. Zelena veja smo, ki jo veter giblje sem in tja. Ovijamo se okoli moč-

nejših, pod njihovimi listi poganjamo nežne lističe, kot bi se bali, da jih sovražna roka ne potepta.

Mali potoček smo, ki s svežo planinsko močjo pridrvi v nižino, sprejema brate, dosler ne naraste v mogočno reko.

Cvetica smo v vrtni gredi, ki potrebuje roke skrbnega vrtnarja, da je ne potlači nerodna noga, čeprav imamo potrebno moč in hrano v sebi.

Pomladanska sapica smo v svetovnem viharju, kapljica vode v neskončnem valovanju.

Ali je pognala že kdaj naravnost debela veja iz debla?

Ali izvira reka v isti moči kot se izliva?

Ali cvetica požene cvet že v zemlji?

Po stopnicah prideš tudi na najvišji stolp, samo če so pogoji izpolnjeni. Ako imaš tovariša, ki te na poti podpira, nastopiš z večjim pogumom pot. Gotovo pa je, da imaš že na prvi stopnici namen, kam boš prišel, in komaj čakaš, da dosežeš do končnega smotra.

Tovariši! Vsak posamezen izmed nas je v svojem delokrogu neznanen, v organizaciji smo skupaj močni.

Končam!

General Montecuccoli je na vprašanje, kaj je potrebno za vojsko, odgovoril: prvič denar, drugič denar, tretjič denar. In ko bi kdo izmed nas vprašal velikega pokojnega Kreka, kako je prišel do svojega velikega obzorja, zdi se mi, da bi odgovoril: prvič: delal sem, drugič delal sem, tretjič delal sem. Delo pa je tako različno kot se razlikujejo končni uspehi — produkti tega dela — drug od drugega. Ves končni uspeh pa združuje organizacija, v kateri bi vsak hotel postati najboljši. Organizacija, to je veliki ideal, katerega so spoznali vsi veliki vodniki in vzgojitelji človeštva!

In naš mili, močni slovenski narod je ravno v razvijanju. Začel pa jo je največji njegov sin — pokojni Krek.

Tovariši — organizujmo se! Nikdo pa naj ne bo med nami, ki bi bil pri njej samo v številu! Gnolobe ne maramo, lenobo preganjamo, indiferentizmu obrnimo hrbet!

Tovariši! Vesoljni svet je vstal. Viharna doba je za nami, toda ona še ni prešla. Nove ideje trumoma zbudajo ljudske mase; kar je tlelo dolga leta v njihovih srcih, bruhajo na dan. Silen je ogenj; zdi se nam skoro, da ga ne bo mogoče omejiti v pravih mejah. Svoboda je blagodejno sonce!

Jaz sem bil, jaz moram ostati, tako kličejo najmanjši med prosvetljenimi. Vse drvi, vse hiti, nihče noče zaostati!

Padli so stebri barbarstva, železne sile. Viljemi in Ferdinandi e tutti quanti jahajo kot ubežni kralji skozi vrste temotnih senc. Oni, kateri so gospodarili, jih spremljajo na tej poti kvečjemu še s psovkami in kletvicami. Wilsoni so dvignili svoje prapore. Nismo jih navajeni, tudi oni ne, ki so jih oznanjevali še nedavno kot simbol pravice. Zato ne bodimo malodušni, ko vidimo, da hodijo počasi po zaraščeni poti. Treba je sproti trebiti. Bodimo pa trdno prepričani, da to pot tudi iztrebijo. Zakaaj njihova volja je volja vseh ljudskih src, je volja organizacije teh src — volja naroda in narodi so kakor večni!

Srečen in zagotovljen je oni, ki spozna svoj čas, ki po njem uravnava vse svoje delovanje. Skrbimo, da ta doba ne bo šla preko nas samo kot spomin tujega sveta, če se ne bi sami udeleževali. Opasajmo si uma svetle meče, meče nabrušenih, zdravih, zmognih, nadebudnih, neustrašnih, značajnih mladeničev. In ponosni bomo, vedno višje bomo hrepeneli, vedno večje bo postajalo naše obzorje. Filistrstvo se bo umaknilo kot noč pred dnevom. Zvezda pa, ki nam sveti iz daljave, ta zvezda, v katero smo postavili svoj največji up in poslednji namen, naj nosi gloriolo okrog sebe, v njej pa naj se kot svetli biseri bleste besede:

Bog in narod!

ZAREN FRANCE, eksp. akad.

Naš dijak na Dunaju.

Ob propadu fronte in monarhije je bilo le malo naših dijakov na Dunaju in še tisti so zbežali pred revolucijo domov. Počasi so se pa jeli vračati; marsikateri je slekel vojaško suknjo in se napotil gori. Začetkom drugega semestra je že bilo nad 180 Jugoslovancev na dunajskih visokih šolah, večina že v zadnjih semestrih, ali pa takih, ki obiskujejo živinozdravniško, zemljedelsko visoko šolo, ali pa eksportno akademijo.

Kako so izhajali, ne vprašajte. Dunaj se je napolnil s tisoči častnikov, ki so prišli ob službo, z množicami uradnikov, ki so jih postavili v novih narodnih državah na cesto. Pridružili so se jim stotisoči vojakov, ki so prišli s fronte in niso našli doma kruha in delavci, ki so postali brez službe, ko so se ustavile vse tovarne. Na Dunaju so pribežali gališki Židje pred pogromi in madjarski »buržuj« pred boljševiki. Nastala je grozna lakota in silno pomanjkanje stanovanj, ki so se neverjetno podražila. Premoča od nikoder, razsvetljava se je skrčila. V to vesoljno gorje se je potopil tudi naš dijak, kakor kapljica v morju. Od doma ti niso smeli poslati ničesar; če si pa sam kaj s seboj vzela, so te oskubili finančarji v Špilju in v Lipnici, kar ti je ostalo, je pobrala rdeča garda v Brucku in na Dunaju na kolodvoru. Radi žigosanja bankovcev in finančne politike se tudi denar ni dal dobiti od doma. Pošta je bila dolgo časa ustavljena. Potovanje v domovino je bilo zelo otežkočeno ali pa celo prepovedano.

Da si dobil potrebne dokumente, si se moral pehati ves teden v dolgih procesijah pred različnimi uradi. Takoj po mariborskih dogodkih je prišlo pa najhujše. Burši so se hoteli maščevati za padle žrtve, dvignili so veliko akcijo, kar je imelo za posledico, da so bili izključeni vsi Jugoslovanci z dunajskih visokih šol. Zagrozili so sploh vsem Slovanom, da jih spode iz republike. Vse razburjenje, vsi sestanki po različnih kavarnah niso nič pomagali. Šele ko se je za nas zavzelo socialno-demokratsko dijaštvo in sta naš in češki zastopnik na Dunaju zagrozila z represalijami, se je stvar omilila v toliko, da smo bili izključeni samo Slovenci; dovolili so nam, da se smemo vpisati šele drugi semester. Tako je bilo veliko naših fantov po petih letih brezdolja zopet na cesti; zapustiti so morali velike svetle dvorane, kjer teče mirna beseda profesorjeva in jo stokrat ponavljajo svinčniki po belih polah. Šli bi v Zagreb ali Prago: Kaj pa naj napravijo eksportni akademiki, agronomi, živinozdravniki? Šli bi v Švico, ali pa še delj, pa kaj, ko so zaprte meje.

Ob takih razmerah ni čuda, da so zaspala vsa naša akademična društva brez razlike. Takoj po Božiču so se začeli pozikusi, ustanoviti jugoslovansko menzo na Dunaju. Posrečilo se je to šele sredi marca, jur. Štefanoviču. Menzo vzdržuje s pomočjo domovine in vlade »Udruženje jugosl. akademikov«, ki je združilo vso našo mladino v enotno organizacijo, ki se pa v normalnih

časih zaradi prerazličnih elementov, ki jih družijo, gotovo ne bo obdržala.

Kakšno bo naše razmerje do Dunaja zanaprej? Ali se ga naj ogiblujemo v bodoče, kakor sploh vse nemške kulture?

Les extremes se touchent — mi pa ne smemo iz skrajnosti v skrajnost — ker bi nam to škodilo. Dunaj, da ostanemo pri njem, je in ostane veliko kulturno središče, mesto knjižnic in muzejev, ki goji vse pangoče človeškega znanja. V tem oziru mu ga ni para ne v Jugoslaviji, ne v Čehoslovaški republik in ne v Švici. Kdor išče globlje izobrazbe in širšega obzorja, mora za nekaj časa ven iz zaostale domovine, ki

nam še dolgo ne bo mogla nuditi vsega. Tu pa je Dunaj prvič najbližji, govori jezik, ki ga bo med tujimi še par generacij najbolj razumelo, jemlje pri svojem znanstvenem delu radi svoje preteklosti obzir tudi na naše kraje, kar je važno predvsem n. pr. pri gospodarskem študiju. Tisti ponos, ki bi nam hotel v bodoče braniti, da se kaj pametnega in koristnega od Nemcev naučimo, bi bil otročji. Iz ene napake ne smemo v drugo: Da bi namesto s samo nemško kulturo navezali stike n. pr. s samo francosko. In kar tudi pozabiti ne smemo: nikdar požgati vseh mostov za seboj!

A. Č.

Naše dijaštvo in narod.

Študentovstvo je z vsemi lastnostmi tako obrabljen pojem, da si ga je narod izposodil v pregovor za gotove slučaje. Markantna poteza je gotovo tudi ta, da je narodnjak od pete do glave, vsaj tako se splošno govori o njem. V čem pa obstoji to domoljubje, kakšni so zgledi, zakaj je ponosen na svoj narod, kako si ustvarja bodočnost, kratko rečeno: kakšno je razmerje med njim in narodom, posebno za nas katoliške dijake, o tem torej podam kot neko nadaljevanje prejšnjih vzorov in bojev.

Zakaj se učimo? To vprašanje tolmači vsak po svoje, skoro po pregovoru: kolikor glav, toliko misli. Nekaj jih je, ki imajo skupen smoter in odgovor: zato, da bomo narodu služili! A v tej formuli so zopet različna načela in glavno vprašanje nastane: Kdo pa služi prav narodu?

To je veliko vprašanje, ki se večkrat zlorablja, a človek ga je vesel, ko ga preiščuje v samoti. Slepilno je, da človeka prevara, ko se niti ne zaveda. Morda se obudi kesneje kes in tedaj občuti vso grenkost, bojazen v srcu in začne edino pred svojim pragom pometati. Boji se zamere, a posluša v kljub temu navdušene govore onih, katere je nedavno obsojal. Kdo torej prav služi narodu? Ali morda naši reformatorji na šolskem polju, ki zbirajo in tehtajo in sodijo kot politiki, kaj bo bolje za izobrazujočo se mladino, zraven pa ne vidijo nič manjše ovire k boljšemu uspehu — samih sebe — in ne obsojajo metod, vsled katerih dijak ne napreduje, kot bi moral, kot bi sam hotel, ampak postane žrtev profesojskih kapric? Ali morda širokoustneži,

ki so Jugoslovani od pete do glave, da, celo obleko si vrežejo po tem kroju, a ko pogledamo njihovo delovanje, so vse same besede, slepilna vada kot pri volilcih, ki sipljejo med ljudstvo pesti denarja, ga omami in nazadnje ukazujejo: Zdaj pa živio vpij, zdaj me voli! In ko sede na trdnih stoli, ga ne poznajo več, ampak si mislijo: Dobro je tukaj, naredimo še kak šotor, da tudi ponoči ostanemo nad drugimi? Ali morda ona inteligentna družba, ki jim je vsakdanji delokrog in blagor ljudstva kavarna, kjer presede cele lepe popoldanske dneve in prelistajo kvečjemu kak časopis? Ali morda izobrazujoča se mladina, ki ima visoke vzore, da išče odobravanja pri nežnem spolu s tem, da si kot kavalir obleče vsak drugi dan novo zlikano obleko in se prikazuje vsak dan v drugih rokavicah? Ali morda ti in oni hujskači, ki obljudljajo ljudstvu nebesa že na tem svetu, rušijo pravne zakone, hujskajo zoper postave, v resnici pa komaj čakajo prilike, da si napolnijo žepe, potem pa za vedno utihnejo, češ, jaz sem že preskrbljen, kaj bo pa s teboj, kaj to meni mar?

Nobene odgovornosti ne smatram večje kot je ta, nobena neznačajnost ni večja kot je neznačajnost teh mož. Ni je večje sramote, če nas presoja plemenit človek, kot je sramota izobražencev s tako malenkostnimi vzori. Povzročiti gorje tisočim, zapeljati tisoče, varati preprosto ljudstvo — neverjetno se nam zdi, da je sploh mogoče!

Dijaška vzgoja je pri nas precej pomanjkljiva. Sicer ne moremo trditi, da ni bilo kdaj boljše; da je temu stanju veliko kriva svetovna vojna. Stanovanja, hrana,

občna preskrba je udarila vse sloje kruto, dogajajo se demonstracije, vpitje po ulicah, protesti proti vladi. Dasi je dijak pravzaprav pasiven, se vendar tudi sam udeležuje z ljudstvom vred, zagovarja svoje zahteve in zahteva pravico tudi sebi. Zdi se mi, da je dovolj opravičen, če je le opravičeno in pravično postopanje ljudstva, kateremu se samo priklopi. Poglejmo ga no!

Stanovanje ima navadno čisto pod streho in zadovoljen bi bil, če bi mogel uživati vsaj to luknjo v miru. A do njeha ima vsak pravico in ako ne pozdravi spoštljivo domače služkinje, mu že očita vest, da naj pazi, da ga nazadnje ne zapcde tudi iz te luknje. In skrbna gospodinja izračuna najmanj petkrat, da ja ne bi porabila vsega denarja samo zanj, ker se ravna po načelih: dijaki rede gospodinj, ne ona njih!

Pravzaprav ne spadajo ta razmišljanja bistveno v naše predavanje, vendar se mi zde vkljub temu potrebna, da laže razumemo nenadno navdušenost, a zopetno tihoto. Kajti ako se ukvarja dijak na tihem z narodno mislijo in mu gospodarijo taki ljudje, ki so tudi del naroda, za katere naj bi nekoč deloval, katere naj ljubi, nasprotno pa bi jih najraje vtopil v žlici vode, išče pravega naroda nekeje daleč in če premislimo, da živi dijak v takih razmerah, če je posebno srečen, celo dobo svoje izobrazbe, pride večkrat do prepričanja, da vsi tisti, o katerih govore tako pohvalno, so ravno taki kot drugi, da idealj sploh ne eksistirajo.

Kdo trdi, da je življenje samo te vrste, da ne žive več ideali? O, še žive, ši žive in bodo živeli, dokler bodo tlačili zemljo, ki poznajo večjo blaženost od one, kadar ustrezajo željam svojega trebuha. Naprej in navzgor — ne nazaj in navzdol!

Ko opisujejo zgodovinarji značaj slovanskih narodov, nam berejo levite, da gojimo samo strankarstvo, iz katerega raste nesloga. Ne glejmo po drugih narodih in ne opravičujmo se s tem, da so jih imeli preje kot mi in je to le zelje, presajeno iz tujega zeljnika. Poglejmo malo v bistvo strankarstva in vprašajmo se, morajo biti stranke ali ne in kakšne so posledice.

Stranke morajo biti, drugače je vse narodno delovanje podobno stoječi vodi, ki začne smrdeti, ko se v njej vkorenini gniloba. Življenje ni igrača, ni mrtvo, ono se izpreminja, meče od sebe stran, kar je zastarelega, in diha kot bolnik, ki je ravno zapustil posteljo, sveži gozdni zrak. Svet se torej izpreminja, koraka v nove smeri po različnih načelih, narodni voditelji si

delijo okrožja in zbirajo istomisleče pod svoje zapore.

Dokler vodi stranko plemenit duh, ki izvira iz resničnega prepričanja, zaradi katerega ravno posamezniki k njej pripadajo, ni nevarnosti, da zaide s poštene poti. Ko pa se v njej vcepi sovraštvo do druge, ko vodijo njeno krmilo neznačajni možje, izgubi stranka prvotne vodilne misli in je v rokah njenih privržencev le slepo orodje, da z ním obrekujejo nasprotnike, varajo ljudstvo z dokazi, ki so nevredni vsaj količakj plemenitega, izobraženega moža.

Dejstvo je, da se dijaki radi ukvarjajo s politiko, in to ne samo danes, ko že vsaka branjevka gradi državo za njen delokrog, ko postarna kmečka ženica odloži »Večno molitev« in vzame časopis v roko ter se prepira z vaškimi ženicami pri vodnjaku, čigava vojska je sveta, ampak že od nekdanj vkljub strogim določbam disciplinarnega reda. To je takorekoč v krvi. Mlad človek mora zabavljati, tako so nas učili sami gospodje profesorji in vedno in vedno se poudarja, recimo frazira, da bo mlajši rod bojeval odločilni boj, da njega čaka glavna naloga in podobno. Kako pa bodo vršili to nalogo, kako naj se zanj pripravijo, kaj morajo torej znati in vedeti, o tem pa najraje molčijo. Rode se iz njih veliki kričači, zraven pa pomilovanja vredni prenapeteži. Kar so ustvarili nasprotniki, zametujejo kot garjevo ovco z izgovorom: naše ni, torej proč s to navlakol!

O ne tako hitro! Kar nas je sinov ene matere, vsi tvorimo veliko družino. In kar je lepega, ostane lepo, kar je podlega, ostane podlo, zavij to tudi v najlepšo tancico. Priznajmo zasluge, komur gredo, sodimo nepristransko, ne pristransko, drugače se nam bo izobražen nasprotnik posmehoval in vlačili bomo dolgo s seboj bolezni, katere bi se lahko iznebili takoj prve dni. Kar je zdravega, to obvelja.

Dijak se mi zdi testo v loncu, ki ga pomešajo v vsak hleb nekaj. Nekaj bistveno skupnega še vedno ostane, namreč, da povzročij v vseh vzhajanje. Kakovost pa je različna, kot razlikujemo črn, dober, boljši kruh in najfinejše pecivo. Sveta mu je zavešt, da služi narodu in pleše kot mu godejo. Verjame navadno kar na slepo in večkrat povdarja, da mu je samo blagor ljudstva pred očmi.

Socijalizem in versko prepričanje imata toliko naziranj, da bi bilo komaj, ko bi na primer pri nas na Kranjskem imela vsaka vas svojo lastno ustavo in vero. Ne trdim seveda, da je to v resnici, kajti pri

nas imamo v glavnem tri, oziroma štiri stranke: klerikalno, liberalno, socialistično in pred vojsko skrito delujočo stranko framasonov. Dijak stoji kot nekdanji Heraklej na razpotju.

Demokracija — vpije kmet in se brani plačevati davke.

Demokracija — kriče proletarski stanovni — demokracijo povdarjajo vladajoči sloji napram ljudstvu; vse je demokratično, tak vtis dobi človek na prvi pogled in dijak tudi.

V bistvo posamezne stranke se globi malokaterokrat. Če se hoče otresti verskih dolžnosti, kričati zoper nepotrebne farje in tercijalke, kratko rečeno, če hoče biti prost, je liberallec. Kaj pomenijo za narodni razvoj strankina načela, kakšne so posledice, koliko je resnice v opazkah njene glasila, ali je resnična bodočnost naroda načrtana na tej poti, ali je naše ljudstvo verno ali ne, kdo ga izobražuje, komu najbolj zaupa, v ta vprašanja se navadno premalo poglobi. Tudi se mu ne zdi potrebno in prepušča trud strankinim voditeljem. Temu dejstvu je pogosto kriva plitva izobrazba.

Redkejša prikazen pri dijakih je socialna demokracija, najbrž že zato, ker ne živi toliko med njenimi pripadniki in ker se kot bodočemu gospodu z lahkimi življenjem, poleg tega tudi s pobožno željo da bi bil precej petičen, njena načela ne zde preveč vabljiva. Vendar izključena ni v naših vrstah, posebno v teh časih boljše vizma, dijaških svetov in stanovanjske mizerije. Blagor delavskih slojev, boj kapitalizmu — so plemenite ideje, a o delavcih kot takih pri vsem gibanju lahko trdimo, da so bili vedno le v pomoč revolucionarjem.

Iz modernega liberalizma se je izcimila na Francoskem in Laškem še druga struja, ki je meje svobode takorekoč posplošila. Gesla francoskih revolucionarjev: Liberté, Egalité, Fraternité, so našla odmeva po vsem svetu. Ustanavljali so framasonске lože in tudi naša Ljubljana je že dve ustanovila.

Ne rečem, da je pri dijakih ta nova struja udomačena. Kajti pred vojno so bile zveze tajne, njihove liste so dobivali le udje in vsak ud je moral s prisego jamčiti tajnost. Vendar jih je nekaj zraven tudi pri nas in se bodo pokazali, če jim bo dovoljeno svobodno nastopati.

Kaj pa je bistvo framasonstvu? Kratka je definicija: proč z vsako vero, v prvi vrsti s katoliško, stran z vsemi naslovi, vsi smo enaki, vladarji so le s silo in zvijačo

dosegli prestole, potem pride na novo zlati vek in ljudsko blagostanje.

Vere ne bo mogoče odstraniti, to poročstvo imamo v Kristusovi obljubi: Ti si Peter, to je skala! Kdor pa bo videl glavne voditelje, ki se načeloma bore zoper naslove, se mu bo zdelo, da so vsa načela le ironija, slepilo za lahko dovzetne ljudi in pod to krinko dela umazani Žid dobro kupčijo.

Ne vemo, kako se bo razvijalo framasonsko delovanje v bodoče. Vsi znaki sedanjega razburkanega boljševiskega časa kažejo, da bodo imeli ugodna tla, posebno, če se jim dovoli svoboden nastop. Da bo tudi dijaštvo sodelovalo, vsaj tajno, o tem smo lahko prepričani. Zgodovina je že pokazala, da so edino mladi, ognjevitni udje udeleževali framasonska načela!

Naj začnemo s tem programom pri našem narodu?

Poglejmo le ljudsko dušo in odgovor ne bo težak!

Naša stranka nosi naslov: Vseslovenska ljudska stranka! Ljudska je — iz ljudstva je izrastla. Da je mogoče delovati uspešno po njenem programu, je pokazal največji sin, kar jih je rodila slovenska mati — pokojni Krek. Iz naših vrst naj vstanejo drugi Kreki, Korošci in Jegličiči! Iz naših vrst naj vstanejo preroki, zvesti načelom, lastnim narodu samemu v tem kritičnem položaju kakor pred dobrim petdesetletjem na Češkem, ko je klerikalna stranka zamudila ugodno priliko. Zato pa je treba temeljite, vsestranske izobrazbe!

Kakšen je naš narod? Kaj je njegov značaj?

Definicija je težka. Gorenjec sodi po domače, Dolenjec zopet po svoje, Kraševac spet drugače. Splošno pa moramo priznati, da je naš narod silno zmožen, nadarjen, da ima dobre volje dovolj, vztrajnosti pa prav malo, malo več kot nič. Za nas dijake je posebno važno, kako znamo spoznati in ceniti značaj. In ravno v tem slučaju, mislim, da imamo pomanjkljive temelje.

Siromaška, skoro beraška šolska izobrazba, skeptični profesorji s sivimi obrazi in bradami ne polagajo velike važnosti na značaj, ampak nas sodijo po ukazanih pravilih in postavah po tem, kar ravno v istem hipu bleknemo. Končno sodbo si ustvarijo iz izpričevala in štejejo najboljšega tistega, ki ima največ prav dobrih redov. In nadaljnji kritični obrazi delajo človeka potom izpričevala ter pozabijo, da že preprosto ljudstvo ve, da je človek sam najboljši izpričevalo.

Ko je angleška kraljica Viktorija vprašala voditelja meščanske šole v Wellingtonu, kdo naj dobi ob sklepu prvo darilo, ji je odgovoril, da tisti, ki ima najbolj kremenit značaj, ne pa oni, ki ima najboljše izpričevalo, Značaj je ustvaril veliko Anglijo, ne razumnost.

Znano nam je, kako je svet gledal na daljnji západ preko Tihega oceana, kaj bo storila Amerika. Že prej smo vedeli o njej, da je silno bogata, srečna, svobodna dežela, da je tam zaslužek največji. In malo jih je bilo, ki bi se ozrli v preteklost, zakaj vsi smo gledali v strahu v bodočnost, kaj bo.

Kdaj se je torej rodila ta druga Indija-Koromandija?

Ni daleč za nami doba, ko je bila ta dežela obljudena od nekaj divjakov, ko so se začeli boji med Francozi in Angleži, ko je divjala vojna za neodvisnost in so se otroci ločili od matere. Kdo je torej ustvaril v tako kratkem času najmodernejšo izmed vseh obstoječih držav? Značaj angleškega naroda!

Vstrajnost, energija, oblast nad samim seboj, zmožnost, morala, dobra in trdna volja — to so bili zakoni, to so bili imperativi, zakon je imel vsakdo v sebi. Ni bilo treba izpričeval. Pokaži sam, kar znaš, in po dejanju te bomo sodili!

Kam naj hodimo v šolo? Česa naj se učimo? Kje naj najdemo podlago o naziranjju pri delovanju za narod? Zgledov dovolj! Kar je narodu lastnega, to bomo obdržali, tega ne pustimo vzeti nobeni sili!

Med glavnimi vzroki narodnega propadanja je gotovo propadanje morale. To nam jasno priča usoda francoskega naroda, ali, če pogledamo nasprotno angleški narod. Prvi drvi z viška v nižino, drugi se vzdiguje kot vzhajajoče solnce!

Morala našega naroda v splošnem ni izkvarjena, vendar slutim, da tudi pri nas poganjajo kali, ki so v prvi vrsti posledica svetovne vojske. Isto sodim o dijaštvu, da so posamezni slučaji le gola lahkomišelnost; zato se ne moremo pritoževati. Vendar nas ta pojav ne sme prevzeti, da bi držali križem roke, kajti ako zatremo kali v razvitku, smo gotovi, da sadov ne morejo razviti. Tudi ni lahko delo, posebno v tem slučaju, da to, kar imamo, nepokvarjeno ohranimo. S prepričanjem trdimo, da ne more nihče, ki ni moralen, svoj narod prav ljubiti, posebno tak, ki je kakor bela vrana med ljudstvom, hočem reči, v katerega ljudstvo zaupa in mu verjame. Sam sem bil priča takemu slučaju.

Morda poreče kdo, da so te besede popolnoma nepotrebne v Akademiji, v zvezi katoliških dijakov. To trditev pobije samo en stavek iz sv. pisma, da, kdor stoji, naj gleda, da ne pade!

Narod slovenski se ne ponaša s slavno zgodovino kot se ponašajo germanski in romanski narodi. Tudi ne šteje milijonov, nima mest s krasnimi stavbami, ki bi molele proti nebu, kot bi jim zmanjkalo tal. Svet ga ni poznal, niti naš sosed vladajoči Dunaj, ampak nas je štel z Italijani vred v eno skupino. Zato ne vedo, kakšna je njegova ustvarjajoča sila, ne pomislijo na to, da neizprosna svetovna logika zahteva od vsakega naroda, da doseže svoj višek. Slovan ga ni še dosegel; naša ni sedanost, naša je bodočnost. Ko bi bili slavni in bi nas svet poznal kot take, bi zaupali le v svojo slavo in uživali sadove preteklega truda. Mi pa zidamo v bodočnost in smo v to bodočnost tako zaverovani, da nas že ta pojem sam priganja k delu. Započeli smo veliko delo, združili smo, kar je bilo ločeno cela stoletja. Nastajajo težave, a težave moramo razumeti. Ali ste morda že videli kmeta, ki je začel zidati dom in je nehal ravno, ko je manjkalo strehe? Jaz ga ne poznam! Otroci nosijo kamenčke, odrastli težke hlode in skale — vsak torej po svoji moči!

Zdi se mi, da mnogo izobraženih ljudi sodi narodno moč z napačnega stališča. Zaverovani so v ta ali oni narod, hočejo svojega obsekati po tujem vzorcu, spraviti ga v škatljico in poslati na tuje v šolo, češ, kot rojen Francoz ali Nemec ali Anglež se bo vrnil v domovino. Kar je domačega, to ne velja ničesar, je zastarelo, z eno besedo: ni v modi. In če se jim posreči, da se izpolni njihova želja, vstvarijo spaka, ki se z vsako kretnjo kaže domačega, vendar je toliko izpremenjen, da mu ne moremo pogledati naravnost v obraz. Pozabijo seveda, kaj je individualnost vsakega posameznika, kaj je narodov značaj in katere moči morejo izpremeniti ta značaj. Premalo podučeni sodijo barbarsko o posameznih narodih le z enega stališča kulture. Taka pristranska sodba je v prvi vrsti pogubna, drugič pa je znak siromašnega znanja.

Če so bili Grki idealni narod, zjejen umetnosti, poezije, je bila to njihova individualnost. Čisto nasprotna je bila individualnost Egipčanov, zopet nasprotna Rimljanov, ali v sedanjem času Francozov, Nemcev, Angležev in Slovanov. Zakaj vse, kar ne izvira iz narodnega značaja, je golo posnemanje brez vrednosti.

Spoznajmo vendar že enkrat, koliko nakopičenega blaga imamo doma in ne preplavljajmo domovino s tujo, manj vredno navlako.

Težka, usodepolna mora tlači narod. Gorje, beda raste, namesto da bi pojemala. Vedno več je nesrečnih družin, vedno več umsko otopelih otrok. Narod se vedno bolj vdaja pijančevanju, kot bi v teh težkih časih v pijači preizkušal svojo moč. Velika mesta v inostranstvu počivajo, resnoba vlada po ulicah, a Ljubljana veseljači, noče zastati za Zagrebom in Sarajevom.

Pred Veliko nočjo sem videl tale prizor:

V velikih gručah so se vsipali vojaki in med njimi pomešani delavci iz Judovske ulice preko čevljarkega mostu. Bilo je videti, da so silno navdušeni. In v tej navdušenosti so se valjali v treh skupinah po mostu in vpili kot gavrani: Živela Jugoslavija!

Ob vodi sem proti mostu se je valila druga tolpa. Po govornjenju in hripavem petju one znane pesmi »Tam v Brucku v taborišču!« sem spoznal, da so begunci. Dospeli so na most. Hrvaške kletvice z italijansko »Madono« so se začele vsipati od obeh strani. Kranjski hudič seveda ni manjkal. Tri prvotne skupine na tleh ležečih so se začele večati, zakaj komaj so si segli v lase, so padli na kamer. kot bi človek podrl hlod.

Stražnik je pristopil zraven. Poizkušal je v začetku z lepo besedo, potem pa nastopil službeno. Pognali so ga nazadnje s klicom: Mi smo boljše vikli!

Končno so se razšli, in ko so bili že daleč narazen, so se še vedno pozdravljali: begunci so zmerjali vojake s psi, vojaki begunce s tolpo, ki se okrog potika, ki je že slednjemu trn v peti. A čudno zadnje vpitje se je končalo z »Živela Jugoslavija!«

Spomnil sem se pesnika-trpina Lovrenčiča in njegovega očenaša. Spomnil sem se izjave nekdanjega cesarja, ki je kot prestolonaslednik imenoval nas Slovence pijano tolpo, ki se bliža propadu. Še mi je donel klic »Živela Jugoslavija!« in nisem videl v tej besedi ljudske duše pred kakim pol letom, ampak brezmejno sramotitev, potrdilo izjave prejšnjega cesarja: kaj bi se opravičevali, saj smo res taki! Videl sem te ljudi, kako kriče in zabavljajo nad svojo državo, da jim je plača premajhna, kako kažejo oblastem blede otroke: tu jih imate, pa skrbite zanje, a zraven kakor bi se jim v obraz posmehovali, češ: potem mi ostane edino še skrb za vino! Vsega so krivi drugi,

le oni so živalsko mučeni, nihče ne skrbi za nje, to so navadne fraze pri protestih!

Kot je prislovica iz našega dijaškega življenja, da je ta ali ona ljubezen čisto študentovsko-petošolska, ravno tako je že v splošni rabi, lahko rečem, takorekoč v modi študentovski krok. Ta pojem pa ni omejen, tudi nam mnogokrat ni mogoče določiti definicije, ker izgovorov je navadno toliko, kolikor krokov. In če kar na slepo verjamemo tem izgovorom, jih tolmačimo kot nekaj čisto pravilnega, naravnost koristnega, češ, človek mora biti vesel, in dolgočasnost je vsakemu idealistu trn v peti. Pokažejo nam pokojnega Kreka, češ, tudi on je včasih krokov in prav temeljito, da je nekoč naslednji dan ubil epruveto pri fizičnem poizkusu.

Študentovskega kroka in popivanja pa ne smemo šteti v isto vrsto kot ravno kar omenjenega pijančevanja. A to je tudi razumljivo: v prvi vrsti se razlikujejo finance, dalje je študentovskih policistov mnogo več, in dijak ni ponoči skoro nikoli zunaj na varnem. Tudi čast je vsaj malo večja kot pri proletarcih, in kadar mu že dopušča čas, si rajši izbere pot v gledališče kot v zakotno krčmo, ker ga v prvi vrsti manj stane, zraven je pa užitek večji.

Potemtakem je študentovski krok bela vrana in samo spomin iz starih, boljših časov. Torej ni nobenega vzroka, da govorimo o slabih straneh našega dijaštva na tem polju. Prav! Pogledimo pa, kaj pravi domoljubje, kako vpliva tako življenje na dijaško dovtetnost, na dijaške ideale!

Abstinenčno gibanje se je začelo tudi pri nas, in ko sem slišal že od večine, v napačni metodi. Rigoristi in skrupulanti v svojih načelih uspevajo v domačem, najožjem krogu. Da bi pa z njimi vplivali uspešno na javnost, se jim ne posreči. Kajti ravno abstinenčno gibanje s popolno zdržnostjo ne more uspeti, ker se narod ne more kar na mah odvaditi in se iz vseh pridig samo norčuje. In medio virtus.

Večina dijakov je idealna vsaj v tem oziru, da si zida bodočnost veliko lepšo kot se potem zgodi. Ko pa vidi, da se ruši blagostanje naroda, ga mora boleti srce, vskipeti mora, iti tudi v nevarnost s programom, da se ta bolezen vsaj omeji. Naše ljudstvo rado uboga! Križem rok ne čakajmo kralja Matjaža, z lastnim zgledom pokazimo, da naše ideje niso samo besede, da imajo v sebi življenjsko silo. Bodimo narod poštenjakov!

Sveta si zemlja, in blagor mu, komur plodiš!

Domovina, ti si kakor zdravje! Močan si, slovenski narod! Tisočpetsto let krvaviš, a izkrvavel nisi! Slovenci niso navajeni služiti tujim gospodarjem, ne dajati jim davkov, ampak pobirati jih! Slovenci so bili vedno demokratično ljudstvo!

Pet stavkov — kot kladiva udarjajo ob naša srca. Resnica je v vseh, treba nam je izbirati pot, ki vodi do njih!

Sveta si zemlja, in blagor mu, komur plodiš! Ta zemlja mora ostati sveta našemu ljudstvu, v njo mora naš kmet vsaditi svoje sice, da je nikdar ne da tujcu v plen. Povejmo mu to resnico!

Domovina, ti si kakor zdravje! Pokličimo nazaj tisoče iz ameriških in nemških rudnikov, ali pa vsaj zabranimo, da ne bo domovina več krvavela na tej rani! Tujci so lahko udobno živeli, domačini ne? Stari se vračajo — kje so sejali, da prihajajo razaj le umirat?

Močan si, slovenski narod! Ali naj dvomimo? Na severu, jugu in zahodu so potiskali nože v osrčje telesa. Tisočpetsto let je kapala kri, težka je bila preizkušnja, a narod se je držal, ker je močan, ker narodi sploh ne morejo prenehati, tako priča neizprosna svetovna zgodovina!

Slovenci niso vajeni služiti gospodarjem, ne dajati davkov, ampak pobirati jih, so odgovorili Obrom. Tu je polje fantazije za naše pisatelje, je dejal Krek Finžgarju, ta pa je začel pisati povest »Pod svobodnim solncem«. In prepričan sem, da posebno pri mladih dijakih, ki kipe v ognju, ne more ostati brez vpliva.

Slovenci so bili vedno demokratično ljudstvo!

Kaj govori knežji kamen na Gospo-svetskem polju? Kaj ne dokazuje polom avstrijskega cesarstva ravnokar omenjenega dejstva? Novi Napoleon hlepe po slavi, mečejo med ljudstvo cele koše obljub. Ne pozabimo resničnega Napoleona! Poglejmo v Egipt, kako so umirali francoski vojaki v pomanjkanju, poveljnik pa je skrivaj zbežal domov, ne meneč se, kaj bo z vojsko, ravnoisti poveljnik, ki je kazal na piramide, na štiri tisočletja nazaj!

Moskva — Berezina — francoske Kanne! Zopet je zbežal pred vojsko v Pariz. Sedem milijonov Francozov je bilo žrtev pohlepnosti največjega vseh tiranov, kakor ga imenuje Chateaubriand. Krivične vojske — umetne združitve nimajo pogoja za obstanek, kar je naravnega, to obvelja!

Koga naj se bojimo, kaj trepečemo pred grozoto, ki se pojavlja kot temen oblak na nebesnem svodu? Kdo je oni, ki

nam piše pogin, kje je sovražnik, da bi uničil naše ljudstvo, ta močni narod slovenski? Kdo mu bo pisal zgodovino bodočnosti, kdo more zatajiti dolgih tisočpetsto let, kdo pozna navdušenje naših prednikov, ki so v prevelikem sijaju gledali Slovena že pred Trojo, videli ga gospodarja naše sinje Adrije, Rimljana pa učenca v njegovih ladjedelnicah?

Lepa je Italija, tujcem mnogo lepša kot naša domovina. Svet jo pozna že od davnega časa, potomko rimskega imperija. V njeni pradavnini je tolik sijaj, da si ne more misliti vnukov brez njega. Valovi popotnikov, kot bi se vršilo zopet preseljevanje narodov, drvijo preko naše domovine v njeno okrilje. Ne gledajo, kaj je lepote na tej poti, ampak komaj čakajo, kdaj jih popelje vlak v drugo obljubljeni deželo.

In ko stopajo z umetniškimi obrazy od mesta do mesta, jih starodavnost preslepi tako hudo, da ne znajo iskati zrna, skritega v plevi, ampak mečejo vse skupaj v en koš!

Slavna je bila Italija — zdaj ni več! Ponašati se more le z deli iz starodavnosti kot spominom, ki je ne more zapustiti.

Mogočna je bila Italija, močnejša kot vse države pred njo in za njo do današnjega dne.

Krepost je bila doma v tej državi. Njena roka je zagrabila tudi našo sedanjo domovino in jo krčevito držala, kot ropar, držeč otroka nad prepadom!

Minilo je od tedaj skoro dvatisoč let. Namesto zdravega, mladega orjaka, ki se igra z narodi, kot bi preobračal kocke, nam je ostal še upognjeni starec brez visokega poleta, ki počasi hira in se upogiblja in ne umre, ker pač umreti ne more.

Starec se opira ob palice, išče si vodnika, ki bi ga podpiral na obeh straneh. In ta starec naj zasanja o moči — pustimo mu veselje, saj so le sanje. Kdo mu verjame? Nihče izmed onih, ki jim je resnica in pravica sveta, tudi takrat ne, ko si zagrne obraz z blestečo krinko in hoče plezati naravnost po strmi skali. Potegnil mu jo bo z obraza, se ne bo ponašal z njim, ampak mu kvečjemu izkazal sočutje in priznal, da bi rad, pa ne more.

Italija je doseгла že svoj višek, od njega vodi pot navzdol, ne navzgor! Presodimo pravično in ne bodimo šalobarde. Čas je najboljši zdravnik za take bolnike, in tudi njo bo ozdravil!

Kaj je storila peščica domoljubnih Grkov proti barbarski, suženjski perzijski tolpi? Pognala jih je nazaj, odkoder so prišli. Slovenci, vi ste špartanci med Slo-

vani, so nas pozdravili severni slovanski gostje, ko so ustanovili narodni svet za tedaj še ne prosto Jugoslavijo!

Tovariši! V veliki dobi živimo. Narodnost in blagor ljudstva slišimo povsod, kjerkoli se vrši kak shod, naj bo že te ali one stranke, da človek nazadnje ne ve, kdo ima prav. Zrno je skrbno zakrito s plevami, treba ga je izluščiti.

Naš narod je v veliki večini veren sin katoliške cerkve, posebno kmečko ljudstvo. Naš narod je žejen prave svobode, in

temu narodu smo dolžni služiti z dušo in telesom.

Kakšna je torej dijaška naloga? Kratek je odgovor: Klesati je treba, da mu damo kremenit značaj! Trdna, neupogljiva volja mu rodi odločen nastop. Temeljita izobrazba mu pokaže pot: Tu korakaj! A gorko, narodno čuteče srce naj razlije iz globine svojo kri, naj prosi, naj odpušča, naj združuje vse k skupnemu ognjišču v zavesti:

»Narod nas je dal, narod naj nas ima.«

Listek

Koroška in slovensko dijaštvo.

Nemška invazija na Koroškem je vsaj to dosegla, da je vzbudila za Korotan pozornost tudi drugod. Dozdaj so bile Karavanke visok zid, ki je preko njega le malo-kdo pogledal. In le malo se jih je našlo, ki bi bili poznali nas na severu; a oni malo-brojni, ki so se uživali v nas, so čutili z nami, so nas vzljubili.

V štatistikah se navaja 130.000 Slovencev na Koroškem od 380.000 prebivalcev. A kdo se je zmenil za te številke?! Saj niso verovali, da smo to Slovenci, ki prebivajo v srcu bivše Karantanije, potomci onih Slovencev, ki so si ustoličevali svoje vojvode na Gosposvetskem polju, onih Slovencev, ki so pisali vsemu narodu najlepši del zgodovine, Slovenci, ki so prvi pričeli dramiti jug, da so se pri nas rodili Majar, Janežič, Einšpielerji itd.

Postavili so Karavanke med vas in nas, da nam zapro pogled na jug. Zamašili so nam usta in trobili v svet, da smo srečni pod nemškim terorjem. Ne bom našteval vseh duhomornih razmer; saj so narisane v brošuri »Aus dem Wilajet Kärnten«, izdalo Kat. pol. in gosp. društvo na Koroškem l. 1913.

Pišem to vse radi tega, ker je dejstvo, da je celo slovenska inteligenca nepovoljno poučena o narodnostnih razmerah na Koroškem, da se sliši, saj na Koroškem so sami nemčurji. Res je, da večina Slovencev na Koroškem ni preveč zavedna; toda, ali naj ubogo ljudstvo, ki je vajeno hlapčevanja, ki je vajeno tujčeve pete, radi svoje plahosti ostane i nadalje v suženjstvu?

Naloga inteligenca, posebno dijaštva bo, da prouči Korotan; našlo bo toliko dragocenega, našlo bo hvaložno, dovezetno ljudstvo.

Koroški akademiki snujejo že zdaj klub, ki bo imel nalogo, opozoriti na jugoslovansko švico, na naravno krasoto in bogastvo slovenskega Korotana. (Mimogrede omenjam, da ima Koroška največji rudnik za svinec v Jugoslaviji, in to v Črni pri Prevaljah.) Bo pa to tudi obmejni branik, ki bo šel za ciljem, da se poživi tja do Gospe Svete slovenski živelj. Zatrdno namreč upamo, da bo Gosposvetsko polje naše.

Opozarjam že zdaj tovariše somišljenike, da nam bodo pri narodnem delu v Korotanu zasloba. Bati se je namreč, da se liberalizem ne razširi tam, kjer do sedaj ni bilo nobenih strankarskih bojev. Že v tem kratkem času, kar smo bili pridruženi Jugoslaviji, se je opazalo sistematično napredovanje liberalne stranke. Ker »Mir« ni izhajal, oziroma ni mogel biti dostavljen iz Celovca, je začel izhajati v Velikovcu »Jugoslovanski Korotan«, ki je sicer imel na čelu zapisano nadstrankarstvo, a je bil v resnici glasilo bodoče liberalne stranke na Koroškem. Radi nekaterih zaspanih zastopnikov SLS je bila resna nevarnost — posebno še, ker je pretežna večina uradnikov (poštних, železničnih, davčnih) in učiteljev, kar smo jih dobili poslance od ljubljanske vlade, liberalna! — da se za teče že napol preživeli liberalizem v Korotan. Že v »Straži« je opozarjal nek dopisnik na to nevarnost in nekako končal: kdor bo prej prišel, bo prej mlel!

Upam, da bodo do počitnic meje dooločene. S tem se odpre dijaštvu široko in hvaležno delovanje. V prvi vrsti mora inteligenca proučiti koroške razmere. V to svrhu upamo, da bo prvi sestanek slovenskega dijaštva na naši severni meji, na slavnem Gosposvetskem polju, tam ob pomniku naše svobode in demokracije, ob vojvodskem prestolu.

PETAR IVANOVIĆ:

Reforma srednje šole.

Že pred vojno se je obravnavalo vprašanje reforme srednjih šol, zlasti v naših deželah. Šole, ki nam jih je dala Avstrija, nišo odgovarjale našim narodnim in kulturnim potrebam. Po šolah se je šopiril tuj, nemški duh; one tudi niso ustrezale svojemu namenu, ki je vzgoja in izobrazba mladine. Kaj krepko je to povedal ranjki Cankar.* Pravi namreč: »Genljiva nevednost ni le posledica, temveč je predpisana poglavitna zapoved, je duh in vsebina avstrijske šolske vzgoje — — —. Kolikor avstrijski študent pridobi modrosti, si jo mora takorekoč spotoma in naskrivaj pobrati na cesti; domača vzgoja mu je dá malo, šolska pa nič. Trdim celo, da šole, s kakršnimi nas je bil avstrijski bog udaril, ovirajo duševni razvoj človeka, da nam, rekel bi, zaplankajo razum, ker ga stiskajo ter ponavadi sčasoma res potisnejo v eno samo tesno strugo. C. kr. šole so bile že prvotno ustanovljene za posel, da vzgajajo c. kr. uradnike; ne vzgoje pa niti takih, temveč le c. kr. pisalne stroje. Mladenič napravi maturo, je do vrha nabasan z različnim »znanjem«, a bolj od lune in zvezd mu je tuj tisti svet, v katerem živi in na katerega je navezan z vsemi nitmi svojega bitja in nehanja. Med nami živé ljudje, ki so bili izvrstno opravili svoje takoimenovane »študije« in ki jih spoštljivo prištevamo cvetu izobraženstva; ali vprašaj jih o stvarih, katerih se niso bili »iz glave« naučili, pa se boš razjokal od smeha in bridkosti. Ko sem bil dovršil realko, so mi bile pač znane rodbinske razmere cesarja Nerona, poznal pa nisem politične zgodovine slovenskega naroda; vedel sem, kakšen da je bil razvoj agrarne zakonodaje v rimski republiki, nisem pa vedel, kakšen da je volilni red za kranjske občine.«

Sedaj pa, ko ni več stare koklje, ki ni mogla videti piščanca drugačne barve od ostalih, ko je zlato solnce svobode pregnalo črno temo robstva, sedaj si bomo lahko sami uredili svoje šolstvo. In res! Na vseh koncih in krajih se že razpravlja o reformi šolstva; izvedenci podajajo svoja mnenja, pri vladi preresetava posebna komisija to vprašanje in časopisi so polni raznih nasvetov. Prav je, da se vsi mero-dajni faktorji s tako vnemo bavijo s tem

vprašanjem; saj se z dobrimi šolami gradi več ali manj prihodnjost države.

Naj bo dovoljeno enkrat tudi dijaku o tej stvari izpregovoriti.

Oglejmo si najprvo posamezne predmete, nedostatk njih poučevanja, in poglejmo, kako bi se jih dalo odpraviti.

Za vedenjem je v izpričevalu na prvem mestu verouk in tja tudi spada. Namen verouka je gotovo poučiti dijaka o nauku svete vere in o njeni zgodovini. S tem pa tudi vzgojno vpliva na mlade ljudi. Zato moramo že iz tega vzroka biti odločno proti temu, da bi se odpravil verouk iz šole. Šola ne sme skrbeti samo za intelektualno izobrazbo, ampak imeti mora tudi predvsem skrb za izobrazbo srca. Vzgojiti mora narodu značajne ljudi. A kako naj to stori? Morebiti na podlagi kake avtonomne morale, ki sloni na praznih modernih frazah? Tukaj ji more pomagati edino le vera. Kajti »brez Boga izgubi tudi nrvnost svojo življenjsko silo in radikalizem sam priznava, da je nrvnost socialen postulat in princip življenja. Brez principa življenja torej tudi ne bo življenja.«* Zato verouk ne sme iz šol, ampak se mora še izpopolniti. Učna metoda naj se še bolj prilagodi praktičnemu življenju. Profesorji naj bodo kolikor mogoče najboljši, kajti nikjer ni toliko odvisno od profesorja kakor ravnno pri tem predmetu. Profesor mora biti pravi psiholog, ki pozna vso dijakovo psiho; a poleg svoje stroke, mora biti tudi drugod dobro podkovan.

Za veroukom pridejo na vrsto jeziki. Pri slovenščini je treba precej preurediti, kajti slovenščina je doslej nasproti nemščini igrala suženjsko vlogo. Odpravijo naj se predvsem zastarele Sketove slovstvene čitanke (o Župančiču n. pr. je v njih samo pet vrstic). Uvedejo naj se obligatna predavanja; z njimi se fantje vadijo nastopati, kar je v današnjem času velike vrednosti. Omenim naj tudi neko neumno navado, da namreč nekateri profesorji črtajo v nalogah vse, česar niso sami povedali. S tem ubijajo v dijaku samostojno mišljenje, pa tudi veselje. Saj naloga je zato tu, da se dijak nauči samostojno misliti in izražati, ne pa, da ponavlja kakor papagaj profesorjeve misli in besede.

Nemščini je že precej odklenkalo, na nje mesto bo stopila hrvaščina. Vendar se nemščina ne sme popolnoma odpraviti, ker

* I. C., Kako sem postal socialist, Demokracija I. (1918.) 289/90.

* Dr. A. Ušeničnik, Narod, radikalizem in vera, Čas VI. (1912.) str. 62.

smo Slovenci še vedno kolikor toliko odvisni od nemške kulture, ki je, kar moramo priznati, visoko razvita.

Za grščino se bije hud boj, a na humanistični gimnaziji bo gotovo ostala. Mnogo se govori o vrlinah klasikov in prepričan sem, da jih tudi imajo; vendar vsled krive metode prav malo občutimo te vrline. Nekaterim profesorjem gre samo za oblike in konštrukcije, namesto da bi gledali predvsem na vsebino. Iz aoristov in raznih period se menda prav slabo spoznava kultura starih narodov. Zato pa je tudi med dijaštvom tak odpor proti klasičnim jezikom. Ignoti nulla cupido!

Ravno tako je z zgodovino: učimo se same letnice in vojske, kulturno zgodovino pa še tisto, kar je je v knjigah, izpuščamo. Kakor bi v prejšnjih časih živeli sami kralji in cesarji, ljudstvo pa ne. Skrajni čas je, da to preneha. Poučuje naj se predvsem kulturna zgodovina (zlasti v višji šoli), posebno še zgodovina umetnosti.

Isto je z zemljepisjem; vse gre samo na metre, važno (zlasti sedaj) narodno gospodarstvo se pa jemlje prav površno.

Tudi pri naravoslovju se rado greši. Dijak se mora »drgniti« in »guljti« različnih formul, ki mu kmalu na čuden način izpuhte, opušča se pa praktična stran. Sploh se povsod spušča preveč v detajle, dijak naj bo prvi fizik, geograf, filolog in ne vem kaj še.

Toda kaj bi govoril o reformi poučevanja posameznih predmetov. Najprej moramo reformirati naše profesorje! Večinoma so teh nedostatkov krivi gospodje sami. Seveda vsi niso taki, je dosti častnih izjem. Zato so ti najbolj priljubljeni. Pa tudi od te reforme ne smemo preveč upati, kajti vedno bo nasprotje med teorijo in prakso.

Zdaj pa še nekaj! Čeprav bo šola še tako dobro urejena, vendar ne bo mogla nuditi vsega. Mnogo si bo moral dijak sam z lastno pridnostjo pridobiti. Najlažje se bo to zgodilo po društvih, organizacijah. Iz lastne izkušnje vem, koliko koristi ima človek od organizacije. »V organizaciji se navadijo ljudje, da delajo drug za drugega. S tem ubijajo v sebi sebičnost, gojé zmožnost, živeti kot člani večje družbe, si krepé versko in narodno zavest, na drugi strani pa kot odborniki in predsedniki vladati večjo družbo — in da imamo ljudi, ki znajo ubogati in vladati, je predpogoj samovladanja, svobode — in s tem kličejo nase in nad naš narod božjega blagoslova.

V organizaciji se ljudje tudi ugledajo v občevanju.*

V različnih odsekih pa lahko poglobiš svoje znanje. Zato naj se srednješolcem dovolijo organizacije po svetovnem naziranju.

Tukaj naj tudi omenim neumne naredbe, da dijak ne sme, oziroma sme le z dovoljenjem proforskega zbora obelodaniti svoje proizvode. Ta naredba naj tudi izgine.

Premalo se tudi ozira na telesni razvoj in pa zdravje dijakovo. Gojiti bi morali bolj telovadbo, zlasti pa šport. V tem oziru smo daleč za zapadnimi narodi.

Zelo potrebno bi bilo, da bi revni dijaki imeli brezplačno zdravnika in zdravila. Za vajece se skrbi, za dijake pa ne.

Mnogo bolj bi morali tudi izbirati učence. Velikanski je naval v gimnazije. Med tolikim številom je seveda mnogo takih, ki sploh notri ne spadajo. Premnogi bi zelo koristili sebi in drugim, ako bi se pravočasno posvetili kmetijstvu, obrti ali trgovini. Tako se pa z največjo težavo, s pomočjo maminih prošenj zbašejo skozi višje šole, ne da bi imeli potrebnih zmožnosti, in množe duševni proletarijat. Žal so starši nekaterih slojev mnenja, da mora vsak, ki ni popolnoma pripaljen, študirati. Pa tudi premlade jemljejo v šolo. Šele s končanem 11. ali 12. letom naj bi se jemali.

Gledati moramo tudi, da imamo dobre profesorje. Kdor nima poklica, naj ne gre v ta stan; ravno tako tudi ne tisti, ki nima krepke volje in odločnosti. Seveda morajo biti pa profesorji tudi stanu primerno plačani.

K reformi šol.

Dosti se razpravlja sedaj o reformi srednjih šol. Pozablja pa se pri tem na reformo ljudskih šol. Kajti tudi to vprašanje je zelo važno, in sicer posebno s socialnega stališča.

V srednjih šolah se bodo morali opozarjati študenti na razna socialna vprašanja, ki jih omenjajo ali rešujejo razni latinski pisatelji. Le poglejmo n. pr. Salusta! Koliko socialnih zanimivosti bi našli le pri njem! Seveda, če se gospodje zanimajo samo za razne čase, konštrukcije etc., seveda potem...!

Sedaj se rešuje pri nas agrarna reforma, katere glavni namen je, zboljšati kmetu njegovo socialno stanje in ga dvigniti

* I. Dolenc, Dr. J. E. Krek, Koledar D. S. M. 1919., str. 107.

do tega, da se bo zavedal, da je na svoji zemlji gospod! To se mora vcepiti v dušo že otroku, da ne bo več tistega večnega preseljevanja v Ameriko in drugam. Otrok mora že z malega v berilu videti plug, lopato, njivo, dom, kokoš itd., da se na ta način navduši za svojo grudo in priveže na dom.

Zato je pa treba tudi izobraženih kmečkih učiteljic, ki mu bodo to vcepiljale v dušo, in ne mestnih frajlic in faliranih študentov, kajti skoro samo iz teh se je dosedaj rekrutiral učiteljski stan.

Kmetska šola je za kmeta in kmet mora imeti svojo besedo za vzgojo svojih otrok. (Puntar.)

Dobro bi bilo o tem še razmišljati.

Av gust Jug.

Slovenščina v šolah.

Vse se reformira in prenavlja. Reformirali sicer še niso srednjih šol, a toliko bi že lahko naredili, da bi sestavili provizoričen učni načrt slovenščine, ker vladajo v tem pogledu gorostasne razmere. V petem razredu se še nekod opleta s slovnico, drugod jemljejo poetiko, tam narodne pravljice, v šestem študirajo tu že Prešerna, drugod obdelujejo vso našo liriko, bero že Meška, brezmiselno in brez vsakega načrta predavajo vsakovrstno zmes, v sedmi pričnejo tu z literarno zgodovino, drugod že jemljejo Župančiča, v osmem premlevajo še enkrat Prešerna, ki so ga študirali mogoče že v šesti, drugod si zapomnijo o Župančiču tistih 5 vrstic, kar jih je v Sketu — grozno! In potem naj si ustvari dijak, ki se ne bavi odločno samo z literaturo, o tem kak pregled? Ni čuda, da odhajajo v literaturi tako slabo podkovani v svet. — Zakaj se nemščina uči po načrtu? Saj imamo sedaj Grafenauerjevo »Kratko zgodovino« in njegove čitanke baje dobimo!

V tem oziru je treba nujne odpomoči, in sicer še preden bodo za trajno pre-
osnovali srednje šole. **Zenaj Nevert.**

Študijske knjižnice.

Vlada je izdala naredbo, po kateri bodo morali v bodoče vsi časopisi, tiskarne in založbe vposlati po 3 dolžnostne eks-
emplare na licealno knjižnico v Ljubljani, na zagrebško in belgrajsko narodno bibli-
oteko, ki so s tem vse proglašene za
ravnopravne biblioteke države. — Komisija, ki v Sofiji išče knjige narodne bibli-
oteko, je našla dosedaj 30 zabojev knjig in

rokopisov, ki so jih Bolgari vzeli iz knjiž-
nice. — Znano, izredno bogato in dra-
goceno knjižnico svojo je baje Jagić pro-
dal Čehom. Pridržal si je samo pravico, da
se mu puste za njegova raziskovanja po-
trebni knjižnični deli v uporabo za poljub-
no delo. Škoda, da se ni za to pobrigala
naša država, in da so nas prehiteli Čehi.
— Knjižnica akademije znanosti v Pečuhu,
katere predsednik je škof Julij Zichy,
se je konfiscirala in bo premeščena v
Belgrad.

Učne knjige za srednje šole.

V zalogi Jugoslovanske knjigarne v
Ljubljani izidejo začetkom šolskega leta
1919/20 sledeče učne knjige za srednje
šole:

prof. dr. Brežnik, **Francoska slovnica;**
Pajk - Kržišnik, **Zemljepis** za srednje
šole, I. del;

prof. Bradač - Osana, **Grška slovnica;**
prof. Bradač, **Grška vadnica;**
Grafenauer, **Slovenska čitanka** za vi-
šje razrede gimnazij in realnih gimnazij,
I. zvezek;

Matek, **Geometrija** za šesti, sedmi in
osmi gymn. razred;

prof. Bučar, **Zgodovina** starega veka
za nižje razrede srednjih šol;

prof. Pirc, **Zgodovina** starega veka za
višje razrede srednjih šol;

ravnatelj Schreiner, **Dodatek** k ljudsko-
šolskim čitankam;

prof. Bučar, **Grško - rimske bajke in**
pripovedke.

Šolska vzgoja na Angleškem.

Angleži nimajo državnih šol in ne nad-
zorovalne šolske dolžnosti. V tem oziru
priznava osebna svoboda le vseobčo nra-
vnost in navadne meje. Angleškim staršem
odkazujejo običaji družabnih razredov, h
katerim pripadajo, šole, katerim imajo iz-
ročiti svoje sinove v pouk in izobrazbo.
Način in obseg tega šolanja ureja zopet
tradicija ter se odteguje državnemu vplivu
in preizkusni kontroli. Ali angleško šol-
stvo je, kar se tiče razvoja telesa in zna-
čaja, izborna, ampak glede znanosti in ve-
de pa stoji daleč za nemškimi zahtevami.
Normalna izobrazba je pomanjkljiva, po-
sebnost glede znanja tujih jezikov ter zgo-
dovine in zemljepisja tujih dežel. Če do-
bimo Angleža s temi znanostmi, si jih je
izvestno pridobil na celini. Da pa v vsak-
danjem življenju izvrši dosti praktičnega
dela, prihaja odtod, da angleškega mlade-

niča ne ovirajo razne preizkušnje, ki jih mora napraviti naš mladenič, ampak stopi v življenje brez njih in si pozneje izpopolni svoje znanje. Angleško naziranje prepušča mladini prosto izbero izobrazbe; npravni pritisk ga sili, da se normalno izobrazí, kar zahteva ravno njegova vrsta od svojih članov. Ne zahtevajo si izpričevala, ampak izdatno delo. Zdravnik ali odvetnik pride do veljave, ko se izkaže; kako in kdaj si je pridobil svoje znanje, to je njegova reč. Angleži dajejo torej prednost praksi pred teorijo. (Več. 1.)

Češka ljudska univerza v Pragi.

Čehi so si leta 1918. ustanovili prvo svoje ljudsko vseučilišče, ki so ga nazvali v čast in slavo češkega mučenika, Husovo ljudsko univerzo.

Delavec Deherme je leta 1898. ustanovil v Parizu prvo ljudsko vseučilišče, ki se je zvalo Université Populaire. Ljudstvu, zlasti delavcu, so predavali razni znanstveniki in strokovnjaki o vseh kulturnih in socialnih vprašanjih. Vpliv teh univerz se je kmalu pokazal. Delavstvo in sploh vse ljudstvo se je pričelo bolj zanimati za kulturna vprašanja kot kdaj prej. Znanje ljudskih mas se je na ta način zelo poglobilo. Po vzorcu takih franc. vseučilišč so ustanovili enaka podjetja v Italiji, Belgiji, Angliji, na Španskem, v Holandiji, v Egiptu, na Danskem, v Nemčiji, tudi v daljni Rusiji in v Avstriji (dunajski Volksheim).

Čehi so si ga že ustanovili. Tudi mi ga potrebujemo. Gre se za to, da se zainteresirajo za najraznovrstnejša vprašanja tudi široki krogi, masa našega ljudstva.

J. T.

Razno.

Dne 26. aprila je preteklo 20 let, odkar je izdihnil **Dragotin Kette**, eden izmed znane četvorice — prvih predstavitev naše moderne: Župančič, Murn, Kette, Cankar. Slovenska javnost se te dvajsetletnice ni spominjala. —

Dne 2. maja je minulo 400 let, odkar je umrl veliki slikar, arhitekt in kipar **Leonardo da Vinci**, znani univerzalni genij, katerega največja zasluga je, da je dal risbam gotovo anatomsko podlago in prvi slikal materijo v svetlobi. Znani sta njegovi znameniti deli — sliki »Zadnja večerja« in »Mona Lisa«. Z njegovim nastopom se je pričela nova doba renesance. —

Pri ministrstvu za prosveto so napravili načrt za osnutje **odseka za umetnost**. Tak odsek bi bil potreben, ker je nujno potrebno, da se poda vsemu umetniškemu delovanju trdna podlaga, da ima zaslonbo v vladi, da se lahko razvija.

*

V Ljubljani se je ustanovila »**francosko-slovenska organizacija**« pod vodstvom g. L. C. Meurvilla, ki ima namen pospeševati medsebojne stike med Francozi in Slovenci. Organizacija izdaja svoj list »La Revue Franco-Slovene«, katerega sta izšli dosedaj 2 številki.

Ravnotako se ustanovi »**Ruski krožek**«, ki je obstojal že pred vojsko, za pospeševanje medsebojnih stikov med Rusi in Slovenci.

*

Malo pred prevratom se je otvorilo v Ljubljani **gledališče** z »Divjim lovcom«, z dramo, ki sta se ji pozneje pridružili tudi opera in opereta. Da je bilo gledališče zelo potrebno, je pokazala skoro vedno razprodana hiša. Po prevratu se je v nemško gledališče preselila naša drama in dobila podlago, da se lahko svobodneje razvija. Pozneje so se, žal, pojavila neka nesporazumljenja, ki so imela za posledico, da več domačih igralcev zapusti naše gledališče. Upamo pa, da se naša drama zdrži vsaj v sedanjem položaju, in da se uprizoritvam »Hamleta«, »Smrti majke Jugovičev«, »Verige«, »Strahov« in »Pelikana« pridružijo še boljše uprizoritve.

*

Nova založništva. Še avstrijske oblasti so dovolile zopetno delovanje »Slovenske Matice«. Matica je prenovljena takoj začela z delovanjem in izdala dosedaj že dvakrat publikacije. — Prenovljena »Leonova družba« si je z izdajanjem »Čas«-a in pa Škrabčevih zbranih spisov pridobila mnogo zaslug. — Še koncem leta 1916. se je ustanovila »Tiskovna zadruga«, ki je prevzela »Lj. Zvon« in pričela z izdajanjem knjig. Priznanje zasluži radi izdanja »Besov« in 1. zvezka Jurčičevih zbranih spisov. — Eno leto potem se je ustanovila »Nova založba« in stopila z izdajanjem Cankarjevih »Podob iz sanj«, Debevčevih »Vzorov in bojov« ter Levstikovega »Martina Krpana« pred javnost. Znova je pričela letos delovati z izdajanjem »Verige«. Svež pokret, ki se je pojavil, obeta mnogo sadu.

J. T.

Vestnik

Na zadnjem občnem zboru Katoliškega akad. starešinstva v Ljubljani se je izvolil sledeči odbor: Dr. Mirko Božič, predsednik, dr. Franc Gnidovec, podpredsednik, ravnatelj Anton Dokler, blagajnik, Narte Velikonja, tajnik; odborniki: dr. Ivan Perne, prof. Bogumil Remec in prof. dr. Josip Srebrnič.

Shod jugoslovanske akad. omladine v Ljubljani. V očigled neznosnim krivicam, ki jih trpi velik del našega naroda vsled zasedbe in nasilstva po tujcih, se je zbrala jugoslovanska omladina v nedeljo dne 2. svečana v Mestnem domu. Shoda se je udeležilo tudi mnogo prijateljev našega dijaštva. Velika dvorana Mestnega doma in hodniki so bili nabito polni. Sklicatelj, jurist Dokler, otvori zborovanje ter predlaga za predsednika gospoda profesorja Vesenjaka, za podpredsednika jurista Žnideršiča, za tajnika učiteljsčnika Seliškarija. — Predsednik poda besedo glavnemu referentu juristu Žužku. Iz njegovega govora povzemamo sledeče:

Dijaštvo stopa v javnost danes brez razlike mišljenja in stopnje študij, da pred celim svetom slovesno ugotovi naše pravice in protestira proti italijansko-nemško-madžarskem imperijalizmu ter zahteva, da se izvede samoodločba narodov na podlagi Wilsonovih načel dosledno in povsod. Gorica, Goriška, Trst, Istra so bila, so in morajo ostati naša. Napeli bomo vse svoje žile, da iztrgamo te kraje pohlepnežem še danes, če pa ne bi šlo, organiziramo in probujamo narod za velikopotezno iredentistično gibanje. Govornik po podrobnem utemeljevanju dijaškega stališča predlaga resolucijo, ki se glasi:

Slovensko dijaštvo brez razlike svetovnega naziranja in stopnje študij izjavlja slovesno, da zahteva na podlagi Wilsonovih načel popolno narodno svobodo in ujedinenje za vse dele našega troimenega naroda. Protestira proti krivici in proti imperijalističnemu nasilstvu od strani Italijanov, Nemcev in drugih nasilnežev. Zagotavlja, da ne prizna nikdar in nikoli, da bi se odtrgali od našega ozemlja posamezni deli iz kakršnihkoli vzrokov. Kot neločljive dele jugoslovanskega našega ozemlja smatra na podlagi etnografskega principa in v smislu Wilsonovih načel celo Goriško brez Fur-

lanije, slovensko Benečijo, Trst, Istro, Reke, Dalmacijo z vsemi otoki, zasedene dele Kranjske, slovenske Koroške ter Štajerske. Tako tudi pokrajine v Prekmurju, Banatu in Bački.

Prisega, da hoče nedotakljivost in suverenost našega naroda braniti do skrajnosti. Ako nam svetovni mir ne prinese uresničenja vseh naših zahtev, ne moremo jamčiti za mir in sporazum v bodočnosti.

Nato se oglasi k besedi zastopnik iz Reke. Slika italijanska nasilstva, pozdravlja delo lovske omladine. Predsednik predloži še sklep organiziranega dijaštva na državnem moškem in ženskem učiteljsčju, ki se glasi:

Mi bodoči učitelji in vzgojitelji danes slovesno obljublamo, da hočemo svoj narod vzgajati tako, da bo z vsem svojim srcem in z vso svojo dušo ljubil svojo grudo in svojo materinsko besedo. Napolniti ga hočemo s čistim in plemenitim hrepeneanjem po svobodi, a tudi s sovraštvom do tujih naših tlačiteljev, s spoštovanjem do pravičnih sosedov. Ako nam Jugoslovonom svetovni mir v zmislu Wilsonovih načel ne prinese popolne narodne pravice, vzgajali in usposobili bomo svoj troimenski jugoslovanski narod tako, da si bo znal svoje pravo izsiliti sam.

V zaključnih izjavanjih poudarja predsednik, da smo Jugoslovani zapadno fronto držali v stari Avstriji, dokler smo bili uverjeni, da bo veljal londonski pakt. Zdrobili smo jo, ko so nam rekli naši politični voditelji, da je prišel čas in ko smo imeli najslavesnejše Wilsonovo zagotovilo, da bomo sami svoji gospodarji.

Shod so pozdravili v ferijalnem društvu Adrije združeni akademiki in se pridružili protestu. Slovenska dijaška omladina se je v posebnem sklepu tudi zahvalila pokrajinski vladi za njeno odločno stališče, pozdravila v tem zmislu tudi gospoda dr. Korošca. Po shodu je manifestirala omladina po Ljubljani, šla pred magistrat, pred deželno vlado, izročila ji po predsedstvu resolucije in posebej tudi pozdravila generala Maistra. Vlada, na čelu ji dr. Brejc v spremstvu generala Maistra, je vzela sklepe dijaštva z zadovoljstvom na znanje in se zahvalila odposlancem. Tudi general Maister se je za ovacije ginjen zahvalil.

Dijaštvo je burno pozdravljalo Narodno vladu in generala Maistra, zapelo: »Lepa naša domovina« ter odšlo pred Prešernov spomenik, kjer se je po kratkem nagovoru mirno razšlo.

Z. D.

Podružnica S. D. Z. za Ljubljano in okolico. Sestanek. Po sklepu osrednjega odbora S. D. Z. je tov. Zupan Ljubo sklical dne 15. aprila 1919 v Jugoslovansko tiskarno sestanek članov in abiturijentov. Temu povabilu se je odzvalo precej članov, zastopniki »Akademije ljubljanskih srednješolcev« in posebno gg. starešine. Razpravljalo se je o pozivljenju podružnice, o knjižnici in srednješolski organizaciji. Ker je več članov prejšnjega odbora sedaj v Ljubljani, se je sklenilo sklicati 22. aprila izvanredni občni zbor podružnice.

Občni zbor. III. izvanredni občni zbor se je vršil 22. aprila 1919 ob 3. uri popoldne v Ljudskem domu. Predsednik tovariš Stanko Velkavrh otvori zborovanje in pozdravi vse navzoče člane (15 po številu) in starešini Stanka Mašiča in dr. Franca Kovača ter se spominja padlih tov. Franca Pozlepa in Vladimira Bregarja. Preide na dnevni red: 1. Poročila odbornikov, 2. volitev novega odbora, 3. slučajnosti. Branje zapisnika zadnjega občnega zbora je nemogoče, ker se je le-ta med vojno izgubil.

Tov. predsednik poroča: Odbor je imel sedem sej; zapisnik občnih zborov se je izgubil. Podružnica je priredila en izlet v Vevče in enega v tobačno tovarno. Name-ravan izlet v Mengeš je vojna preprečila. Priredila je tudi eno predstavo, dr. Pregljevo »Vito«, katere čistj dobiček se je izročil Leonovemu starešinstvu. Urejevala se je knjižnica in popravile omare.

Sledi poročilo tajnika tov. Ivo Pirca: Odposlal je 30 pisem in 153 dopisnic (vabila na izlete in sestanke). Prejel 16 pisem in 8 dopisnic. Razpoložnine porabil 12 K 15 vin.

Tov. Silvo Kranjec poroča o blagajniškem stanju: Blagajniške posle faktično vodil do 22. julija 1914. Dohodkov imel 381 K 29 vin. in izdatkov 305 K 57 vin. (od tega 153 K 56 vin. za knjižnico in prebitek »Vite« 112 K 56 vin. se je izročil Leonovemu starešinstvu). Ostané prebitek 75 K 72 vin.

Poročilo tov. knjižničarja radi njegove odsotnosti odpade. Za revizorja se ad hoc izvolita tov. Franc Detela in Fr. Jerina. Zborovanje se prekine, da revizorja pregledata knjige. Po otvorenju zborovanja poroča tov. Detela, da so knjige v redu, kolikor jih je bilo mogoče pregledati, in predlaga odboru absolutorij. Se sprejme.

Pri drugi točki dnevnega reda se predlagani odbor sprejme: Predsednik phil. Zupan Ljubo, podpredsednik bogosl. Kordin Anton, tajnik exp. akad. Jeglič Fran, blagajnik iur. Dokler Zvonko, knjižničar phil. Gabršek Jože. Revizorjem se izvolita tov. bogosl. Faganel Jože in phil. Bajec Anton.

Pri slučajnostih se oglasi k besedi tov. Franc Detela: Knjižnica naj se nanovo uredi in ugotovi, koliko knjig se je zgubilo. Tov. Stanko Velkavrh: Zaostale knjige naj se vračajo na naslov p. Ramšaka. To naj se objavi v časopisih. Knjižnica se prepusti v uporabo srednješolski »Akademiji« kakor doslej. Pozivlja tovariše, da sodelujejo pri cvetličnem dnevu v prid slov. akademikom. Tov. St. Mašič govori o počitniškem delovanju podružnice. Odbor naj zasleduje vse javno gibanje in o pravem času nastopi. Lahko se priredi predstava ali predavanje ne ravno v Ljubljani, tudi na deželi. Priporoča poučne izlete in sestanke.

Tov. Silvo Kranjec nasvetuje prireditelju predstave v velikih počitnicah. Dobiček naj se daruje Leonovemu starešinstvu ali S. Z. S. A. Tov. Kralj prosi za tri tovariše, ki bi bili voljni spremljevati tov. Domagojce pri ogledovanju Ljubljane. Ker se nihče več ne oglasi k besedi, zaključí predsednik zborovanje s klicem: »Z Bogom za narod!«

Iz »Domagoja«. Na redni semestralni skupščini, ki se je vršila 5. aprila t. l., se je za letni semester 1919 jugosl. kat. akad. društvo »Domagoj«, kamor so vstopili tudi Slovenci, izvolil sledeči odbor: Phil. Josip Kovač, predsednik, med. S. Jandrić, I. podpredsednik, med. V. Fister, II. podpredsednik, phil. M. Tepeš, I. tajnik, phil. M. Bitenc, II. tajnik, iur. J. Kralj, blagajnik, phil. J. Molenica, arhivar, phil. S. Šimčik, knjižničar; revizorja: phil. Korbar, phil. Živan. Društvo šteje 152 članov in preko 30 gostov, ki se še vedno oglašajo. V društvu obstoje štiri odseki in sicer: socialni, medicinski, pevski, ki ga vodi tov. Savinšek, ter abstinentni odsek. Poleg tega obstoji še akad. Mar. kongregacija pod duhovodstvom p. Foretića S. J. — Žal, da društvo radi ozkih lokalov kakor tudi različnih drugih vzrokov ne more razviti obširnega delovanja, ki bi ga tako nujno želeli in potrebovali.

K.

Društvo »Slomšek« mariborskih bogoslovcev. »Inter arma silent musae« — tako smo se tolažili in izgovarjali tekom krvave vojne, kadar se nam je oglašala vest, zakaj nič ne delamo. Sedaj je odpadla tudi ta ovira — izprevideli smo, da nam sedaj ni-

kakor ni več mogoče, da bi se še izgovarjali z vojnimi razmerami, da moramo iti preko njih, ako nam je res kaj do izvedbe našega programa. Na občnem zboru v začetku šolskega leta smo bili sicer nekoliko plahi spričo malega števila udov — bilo nas je komaj 13 —, a to plaho bojazen je pregnala iz naših src zavest, da smo v kljub divji popačenosti, ki vlada sedaj svet s svojo prikupljivo in vablivo zunanostjo, ostali zvesti svojim idealom izza davnih dni. Zato smo šli po izvolitvi odbora (Lojze Skuhala, predsednik, Miloš Ferk, tajnik, Janko Breznik, blagajnik, Josip Presnik, knjižničar) pogumno na delo.

Zgoraj navedeni rek torej ne odgovarja popolnoma dejstvom, ker ravno »muze« pri nas niso počivale. Naše glasilo »Lipica«, pod čigar senco so se že pred 60 leti zbirali naši predniki, je letos posebno lepo »cvetela«. Napisali smo osem števil s skoro 300 stranmi. Posamezni so storili v polnem obsegu svojo dolžnost. Le žal, da se želja, ki jo je izrazil urednik v začetku leta, da bi namreč vsi člani društva sodelovali, ni izvedla. **M. F.**

Organizacija slovenske svobodno-selne omladine v Zagrebu. Meseca svečana 1919 se je v Zagrebu ustanovila organizacija S. S. O. na podlagi sporazumnih točk programa:

1. a) S. S. O. hoče centralno na najširši demokratični podlagi urejeno, ujedinjeno kraljevino SHS v njenih etnografskih mejah;

b) gojiti hoče ozke bratske stike in sodelovati z ostalimi Slovani ter bivati v stalnih odnosih s prijatelji Jugoslovanov;

2. a) S. S. O. stoji na stališču svobode prepričanja in zahteva ločitev cerkve od države;

b) zahteva svobodni razvoj narodne kulture SHS. V interesu tega je potrebno, da se medsebojno čim globlje spoznavamo, se orjentiramo predvsem po slovanskih in drugih višje razvitih kulturah in se seznanjamo z lastno narodno kulturo;

3. Ker hoče S. S. O. čvrsto konsolidacijo kraljestva SHS, zahteva nacionalizacijo in vsestranski povzdig jugoslovanske produkcije;

4. S. S. O. zahteva, da bodi vsakemu državljanu zagotovljen udoben gmoten položaj po načelu pravično upoštevanega dela in osebne sposobnosti in da mu bodi omogočen duševni razvoj. **L. Z.**

Akademija Mariana ljubljanskih srednješolcev je priredila dne 2. marca ob pol

3. uri popoldne v Ljudskem domu prvo prireditev, ki prvotno ni bila namenjena javnosti.

Prireditev, dasi, skoro bi rekel, improvizirana, je vendar uspela. Gosli s klavirjem so nudili lep umetniški užitek. Violinista sta tekmovala za prvenstvo, občinstvo jima je pozorno sledilo in s ploskanjem izražalo pri vsakem komadu zadovoljnost. Preč. g. Stanko Premrl, že itak preobložen z delom, je prevzel spremljavo s klavirjem in pripomogel, da je bil uspeh popolnejši. Hvala mu za požrtvovalnost!

Deklamacija iz »Dume« Otona Župančiča je bila splošno prav dobra. Zdela se nam je ponekod vendar prevehementna; deklamator je govoril prehitro; mnoga mesta niso prišla vsled tega do veljave. Dominanta v prednašanju se nam je zdela prisiljena, skoro sentimentalna. Vendar sme deklamator biti vesel svojega govorniškega daru.

Igralci »Blaža iz Lačne vasi«, prvokrat na odru, so pokazali v najlepši luči svojo spretnost in lepe zmožnosti. Najbolje je brezdvomno igral Blaž, pa tudi drugi niso zaostajali preveč za njim. Igra sama je bila pač nesrečno izbrana; pa igralci so spretno zakrili hibe, da je vendar nudila veselo zabavo in izzivala živahen smeh. Omeniti bi moral dolge pavze med posameznimi dejanji, ki bi se morale pri prihodnjih prireditvah odstraniti z godbo ali deklamacijami.

Prva prireditev je uspela dobro, smemo biti zadovoljni z njo. Da bo druga še boljše izpadla, svedočijo zdrave in krepke moči, ki so zbrane v akademiji. Omenil bi le še, da pogrešamo mnogo naših katoliških fantov v akademiji. Pridružite se ji in primite za delo! Živelj naši vzneseni ideali!

Akademija Mar. ljubljanskih srednješolcev.

Tudi v drugem polletju Akademija ni bila nič manj delavna kakor v prvem. Razširili smo nekoliko njen program, izvolili novo načelstvo in odbor, število članov se je pomnožilo skoraj na 80.

Dne 2. marca smo imeli v Ljudskem domu prvo javno prireditev z deklamacijo Župančičeve »Dume«, z violin-skimi točkami, ki jih je na klavirju spremljal preč. g. Premrl — za kar mu bodi izrečena iskrena zahvala — in z veseloigro »Blaž iz Lačne vasi«. Prireditev je dobro uspela in kar je glavno: napolnila je blagajno.

Pri tedenskih sestankih so se vrstile deklamacije iz Gregorčiča, Vodnika, preda-

vanja o izvoru vere, o Slovencih in Jugoslovanih ob prihodu v sedanja bivališča, o kritiki, o vzorih in bojih srednješolskega dijaka. Dne 26. aprila smo obhajali dvajsetletnico Kettejeve smrti z deklamacijo, dvema predavanjema: Dragotin Kette in Slovenska moderna s posebnim ozirom na Ketteja ter Kettejevo številko »Pomladi«. Živahna debata je sledila dvema predavanjema o reformi šol. Dne 10. maja nas je počastil g. prof. Puntar s svojim predavanjem o »Krstu pri Savici« in nam odkril veličine tega dela našega velikana Prešerna. Sledile so deklamacije iz Župančiča, Lovrenčiča in srbskih narodnih pesmi, predavanja o električnih prometnih sredstvih, o impresionizmu, o »Osnutku narodnega gospodarstva«, o zgodovini naše zemlje, o razvoju slovenske lirike in o reklami. Enkrat smo z nižješolci priredili skupno akademijo s predavanjema o ciljih akademije, o dijaštvu in narodnosti in tako zopet navdušili tudi nižješolce za delo z geslom: »Z Bogom za narod.«

Akademijski list »Pomlad« je v drugem polletju izhajal v povečanem obsegu in obliki. Oba urednika sta ga povzdignila na takšno višino, da se lahko kosa z vsemi drugimi podobnimi listi. Mnogo listove vsebine je in še bo tiskane v »Zori«. List je bil leposlovno znanstven. Poleg leposlovnih prispevkov so se vrstili članki o kritiki, geografiji, dramatik, umetnosti, obravnavala so se dr. Izidor Cankarjeva in Mahničeva načela. Zadnja številka je bila posvečena jugoslovanskemu veleumu, prežgodaj umrlemu — Kreku, z izključno socialnimi članki.

Med krožki sta se najbolj povzdignila literarni in socialni, pod vodstvom g. Velikonje in g. Puntarja. Vsem voditeljem, predvsem gospodoma Velikonji in Puntarju, na tem mestu najiskrenejša zahvala.

Koncem leta smo izdali »Letno poročilo« — »skromno poročilce — obračun dela! Kaj smo dosegli, kaj je dosegla ljubezen, ki nas je spojila v delu! Skromno poročilce, a vendar izraz našega dela in volje! Poročilo sicer ni, kakršno bi moralo biti, pač prevelika draginja na eni, prehitro zaključek šolskega leta na drugi strani, a vzpodbuja nas k delu za naše ideje, da jih »bomo ponesli s seboj v življenje, v svet!«

Vedno naraščajoče število članov nam kaže, da smo na pravem potu, in da je naše načelo, združiti vse tovariše našega svetovnega prepričanja v eno, skupno in edino

organizacijo, iz katere izide pod zastavo »Z Bogom za narod« bodočnost našega pokreta, edino pravo.

J. T.

Knjižnica S. D. Z. v Ljubljani. Knjižnico podružnice S. D. Z. za Ljubljano je Slov. dijaška zveza prepustila za uporabo srednješolcem, članom Akademije Mar. ljublj. srednj. — Knjižnica šteje sedaj okoli 950 slovenskih, srbskohrvaških, čeških, poljskih, nemških in italijanskih leposlovnih in znanstvenih del. Izposojevalo se je vsako sredo in soboto, od vsakih 100 strani knjige 8° je bilo plačati 2 vin, 4° pa 4 vin. Leposlovna dela so se izposojevala na dva tedna, znanstvena na tri. Izposodilo se je od marca do junija t. l. 30 dijakom 120 knjig. Za izposojene knjige je prejela knjižnica 6 K 98 vin.

Knjižnica je bila naročena na 8 revij in časopisov (»Dom in Svet«, »Čas«, »Zora«, »Luč«, »Mladost«, »Mentor«, »Naša Moč«, »Jugoslov. Obrtnik«), nakupilo se je deset novih knjig (n. pr. publikacije Leonove družbe, Matice slovenske itd.), dve je daroval preč. p. Ramšak.

Drugo leto, ko dobimo v Ljubljano vseučilišče, bosta združeni in spopolnjeni knjižnici »Danice« in »S. D. Z.«, odprti i visokošolcem i srednješolcem, lepo služili svojim namenom.

J. T.

Vseučilišče v Ljubljani. Vseučiliška komisija, ki je na inicijativo poverjeništvu za uk in bogočastje začela s svojim delom pod predsedstvom dr. Danila Majarona, starega borca za slovensko univerzo, v decembru lanskega leta, je že v maju odposlala obširen elaborat centralni vladi v Belgradu. Popolna univerza (razen medicinske fakultete, ki bi se pričela s prvim semestrom) bi se imela na vsak način otvoriti že to jesen v poslopu nove domobranske vojašnice. Kolikor je bilo mogoče poizvedeti iz delovanja vseuč. komisije, bo učni načrt odgovarjal napredku moderne znanosti. Slavistika in slov. književnost bo zasedena po štirih profesorjih, zgodovina bo imela pet stolic (stari vek, srednji in novi vek ter socialna zgodovina, slovanska zgodovina ter pomožne znanosti). Vidi se, da je moderna, psihološko-genetična metoda (Ranke, Le Bon) že osvojila univerze. Specijalna filozofija in pedagogika bo imela tri stolice. Modernim zahtevam in novi jugoslovansko-orientalski orientaciji bo povsem odgovarjala tudi bogoslovna fakulteta, ki bo med vsemi znanstveno najboljša. Težava bo s pripomočki, seminarji in instituti. Licealna knjižnica ne more zado-

stiti univerzitetnim potrebam; semeniška in muzejska knjižnica sta še najpopolnejši. Na žalost nam je odšla Jagičeva knjižnica, pridobili smo le knjižnico dr. Gregorja Kreka, ki bo za prvi čas zadostovala za študij starejše slovanske filologije. Vlada pri kreditih za knjige in učne pripomočke ne bo smela skopariti! K.

Knjižnica Jugoslov. dijaške zveze v Hrašah naznanja, da se je dne 11. maja premestila iz Hraš v Lesce št. 23. Člane sprejema g. Jurislav Murnik vsak dan. Uradne ure, v katerih se knjige izposojajo in sprejemajo, so: ob delavnikih po 6. uri zvečer, ob nedeljah in praznikih od 7. do 9. ure dopoldne in od 1. do 2. popoldne. Obenem se pozivljajo dosedanji člani, naj nemudoma vrnejo knjige zgoraj imenovani knjižnici.

Protest. Vsa akademska omladina kraljestva SHS se obrača na vse napredne države sveta s pozivom, v katerem se protestira, da hočejo zavezniški diplomati na podlagi londonskega dogovora odtrgati od skupne domovine posamezne dele naših pokrajin, da jih podjarmi Italija. V tem pozivu na pravičnost kulturnega sveta se opisuje revolucionarno delovanje jugoslovanske omladine v bivši Avstro-Ogrski ter zasluge Srbije za naše osvobojenje. V spomenici se protestira proti tendencam na mirovni konferenci, da se odtrgajo Jugoslaviji njene pokrajine, kakor tudi proti temu, da v odboru desetih odločujejo o jugoslovansko-italijanskem sporu tudi italijanski diplomati. Na koncu svoje spomenice zahteva jugoslovanska omladina, naj se izvedejo v polnem obsegu Wilsonova načela.

Vseučilišče! 2. julij 1919 ostane zgodovinski dan za Slovenijo. Ob 10. uri je zboroval pod predsedništvom dr. Ant. Korosca ministrski svet, ki je na predlog ministra prosvete Ljube Davidovića sklenil, da se osnuje v jeseni v Ljubljani vseučilišče, in sicer s četvero popolnimi fakultetami (pravna, teološka, modroslovna in tehnična) ter dvema letnikoma medicinske fakultete. S tem je naša davna srčna želja izpolnjena.

»Prosveta«. Glavni zbor sarajevskega kulturnega društva »Prosvete«, ki je bilo doslej izključno srbsko-bosansko, je sklenil, da se delokrog društva razširi na vse kraljestvo in podpirajo dijaki, pripadniki našega kraljestva, ne glede na razlike plemen in verstev.

»Zarja«. Odbor »Zarje« je sklenil, da se društvo koncem meseca julija t. l. preseli z vsem svojim imetjem v Ljubljano. Prosimo vse one tovariše, bivše člane, ki študirajo v Zagrebu, Pragi, Brnu, in so depotirali kake stvari v društvenem lokalnu, da v najkrajšem času naznanijo svoje naslove, da vemo vse potrebno ukreniti z dotičnim imetjem. Odbor »Zarje«.

»Slov. kat. akad. starešinstvo«. Na občnem zboru »Slov. kat. akad. starešinstva« o binokostih je bila soglasno sprejeta sledeča resolucija: »Na občnem zboru »Sl. kat. akad. starešinstva« v Ljubljani zbrani člani protestirajo proti vsem krivicam, ki jih trpi slovensko ljudstvo v okupiranem ozemlju, zlasti tudi proti deportaciji duhovnih voditeljev našega slovenskega in hrvaškega naroda. Z veliko žalostjo protestiramo proti deportaciji škofa dr. Mahničiča, največjega kulturnega delavca na slovanskem jugu. »Slov. kat. akad. starešinstvo« protestira proti krivičnim odločbam pariške konference, ki hoče slovenskemu in hrvaškemu delu jugoslovanskega naroda odtrgati samovoljno najlepše in najzavednejše dele ter jih izročiti na milost in nemilost tujerodnih držav. Izjavljamo, da takega krivičnega miru, ki se nam obeta v Parizu, ne priznamo in da bomo napeli vse sile, da zmaga pravica.«

Rusi v Ljubljani. Kot delegat ruske misije za ustanovitev slovanskih društev je na svojem potu v Prago dospel v Ljubljano profesor slavistike moskovskega vseučilišča, g. dr. Dimitrij V e r g u n, pri nas znan še izza svojega delovanja na Dunaju pri »Slovanskem Veku«. — V drugi delegaciji je bil med drugimi Rusi tudi Jevgenij T. J e f i m o v s k i j, odvetnik, bivši predsednik ruske dijaške sekcije na vseslovanskem kongresu l. 1908. v Pragi.

Enoten šolski pouk. V našem ministru za prosveto se pripravlja načrt za uveditev enotnega šolskega pouka v kraljestvu SHS, in sicer v srednjih in strokovnih šolah kakor tudi na vseučiliščih. Tozadorna naredba stopi v življenje še tekom tega leta.

Počitniško zborovanje slov. katol. dijaštva v Ljubljani. Vsak udeleženec zborovanja, ki reflektira na hrano in stanovanje dne 7., 8. in 9. avgusta 1919 v Ljubljani, naj javi svoje počitniško bivališče potom dopisnice na: Jeglič Franjo, Ljubljana, sv. Petra cesta 91, najkasneje do 25. julija. — Pripravljalni odbor.

Več kot štiri leta nismo bili v stiku. Zato je treba, da se sedaj iznova organiziramo, da obudimo v svojih srcih isto navdušenje za naše ideale, ko smo jih imeli pred vojno, da vzbudimo iznova vso svojo prejšnjo energijo. Tovarishi! Odzovite se v kar najobilnejšem številu!

Potovanje belgrajskih maturantov. Okoli 400 belgrajskih maturantov odpojuje 15. julija v večja mesta Jugoslavije. Obiščejo centrale poedinih pokrajin. Potovali bodo v Zagreb, Ljubljano, Split, Bosanski Brod, Sarajevo, Mostar, Dubrovnik in Novi Sad. V Ljubljano prispejo 19. julija zvečer. Izletniki si bodo ogledali mesto in okolico in priredili koncert. Poleg tega nameravajo posetiti Bled, Kranj, Kamnik in Vrhniko. Poslove se 24. julija zjutraj in nadaljujejo svoje potovanje proti Karlovcu. Za dostojen sprejem poskrbi odbor, sestavljen iz profesorjev in dijaštva pod pokroviteljstvom gospe dr. Tavčarjeve in gospe dr. Brejčeve.

Število vseučiliških profesorjev. V novem zakonskem načrtu o naših univerzah se je črtal odstavek 23, ki omejuje število profesorjev na posameznih univerzah. Število profesorjev na naših univerzah bo omejeno.

Ekскурzije dijakov. Ministrstvo prosvete je odredilo, da se bodo vsako leto o velikih počitnicah vršile velike ekskurzije dijakov širom naše države, da upoznajo krasote in zanimivosti svoje domovine.

Odvetniški izpit je napravil s prav dobrim uspehom dne 30. junija pri višjedelnem sodišču odvet. kand. dr. Ivo Česnik, sedaj v službi pri vojaškem sodišču v Ljubljani. Čestitamol!

Šolstvo v Jugoslaviji. V naši državi bo treba osnovati 8000 šol ter se bo potrebovalo 10.000 učiteljev. Vlada je v ta namen odobrila kredit 10 milijonov dinarjev ter se bo skušalo to vprašanje čimprej urediti.

Katol. nar. dijaštvo v Celju se je zbiralo med vojsko in se zbira še sedaj v marijanski kongregaciji. Dobra tretjina vsega dijaštva je trdno združena pod Marijino zastavo. V različnih odsekih so se trudili kongreganisti za umstveno in duhovno spopolnjenje. Evharistični odsek, misijonski, treznostni, pevski, so podpirali progressus in scientia et virtute. V znanstvenih akademijah so se višjegimnazijci vadili v govorniških vajah. Posebno apologetika, sociologija in leposlovje so nudile dovolj

snovi. Predavanja so bila vsakih 14 dni. Tudi nižjegimnazijska akademija je bila polna mladega življenja. Kongreganisti so priredili dve javni akademiji z apologetičnimi govori, petjem, igro in proizvajanjem glasbenih točk na gosli in glasovir. Druga javna akademija, dne 22. junija t. l., je bila posvečena 1050 letnici smrti svetega Cirila. Imela je namen vzbuditi posebno med dijaštvom zanimanje za veliko misijonsko misel. Akademije so se udeležili tudi gimn. ravnatelj Ev. Lilek, g. opat Ogradi in drugi. To skromno, suhoparno poročilo naj govori o resnem stremljenju katol. nar. dijaštva v Celju, ki se hoče z neumornim delom pripraviti za veliko dobo, v kateri živimo.

Kr. hrv. vseučilišna knjižnica. Je krasno, moderno zidano poslopje, ki ga vsak tujec rad pogleda. Splošno se misli, da je zgradba in notranja uredba edina svoje vrste na celem kontinentu. Dovršena je bila l. 1913. Psihološko dejstvo, da je za duševno delo treba posebne dispozicije, ki v ne majhni meri zavisi tudi od vnanje uredbe prostora, je našlo dosti razumevanja pri graditeljih, plastikih in slikarjih. Ko stopiš v poslopje, se čutiš čisto v naročju modric. Seveda »Des Lebens ungemischte Freude...« — Katalogi, ki so drugače vzorno urejeni, nikakor ne obsegajo celega repertoirja jugoslovanske, oziroma svetovne kulture. Slovenski del je posebno slabo zastopan, tudi srbski književni trg ni izčrpan. Precej je francoske in italijanske literature. Nekatere stroke so mačehovsko potisnjene v kot, n. pr. matematične vede, naravoslovje. Knjižnica šteje v celem okrog 150.000 del v 400.000 zvezkih. Je mnogo dragocenih rokopisov, s katerimi se ponša le malokatera večja knjižnica. Ko so inventar preselili v novo poslopje, so pridružili vseučiliški knjižnici tudi znano in na starih delih zelo bogato metropolitansko knjižnico s približno 20.000 zvezki. V istem posloppju se nahaja tudi kr. deželni arhiv. Velika in sijajna čitalnica, ki jo lahko poseča vsak slušatelj, ima prostora za 160 ljudi. Luksuriozno urejena profesorska čitalnica jasno spominja na nekdanje duševno življenje na Hrvatskem, ki se je odigravalo v bleščečih in uprav orientalskih prostorih hrvatskih umetnikov. Mala čitalnica, v kateri so razpoloženi tudi vsi časopisi in revije, je pristopna srednješolskim profesorjem ter kandidatom. Prejšnji ravnatelj knjižnice in strokovnjak evropske slave dr. Velimir Deželić st., ki se je pa pred kratkim moral umakniti liberalcu dr.

Jancevu, je skozi tri leta potom kuponov na izposojevalnih listkih stal v neposredni zvezi z učecim se svetom. Hotel je na ta način dobiti vpogled v želje občinstva, v njihove kulturne tendence. Seveda, vojska, ki je zaprla meje in posredovanje kulture, vojska, ki je prepovedala širjenje najlepših del, je tudi tu zavrla napredovanje za precejšnjo dobo. Akademično dijaštvo to silno občuti.

K.

Pismo iz Novega mesta. Tovariš-abiturijent Z. F. mi piše o naši stvari iz Novega mesta med drugim: »... Ko smo si uredili nekoliko notranje zadeve, smo ustanovili novo »Akademijo« s sedmimi krožki: apologetični, retorični, abstinenčni, literarni, dramatski in socialni. Življenje v akademiji je bilo zadnji čas zelo živahno in nam obeta prihodnje leto vsega, česar je mogoče pričakovati od akademije, kajti dijaki so se sami odločili, da se hočejo že o počitnicah pripravljati za razne odseke. Letos so se posebno gojili retorični, literarni, abstinenčni in, apologetični odsek.

Pred kratkim je priredila tukajšnja dijaška Marijina kongregacija v proslavo desetletnice javno prireditev v »Rokodelskem domu« s tremi govori, tremi deklamacijami in igro »Povrnitev«. Uspelo je popolnoma dobro.

Tudi nasprotniki so se zdramili, jeli odpirati oči in se organizirati. Ustanovili so sprva takoimenovano stanovsko organizacijo. Seveda se mi tej nismo takoj priklonili, akoravno so zelo močno agitirali za organizacijo tudi med našimi vrstami. Branili smo se toliko časa, dokler ni prišel odlok: da je dovoljeno združevanje med dijaštvom le v stanovskih organizacijah. Po tem odloku smo se jim pridružili tudi mi, ko so nam dali dovolj garancij, ki smo jih ob vstopu zahtevali. Delovanje v tej organizaciji sicer ni v najboljšem teku, toda vendar še precej živahno. V podrobnosti ene kakor druge se ne bom spuščal, ker menim, da ni potrebno.

Pravo delovanje naše organizacije — akademije — se prične takoj v začetku prihodnjega šolskega leta.

Tovariše iz Novega mesta opozarjamo k pazljivosti v občevanju z nasprotniki in jim želimo pri delu za naše ideje mnogo sreče!

J. T.

Iz pisem iz Maribora. Iz Ljubljane in od drugod prihajajo k nam organizatorji z namenom, da bi nas pripravili do delovanja. Vendar ni nikjer tistega zanimanja za

našo stvar, kakor bi ga moralo biti. Osmošolci-voditelji naše organizacije, večinoma militaristi, spe sladko spanje pravičnih, ker si niso v svesti nikake krivde in nikakega zasluženja, vendar je v nas še dosti mladih moči, ki vztrajno delajo in se zavedajo naših svetih idej. Imamo tudi literarni krožek, kjer obdelujemo slovensko in tuje slovstvo. Krožek izdaja svoj list »Vaje«. Dosedaj je izšlo 5 števil, pri katerih je sodelovalo 6—8 fantov — mladih poetov in pisateljev. Toda tudi v tem, kakor v vsem, smo skoraj ojekleneli. Postali smo tekom vojske okorni in trdi, kakor je postal okoren in trd Peter Bezruč pri naših bratih Čehih. Zato je tudi razumljiva opazka urednika »Zore« v njeni zadnji številki v »Ocenah«, da se čudi, zakaj so verzi študentov slabši, kakor so bili pred vojno.

C. + R.

Vesti z visokih šol.

Zagreb. Senat zagrebške univerze je izbral na posebni seji za prihodnje šolsko leto za rektorja dr. Ladislava Polića, profesorja pravne fakultete. Za dekana tukajšnje medicinske fakultete je za leto 1919/20 izvoljen prof. dr. Boris Zarnik. S prihodnjim šolskim letom začne tukaj s svojimi predavanji tudi prof. dr. Fran Ilešič. — Regent je imenoval na tukajšnje medicinsko fakulteto za javna redna profesorja in sicer za interno medicino dr. Karla Radčevića, asistenta dunajske vseučiliške klinike, za kirurgijo pa dr. Julija Budisavljeviča, asistenta inmoške vseučiliške klinike. Na tukajšnje tehniško fakulteto so imenovani vseučiliški profesorji Martin Pilar, ing. Čalогоvič z Reke in ing. Havliček iz Moravske Ostroke. Dr. Milan Rešetar, bivši dunajski vseučiliški profesor slavistike, je imenovan za profesorja slavistike na tukajšnje vseučilišče. Za knjižničarja tukajšnje vseučiliške knjižnice je imenovan prof. dr. Artur Schneider. — Z ukazom regenta Aleksandra se na zagrebškem vseučilišču ustanovi profesorska stolica za slovenski jezik in slovensko književnost. — Proforski zbor tukajšnje tehnične visoke šole je baje sklenil, da naj se na jesen na tehniko tvorijo še sledeči oddelki: gradbeni in kulturno-inženjerski, arhitektonski, strojni in elektro-inženjerski, ladjegradniški in ladjestrojno-inženjerski, kemično inženjerski. Že obstoječi geodetski tečaj se priključi sedanji tehnični visoki šoli. — V jeseni se otvori tu visoka gospodarska šola in agrikulturna fakulteta.

Hrvatsko katoliško akademsko društvo »Domagoj« je na svoji glavni skupščini dne 5. aprila sklenilo soglasno, da se ime društva spremeni v »Jugoslovansko katoliško akademsko društvo Domagoj«. Društvo šteje 160 članov, od teh je dobra tretjina Slovencev. Predsednikom je bil izvoljen Slovenec Kovač Josip, stud. phil. Vsled omenjenih dveh dejstev je ta glavna skupščina za društvo zgodovinske važnosti, vsekakor pa obenem lep pojav za jugoslovansko vzajemnost, značilen za Hrvate in časten za Slovence.

»Vijeće jugoslavenskih akademičara« je imelo dne 6. aprila t. l. tukaj svojo ustanovno skupščino, na kateri so se ustanovili: finančni, organizatorni, kulturnoreformni in strokovni odsek. Organizacija ima namen, zastopati zagrebške akademike na zunaj in urejevati odnošaje posameznikov in akademskih skupin med seboj in do šole ter do drugih važnih činiteljev.

Akademsko podporno društvo se najbrže združi s srbskim akademskim podpornim društvom in s stanovsko zvezo slovenskih akademikov v jugoslovansko akademsko podporno društvo.

Akad. jugoslov. oml. v Zagrebu je poslala sredi maja pod vtisom koroške katastrofe slovenskemu narodu sledečo spomenico:

V dobri veri in silnem hrepenenju po boljši in svobodni bodočnosti se je združil po težkih vojnih letih in po trdih preizkušnjah moralne in materijalne bede troimeni jugoslovanski narod v eno državo. Narodno enotna in gospodarsko močna domovina je bila naš ideal: država, v kateri bi vladal duh socialne pravičnosti, je bila naš postulat.

Toda od dneva, ko je prvič posijalo solnce svobode na našo domovino, smo doživeli mnogo razočaranj. Ogroženi na vseh straneh od sovražnikov, nam hočejo ti odtrgati kos za kosom naše zemlje. Na zapadu nam je vzel Italijan najlepše kraje naše domovine, isto hočejo Nemci doseči na severu.

Zadnji čas prihajajo s Koroškega najžalostnejše vesti. Vsled nezadostne obrambe smo izgubili vso Koroško, to nekdanjo zibelko slovenskega naroda. Dan za dnem prihajajo čez Karavanke begunci, ki so izgubili in pustili doma vse, samo da si rešijo golo življenje.

In domovina, ki sama preživlja vse gorje, posledico vojne, se skoraj ne zmeni za trpljenje svojih bratov.

Narod slovenski, jugoslovanski! V času težkih preizkušenj ne pozabi, da se kuje v teh odločilnih dneh tvoja usoda za dolgo vrsto let, morda za celo stoletje. Ne vdajaj se obupu in brezdelju, ampak strni se v mogočno falango nepremagljivih borilcev za sveto stvar naše narodne svobode, da si tako sam priboriš tiste svoje brate in sestre, ki dihujejo po naši krivdi pod težkim jarmom tujeja nasilja.

Zahtevamo samo to, kar nam pripada po osnovnih zakonih narodnega prava, in v tem oziru ne priznavamo nobenega kompromisa. Ne damo si iztrgati tega, kar je naše, kar nujno rabimo in kar moramo doseči.

Jugoslovanska akademska mladina ni pozabila v najhujši bedi na skupne narodne ideale. Izjavljamo, da smo pripravljene dati vse svoje duševne in telesne moči na razpolago Domovini in Pravici.

Klub koroških akademikov. Pod vtisom koroške katastrofe so tu nadalje ustanovili visokošolci dne 18. maja »Klub koroških akademikov«. Ta klub ima namen, združiti vse abiturijente, bogoslovce in akademike brez razlike svetovnega naziranja v skupno delo za narodno prebujenje na Koroškem. Klub hoče postati obmejni branik za naš Korotan; njegov cilj je, vzbuditi iz grobov davne naše svobode glasnike naše slavne zgodovine, da bo Gospa Sveta spet slovenska. Ker tvori za zdaj klub kot tak tudi klub dijakovbeguncev, bo njegova naloga, da zastopa na kompetentnih mestih koristi dijakovbeguncev. Ima pa tudi namen, da zdaj, ko smo razkropljeni po vsej Sloveniji in deloma Hrvatski, deluje v informativni smeri, da postanemo glasniki slovenske Koroške. T. č. predsednik je Julij Fellacher, jurist, t. č. tajnik Fran Sušnik, stud. phil. Isti klub je izdal bratom na jugu sledečo spomenico:

Dnevi, kot jih ni videla niti Srbija, niti Belgija, so došli na naš Korotan, Bratje, naša sinja jezera, naši planinski potoki, naše krasne planine rdijo krvavih solz trpinčenega ljudstva. Naši domovi so uničeni, naši begunci preplavljajo vašo domovino in čakajo odrešenja. Bratje, koprneč čakamo...

Vedite, da biva v naših planinah še ljudstvo, ki hoče vstati, ki hoče živeti! Ali ste slišali kdaj otožno pesem naših deklet: »Ni več moj dragi, ljubi dom...? Ali ste se zavedali, da je to klic z Gospe Svete,

zadnji umirajoči glas? Umrl je in vstala je močočna pesem o narodnem prebujenju, vstala je naša pesem o kralju Matjažu, ki je vstal iz široke Pece, vstal, da ga povedemo na naše gosposvetsko polje in ga tam kronamo. Bratje, koprneč čakamo...

Povedemo ga na naš vojvodski prestol, zastave zaplapolajo in grobovi se odprejo in vstanejo glasniki naše svobode, vstanejo priče naše slavne zgodovine.

Bratje, naša zemlja je vredna vas na jugu, vredna, da se borite za osvobojenje našega Korotana. Naša zemlja je bogata; naši gozdovi, naše krasne planine, naša divna jezera, naši rudokopi krijejo neprecenljive zaklade. Najlepši biser bo naš Korotan v kroni narodnega osvobojenja; zato, bratje, slušajte klic iz umirajočega gosposvetskega polja, klic v zadnji uri: Korotan, zdaj izgubljen, ne bo nikdar, nikdar več naš. Goriško ljudstvo, čeprav pride pod italijansko oblast, ne bo podleglo; strne se in strese s sebe suženjstvo. A koroški narod, ki je nanj z najhujšo silo pritiskal orkan pangermanizma, umre pod tujčevim jarmom. In čez deset let poromate v Korotan in se vam orosi oko, ko zazrete krasni naš dom, ko vidite tujce po naših gorah: oh, naši so samo grobovi...

Bratje, nikdar!

Bratje na jugu! Gospa Sveta vas kliče še enkrat in — zadnjič!

Promocije. 14. junija je tu promovirala za doktorico filozofije g. gimn. profesorica Božena Kraljeva, 15. junija avskultant g. Jožef Pretnar za doktorja prava in 30. junija za doktorja filozofije g. Ivan Dornik, bivši predsednik — starešina »Zarje«. Čestitamo!

Belgrad. Dne 2. maja je bila tu slovesno otvorjena univerza. — Učno ministrstvo je odredilo, da se skrajša dijakom tukajšnjega vseučilišča, ki so bili zadržani vsled vojne pri svojih študijah, učna doba na 5—6 mesecev. — Jeseni se otvori tudi bogoslovna fakulteta, ki je belgrajsko vseučilišče doslej še ni imelo, in ravno tako agrikolturna fakulteta. — Ker dobi tukajšnja univerza drugo leto tudi medicinsko fakulteto, je zahteval minister za narodno zdravje od belgrajske občine, naj naznači mesto, kjer naj bi se zgradilo poslopje za medicinsko fakulteto. — Po štirih letih odsotnosti se pridno vračajo dijaki iz Francije. Vrnilo se jih je že okoli 600. — Klub belgrajskih abiturientov pod protektoratom ministrskega podpredsednika dr. An-

tona Korošca priredi s svojimi profesorji (skupaj okoli 400 oseb) tekom meseca junija izlet v Zagreb in Ljubljano. To bo prvi pot, da posetijo srbski dijaki oficijelno ti dve mesti.

Ljubljana. Za kuratorij začasnega tukajšnjega tehničnega tečaja je imenovan inž. Milan Šuklje za načelnika, okrajni glavar dr. M. L u b e c namestnikom načelnika, zbor docentov pa je izvolil v kuratorij sledeče gg.: za gradbeni oddelek arh. inž. V u r n i k a, za strojni oddelek dr. Rih. Z u p a n č i č a, za rudarski oddelek prof. S a m c a, za geodetski oddelek inž. L e o N o v a k a. Za poučevanje se je dal uč. ni nalog sledečim možem: 1. dr. Rihard Z u p a n č i č za matematiko I.; 2. inž. J a r o s l a v F ö r s t e r za opisno geometrijo (predavanje); 3. ravnatelj višje realke M a z i za opisno geometrijo (vaje), njemu se prideliša kot asistenta inž. L a d. B e v c in tehnik M i l a n F a k i n; 4. dr. inž. M i l a n V i d m a r za mehaniko I.; 5. prof. dr. M a k s S a m e c za spl. kemijo; 6. profesor dr. P a v e l G r o š e l j za mineralogijo; 7. arh. inž. I v a n V u r n i k za tehnično risanje; 8. inž. M. M i h o r za strojno risanje; 9. dr. inž. M i r o s l a v K a s a l za situacijsko risanje; 10. inž. L e o N o v a k za nižjo geodetiko. Predavanja so se začela sredi maja in se vrše deloma na obrtni šoli v dvoranah V. in XVI., deloma na realki. — Tukajšnja deželna vlada je odobrila po kuratoriju za začasni visokošolski tečaj od slušateljev pobirano matriculacno takso. Odklonila pa je pobiranje kolegnine za ta tečaj. — Tu se ustanovi izpraševalna komisija za pravoslovni in drzavoslovni izpit. K izpitom se bo pripuščalo le one, ki so dovršili pravoslovne študije na vseučiliščih v bivši Avstriji ali v Zagrebu ter se izkažejo o tem z absolutorijem. Izpiti se bodo vršili v slovenskem ali srbohrvatskem jeziku.

Praga. Habilitirala sta na tukajšnji univerzi 12. t. m. dr. A l f r e d Š e r k o kot docent za živčne in duševne bolezni in dr. A l b e r t B o t t e r i kot docent za očne bolezni. — Celokupna tukajšnja jugoslovanska akademika omladina je poslala dijakom in svobodnim državljanom ententnih držav spomenico s pozivom, da po svojih močeh čuvajo našo mlado državo SHS, ne več pred krvoločnimi Nemci, ampak pred nekimi, nam zavezniškimi diplomati, ki hočejo na podstavi londonskega dogovora odcepiti velik del našega plemena in ga izročiti na milost in nemilost kra-

ljevini Italii. Zahtevajo popolno etnografsko pravičnost in spominjajo poštenu italjanski narod na velikega Mazzinija, na narodno načelo, kličejo na pomoč Wilsona. Poslali so tudi poslanico »Svojemu narodu!« Hočejo, da narod sliši, kaj mislijo njegovi sinovi, opora in bodočnost njegova. Pozivljamo ves jugoslovanski narod, da z ozirom na naš ogroženi zunanji položaj ublaži strankarski boj, in da ne cepi zastopnj svojih moči. »Zaklinjamo Te, narod jugoslovanski, bodi nacionalen, bodi demokratičen, bodi složen!« — Svaz českoslovanskega studentovstva u Praze (podpisana Jiřina Karasová in Václav Havel) pošilja jugoslovanskim tovarišem poslanico, kjer se spominjajo lanskim svečanosti povodom jubileja Narodnega divadla in zakletve: »Zvestoba za zvestobo, kri za kri.« Tudi njih boli naša nesreča na Primorskem in na Koroškem; odločno zavračajo domneve o svoji nezvestobi. »Hočemo biti vsikdar Vaši bratje in delati z Vami roko v roki za lepšo bodočnost.« »Prepričani smo, da zasine nekoč tudi Vam oni slavnostni dan, ko si bo Jugoslavija izvojevala vse svoje pravice. Osrednji odbor č. s. studentovstva, v katerem so zastopana vsa napredna dijaška društva, Vam pošilja ta pozdrav. Češko studentovstvo Vam kliče, Vas pozivlja, da vztrajate in da smotreno delujete za lepšo bodočnost. A ta pride, ker mora priti!«

»Dan« — »Krek«. Na ustanovnem občnem zboru dne 17. maja t. l. se je preosnovalo Slov. kat. akad. društvo »Dan« v Pragi v jugosl. kat. akad. društvo »Krek«. Izvolil se je odbor: jur. Anton Kuharič, predsednik; med. Ivo Pirc, podpredsednik; med. Ivan Oblak, tajnik; teh. Vlad. Haračovič, blagajnik; teh. Franjo Divišek, knjižničar; teh. Otokar Belančič, gospodar; med. Jos. Fleger, odbor. namestnik. — Jugoslov. napredna akad. omladina je združena v tukajšnjem društvu »Jugoslavia«. Izdaja revijo »Jugoslavia«, ki je tiskana v latinici in cirilici in prinaša slovenske, srbohrvatske in češke članke.

Brno. Tukaj študira okoli 100 naših študentov na tehniki iz vseh krajev naše domovine. Ker so stiki z domovino pretrgani in vladne podpore absolutno ne zadoštujejo, naš denar v čehoslovaški državi še nima kurzne vrednosti, stanovanjska beda ista kot v Pragi in prehranjevalne razmere še dosti slabše, se nahaja naše dijaštvo v veliki bedi. Prošijo pomoči!

San Francesco. Na vseučilišču v San Francesco, ki ga obiskuje do 700 slušateljev, se nahaja katedra za slovanske jezike in sicer za ruski, češki in srbohrvatski jezik. Prof. slovanskih jezikov je Georges Ucyes.

Kolin (Köln). Tu so v četrtek, 12. junija t. l. slovesno otvorili vseučilišče.

Nova vseučilišča v kraljestvu SHS.

Ljubljana. Za tukajšnje vseučilišče je na razpolago 1,320.000 K. ni pa izključeno, da se bo ta vsota z ozirom na ustanovne težkoče še povečala. Ljubljanska univerza bo imela bogoslovno, modroslovno, pravoslovno, medicinsko in tehnično fakulteto.

Skoplje. Na predlog ministra za prosveto je sklenila vlada, da se otvori tu vseučilišče (četrto vseučilišče v kraljevini SHS) in sicer v prvem času samo s pravno in filozofsko fakulteto.

Subotica. Minister za prosveto namerava osnovati tu vseučilišče s pravno fakulteto.

Vesti s srednjih šol.

Ljubljana. Baje se z novim šolskim letom preosnovi tukajšnji mestni dekliski licej v žensko realno gimnazijo. — Glede na nemške srednje šole je odločilo poverjeništvu za uk in bogočastje sledeče: državna nemška gimnazija v Ptuj in nemške vzporednice državne gimnazije v Mariboru se ukinejo. Državna gimnazija z nemškim učnim jezikom v Ljubljani se pretvori s 1. razredom počenshi v realno gimnazijo; v 2. do 8. razr. dosedanje zavoda pa se sprejmo učenci iz vseh razpuščenih gimnazij z nemškim učnim jezikom. Nemške vzporednice drž. realke v Ljubljani, ki bi štele prihodnje šolsko leto kvečjemu 100 učencev, se opuste. Na drž. realki v Mariboru, ki se postopoma razvija s slovenskimi temeljnimi razredi, ostanejo začasno nemški razredi od 2. — 7.; vanje se sprejemajo nemški učenci iz drž. realke v Ljubljani. Dijaki 1. razreda smejo delati sprejemni izpit v nemškem jeziku samo na drž. realni gimnaziji z nemškim učnim jezikom v Ljubljani.

Belgrad. 28. številka »Službenih Novin« prinaša učni načrt za verouk, srbsko književnost in latinski jezik. Pri neskrčenem pouku se poučuje v VIII. razredu po eno uro na teden tudi slovenski jezik. — Na vseh tukajšnjih srednjih šolah so uvedli šestmesečne takozvane zrelostne tečaje (za dijake, ki so dovršili 6 razredov

gimnazije), v katerih naj se dijaki pripravljajo za zrelostni izpit. Na teh tečajih so posvečene tedensko 4 ure slovenskemu jeziku in slovenski književnosti. Dotična odredba se glasi: »Pregledu slovenske književnosti je dati 4 ure s popolnim pregledom od Prešerna do danes (Fr. Levstik, Jos. Jurčič, Janko Kersnik, Jos. Stritar, S. Gregorčič in A. Aškerc). Radi upoznavanja slovenskega jezika naj se vzame po 1 uro na teden od književne zgodovine. Vezbanje v čtivo naj se vrši redno polagajoč pažnjo na najpoglavitnejše razlike: glasovne, oblične in leksikalne.«

Celovec. Med 298 dijaki humanistične in med 276 dijaki realne gimnazije, torej skupno med 574 dijaki je bilo tu letošnje leto skupno 47 Slovencev.

Vukovar. Zagrebški osrednji dijaški svet je poslal tukajšnjemu dij. svetu dopis z vprašanjem: »Kaj je končno z veroukom?« Nato je sklical odbor tuk. dij. sveta sestaneč vseh dijakov višjih razredov, kjer je neki pravoslavni šestošolec zagovarjal neobligatnost verouka v šoli. Pri tajnem glasovanju pa se je večina dijakov izrekla za obligatnost verouka v šoli.

Vesti z ljudskih šol.

Ljubljana. S 1. aprilom se je pričel na meščanskih šolah v 6., 7. in 8. razredu vseh šestrazrednic obvezen pouk srbsko-hrvatskega jezika, in sicer po dve uri na teden. Poučujeta posebni, v to svrhu nastavljeni učiteljici iz Istre, gđc. Marija J o r d a n a in Katica M a t a n i ć. Pri pouku se uporablja Nazorjeva čitanka. Mestni šolski svet je sklenil, naj se za pouk srbsko-hrvatskega jezika izdela poseben načrt, ki se ima predložiti mestnemu šolskemu svetu v končno odobritev. — Tukaj imamo sedaj 13 javnih ljudskih šol s 115 razredi, in sicer 7 deških, 5 dekliških in 1 mešano šolo. Koncem leta 1918. je bilo tukaj še 11 privatnih ljudskih šol. Dece, ki je še obvezana obiskovati šole, je v Ljubljani 5452, in sicer 3027 dečkov in 2415 deklic. Na javnih ljudskih šolah je poučevalo 134 učnih moči, in sicer 45 učiteljev in 89 učiteljic. Na privatnih šolah je bilo nastavljenih 71 učnih moči.

Srbija. V vsej Srbiji je dosedaj otvorenih 1200 ljudskih šol. Kmalu jih otvorijo še 700. — V vsej Srbiji je silno pomanjkavanje učnih moči. Ministrstvo je zato razpisalo natečaj za nekoliko stotin učiteljskih mest.

Poročilo »Cirilskega društva ljubljanskih bogoslovcev v Ljubljani« za šolsko leto 1919/19.

»Cirilsko društvo« ljubljanskih bogoslovcev, ustanova idealnega dr. Franciška Lampeta v letu 1881., ki je poslalo tekom desetletij med ljudstvo mnogo moč, katere prištevamo med njegove najboljše kulturne in socialne delavce, kakor: Krek, Finžgar, Medved, Sardenko, Steska, Debevec, Stroj, Ev. Lampe, Hribar, Grivec, Iz. Cankar itd., se je med vojsko gibalo le v skromnih mejah, toliko, da je životarilo. Glavni vzrok temu je bilo malo število bogoslovcev, deloma pa tudi že nekoliko zastarela pravila. Konec vojne nam je pa oprostil dokaj novih tovarišev, ki so raztepeni daleč po svetu težko čakali dneva, ko bodo mogli sleči vojaško suknjo in se posvetiti svojemu poklicu. Vrnili so se v domovino, s seboj pa prinesli novih moči in novih idealov. Novo življenje je zavelo po starodavnem poslopju, v društvu se je pričelo novo delo.

Delovanje »Cirilskega društva« se je vršilo v krožkih. Društvo namreč ostoji iz apologetičnega, socialnega, literarnega in abstinenčnega krožka ter Cecilijanskega društva. Na ta način se nudi vsakemu bogoslovcu prilika posebne izobrazbe v oni stroki, za katero se posebej zanima.

Apologetični krožek je štel preteklem letu 14 članov in je priredil 9 sestankov, na katerih se je živahno razpravljalo o vzhodnem vprašanju, o razkolu in njega vzrokih; 2 referata sta bila o tomišči filozofiji in 1 o modernizmu. Vsi sestanki so bili tudi od članov obilno obiskani. K uspešnemu razvoju krožka so mnogo prispevali stvarni in tehtni nasveti pokrovitelja krožka, semeniškega podvodje g. dr. Fabjana, ki se je redno udeleževal sestankov.

Zelo veliko zanimanje je vladalo za socialni krožek, ki je proučeval na 8 dobro obiskanih sestankih važnejše socialne probleme, kakor: Židovsko vprašanje v prihodnosti, prirodna in lastninska pravica človeka, postanek in smoter države, socialna oblast, država kot organizem in odnos držav med seboj, komunizem. Za prihodnje leto ima krožek sestavljen načrt. Na podlagi katerega bo mogoče posamezne panoge socialnega vprašanja natančneje in smoternje obdelati. Pokrovitelj krožka, g. dr. A. Ušeničnik, je ves čas blagohotno podpiral njegovo delovanje, prihajal tudi sam na sestanke in vedno dragevolje po-

magal članom s stvarnimi podatki v izberbi snovi in pomožnih knjig.

Da se tudi samostojno pisateljstvo ni zanemarjalo, kar je bil prvoten namen »Cirilskega društva«, spričuje marljivo delovanje literarnega krožka. Imel je 12 sestankov z zanimivimi referati o domači in slovanski literaturi sploh, o lepoti in dostojnosti, bodisi v slikarstvu, bodisi v leposlovju in o literarni kritiki. Brali so se samostojni spisi v poeziji in prozi, prevodi in izvirne ocene novoizšlih knjig. Enkrat so se udeležili sestankov tudi gg. dr. Debevec, župnik Finžgar ter drja Fabjan in Zupan.

Abstinenčni krožek se je pozivil šele h koncu leta in je priredil 2 sestanka. Najvažnejše njegovo delo se prične med počitnicami, ko bodo udje pomagali organizirati boj proti nevarni epidemiji naših dni.

Letošnje leto se je tudi »Ceciljansko društvo« združilo s »Cirilskim društvom« in je skozi celo leto gojilo med tovariši koralno petje in posvetno glasbo. Vzgojilo si je tudi tekom malega časa precej močan tamburaški zbor. Društvo je priredilo med letom 4 sestanke z referati o glasbi, spopolnjenimi z glasbenimi točkami.

»Cirilsko društvo« je bilo v trajni korespondenčni zvezi z mariborskimi bogoslovci, kakor tudi z Zagrebom in Sarajevom. Letošnje počitnice in bodoče poslovno leto naj bode ravnò posvečeno delu za spoznanje in medsebojno zblizanje z ostalimi jugoslovanskimi tovariši, kar je predpogoj za nameravano zvezo vseh jugoslovanskih bogoslovcev. J. Ahčin, tajnik.

Izum. Adolf Hočev ar, študent tehnike, je iznašel stroj za prevažanje blaga potom električne gonilne moči. Stroj se vrti sam s svojim nagonom in bi bil v tehničnem pomenu velikega napredka na polju električne industrije. Stroj sam tehta približno 10 in pol kg in doseže znatno hitrost na uro, seveda hitrost je odvisna od teže blaga in dvigalnega terena. Sedaj se bavi z iznajdbo nekega novega stroja. Upajmo, da nam prinese še marsikatero odkritje na polju električne industrije. Imenovani je rojen leta 1888. v Kanalu na Goriškem. (Po Jugosl.)

Brzovavke.

Deželna vlada v Ljubljani je prejela nastopno brzovavko:

Belgrad. Zelo se zahvaljum pokrajinski vladi, docentom in akademikom

za pozdrav s skupščine povodom otvoritve tehnične fakultete. Uverjen sem, da bo mlado, popolno vseučilišče v Ljubljani dostojno odgovarjalo svoji prosvetni in veliki narodni nalogi. Temu želim vsak uspeh. — Kabinetna pisarna Njeg. Vel. Kralja: službeno — Aleksander.

Poverjenik za uk in bogočastje, dr. Verstovšek, je prejel to-le brzovavko:

Belgrad, 4. junija. Zahvalim za pozdrav s slavnosti ob otvoritvi tehniških tečajev v Ljubljani. Pridružujem se z iskreno željo, da bi prinašali ti tečaji čim več sadu onemu delu našega naroda, ki mu doslej ni dovolila neprijateljska zavist, da bi se razvil do viška kulturne moči. Bodite uverjeni, storiti hočem, da bo mogoče otvoriti čimprej v Ljubljani najvišji kulturni zavod — vseučilišče: Vaše sanje, Vaše želje. — Minister prosvete Ljubomir Davidović.

Listnica uredništva.

Vem, da se boš muzal in smejal mojim mislim, katere Ti hočem povedati, ali zdi se mi, da je včasih tudi otročja misel in pamet vredna premišljevanja. Ker si bil Ti enkrat že njen urednik, boš vedel, v koliko je moja ideja ovaževanja vredna in v koliko je tudi izpeljiva pri sedanjih razmerah.

Že večkrat me je več misli prešinjalo glede naloge in vsebine »Zore«, alj vezna ideja je bila vedno ta, da mora biti list dijaku voditelj v vseh strokah, v vsakem oziru in vseh vprašanjih, ki stopajo v življenju pred neizkušanega in učečega se dijaka.

Prvi del naj bi obsegal dve tretjini cellega lista in naj bi nudil dijaku uvode v vsako stroko in znanost, tako da bi našel vsakteri dijak misli, črtice, poteze in migljaje za svoje delo, kateremu hoče posvetiti svoje življenje. Članki, popisi, sestave in razmotrivanja iz vseh in najrazličnejših polj naj bi vodile dijakove misli do samostojne poglobitve v vsako delo, znanost in idejo. Ta del bi ne smel biti direktno aktualnega pomena, nego splošna podlaga vsakteremu znanju, da bi posredno vodil do aktualnih vprašanj.

Tretja tretjina naj bi bil drugi del lista za razne produkte izpod dijaškega peresa in ocene poslanih dijaških elaboratov.

Tretji del na platnicah naj bi omenjal priporočljive knjige za intenzivnejšo poglobitev idej, sestavkov in črtic, zapisanih v

prvem delu, da bi bila dana možnost vsakteremu resno mislečemu dijaku samostojno se brigati za ono stroko, koji se misli posvetiti, Zraven naj bi bile razpisane naloge (naslovi) za dijake, katere naj bi izdelali in poslali uredništvu v oceno. Za najboljši izdelek naj bi bila razpisana tudi nagrada. Da bi pa bilo mogoče nagraditi izdelek, naj bi poslalo uredništvo vsako tako najbolje delo kakemu drugemu listu v tisk.

Gotovo si boš mislil: »Kje naj dobim ljudi, ki mi bi pošiljali svoje spise, ko ni bilo že v mirnem času dovolj sotrudnikov, kaj šele sedaj, ko je več nego polovico moči zginiło in se raztreslo po svetu?« Morda je to res žalostna resnica. Morda bi pa vzpodbudila na platnicah razpisana nagrada za najboljši izdelek marsikaterega zaspanca, da bi se resno poprijel dela in poskušal svoje pero in srečo.

Če bi pošiljalo uredništvo najboljše spise kakemu drugemu listu v tisk, bi se nabral počasi kapital, da bi bilo pozneje mogoče plačati tudi spise, ki bi jih prinašala »Zora« sama.

Prepričan sem, da nisem sam za reformo »Zore«, ampak da jih je več za to. V koliko se pa mora preobraziti list, mislim,

da more povedati le dijak, ki ga bo čital. Vsebina bo odločila, ali bo list uspeval ali ne. Zato naj bi se držal urednik tudi dijaških želj glede vsebine »Zore« in se ravnal po njih v toliko, v kolikor so v prid dijaka.

Ne štejem si v čast, da sem Ti to zapisal! Mogoče me boš kedaj celo osramotil radi tega pisma. Naj le bo. Potem bom vedel morda nauk več; morda ga bom celo rabil v življenju!

Z najtoplejšim pozdravom

Lvov, 19. X. 1918.

Rado.

*

Ko zaključujem letošnji letnik, berem Tvoje pismo, prijatelj Rado, in se čutim Tebi dolžnika. Nisem Ti izpolnil želj, ker nisem mogel; da se bodo še bolj čutili nedostatki, priobčujem Tvoje pismo.

V toliko sem pa vendar vesel, da je »Zora« letos sploh izhajala, je vsaj živ dokaz, da se nam kljub vsem težkočam hoče dela ter da se bojimo mrtvila. Za drugo leto zapuščam novemu uredniku Tvoje pismo, prijatelj Rado, in se letošnjim sotrudnikom zahvaljujem za njihovo požrtvovalnost.

Narte Velikonja.

Leposlovna priloga

MARTIN MAVRIČ, stud. phil.

Nikeforov kip.

I.

V najlepši deželi na svetu je živel menih, pobožen in tih. Ljubil je Boga, opravljal dobra dela, spreobračal grešnike, zveščaval duše že dolgo dolgo časa. Ko mu je osivela brada, mu je božja Previdnost dodelila moč, da je mogel delati čudeže. Njegova krepost je sijala kakor solnce, in kjer je bilo to solnce, tam je bila pomlad, tam je bilo vstajenje.

Nekega lepega majskega dne mu sporoči angel glasnik božjo voljo in mu reče:

Menih Nikefor! Kreposten in močan si po duhu in po srcu in tvoja volja se klanja božjim sklepom. Pojdi iz te najlepše dežele, pojdi na sever, kjer brije mrzla burja in kjer ni pomladi. Pojdi med divji svet in poišči goro, na kateri raste lipa. Iz te lipre izreži kip svetnika, da te svet ohrani v spominu, ko umrješ.»

Prestrašil se je Nikefor teh misli, ker je dvomil, ali niso morda od duha napuha. Pa je čakal en dan. Toda angel nebeški ga opomni v drugo, naj gre nemudoma, da ne zamudi dveh dni, ker je enega že. Mikefor pa je še dvomil in čakal zopet en dan. Angel mu sporoči zopet, naj odide, da ne zamudi treh dni, ker dva je že. Toda vestni menih je še vedno dvomil in čakal še en dan. Tretji dan pa se mu prikaže sam Bog in mu reče:

»Nikefor, Nikefor! Ne bodi boječ in maloveren! Zamudil si tri dni, zdaj pa ne smeš nobenega več!«

In menih je odšel še tisto uro, kamor mu je bilo ukazano, na trnjevo pot pokore in izpopolnitve.

II.

Ustavil se je na gori in videl pred seboj lepo košato lipo, drevo, ki ga še ni videlo človeško oko, še manj, da bi bila mi-

slila nanje človeška misel. Bog pa je mislil nanje in ni hotel, da bi strohnelo.

Menih je mislil.

»Kip naj bo to. Vse te veje bo treba odsekati, izbrati od debla najboljši del, in potem naj vdahnem mrtvemu lesu življenje, duha? In posekati, ukloniti to orjaško rastlino?«

To je bil prvi korak njegov.

Drugo njegovo delo pa je bilo to:

»Zgodi se božja volja. Vse te ogromne veje bodo odpadle, drevo bom uklonil in si izbral svoj del in mu vdihnil svojo misel in svoje srce!«

Posekal je drevo — divje drevo se ni branilo, temveč mu bilo pokorno in mehko. Obsekal ga je — tudi to delo mu je bilo blagoslovljeno, in samo še določiti mu je bilo treba, iz katerega kosa naj začne svoje delo.

Bal se je grč, bal tudi, ali ni morda les v notranjosti tupatam trohnel.

Bog, ki je gledal Nikefora, pa se je razsrdil, ker je videl, da je drevo zdravo, da pa kipar ni dobrih misli. Zato mu je namenil kazen.

III.

In ko je Nikefor ogledoval deblo in premišljeval, kje naj začne, začuje za seboj človeško hojo. Ko se ozre, zagleda človeka, krepkih rok in z žago in sekira na rami.

»Kdo si?« ga vpraša Nikefor radovedno.

»Jaz sem mizar našega kralja.«

Brez obotavljanja je naslonil orodje na posekano drevo, ni vprašal nič, temveč deblo odmeril in začel.

Prestrašen ga skuša menih ustaviti.

»Deblo je moje. Jaz sem ga posekal za kip!«

Tujec ga pogleda srdito in seže po sekiri, da bi ubil Nikefora. Ta pa se je umaknil in iz daljave objokoval strašno razdejanje svoje misli. Zdaj ni videl več grč, zdaj ni dvomil več, ali je les dober — zdaj mu je samo srce krvavelo, ko je videl, da sekira seka tam, kjer bi moralo iti njegovo drobno fino dleto in vrtavati znake življenja v mrtvo snov.

To je bilo prvi dan.

Drugi dan je mizar delal dalje in Nikefor opazoval dalje. Ravno, ko je solnce šlo na poldne, pride v gozd človek orjak, s surovo tesačo v roki in mrkega pogleda. Postoji pri mizarju in ga vpraša:

»Kaj delaš, bedak? Ali ne veš, da jaz rabim ta les za svojo stavbo?« In tesar je ubil mizarja in šel na delo. Nikefor je obupaval, ker je videl, da bo drugi razbojnik še hujši nego prvi.

Tretji dan je hotel tesar delo nadaljevati, kar pride k njemu tepec, jako malo podoben človeku. Širok, topega obraza, kosmat in kakor medved močnih mišic. Nikefor je slutil, da je to drvar, in se je bal najhujšega, namreč, da bo les popolnoma razdejan in namenjen za ogenj. Še to je videl, kako je drvar s cepinom zdrobil tesarju glavo, potem pa je omedlel. Ko se je zavedel, je slišal, kako poje žaga smrtno pesem njegovemu kipu. Čul je, kako ječi deblo od bolesti in kliče na pomoč. Nikefor je sklenil roki in prosil Boža prizašanja.

In Bog je slišal ubogega spokornika.

IV.

Še je pela žaga, toda tudi Nikefor je še molil. Na vrsto je prišla sekira. Razkosano je bilo deblo, zdaj naj bo še razcepjeno, določeno za ogenj, uporabno samo še za kurjavo. Prvi zamah sekire — drvar zakolne. Drugi zamah, še silnejši — sekira odleti kakor ob jeklu. Drvar divja in zamahne še enkrat — sekira se odkrhne.

Takrat reče Bog Nikeforu:

»Pojdi in delaj. Ne dvomi, temveč napravi tako, kakor ti je ukazano.«

Menih je šel k deblu. Ko ga zagleda drvar, pade predenj in ga s strahom prosi milosti. Nikefor ga spreobrne in potolaži in pošlje domov. Nato obudi na božji ukaz še tesarja in mizarja, ju blagoslovi in jima izprosi milost.

Ko je bil zopet sam, je čul, kako je govorilo deblo:

»Dal si mi svojega duha. Zakaj si se obotavljal, izklesati iz mene to, za kar si me namenil? Vse muke bi mi bile ljubše, samo tuja služba bi bila moja smrt. Moj upor je prišel ob zadnji minuti — toda ravno tako gotovo je bila to tudi zate zadnja minuta.«

Nikefor je spokorno molčal. Njegovo dleto pa od tiste ure ni več mirovalo. In ko je prišel tisti dan, ki ni bil več usojen njegovemu življenju, je bil kip dovršen.

In marsikdo se ob njegovi zgodbi zamisli, marsikoča je strah, marsikdo pa pravi, da je našel, kar je že dolgo iskal.

A. V.:

Poldanske ure.

V blazni vročini poldanskih ur
— solnce je zanétilo silen požar,
ki ga zdaj goni neviden vihar —
ko v težki se luči razkraja azur,
se trga, splamteva in iskre prši,
ko zemlja se v plamenih utrinja,
ki jih nebó zagrinja, odgrinja —
in kot telo mučenice drhti —

poslušam pevajoče moške zbôre, —
poslušam njih speve, v veličastnem ritmu
kako valové,
in so brezmejní ko môrja, ki v večnost
zamolklo šumé
od svetá do svetá —

čutim veseljstvo, kakó mu v osrčju odmev
trepeta,

odmev, ki gíblje svetove
in nam odgrinja pokrajine nove, —
čutim nestrpno čakanje mišic napetih,
čutim skrito besedo oči razvnetih,
vidim roké, ki kot jekleni batj grozé,
čutim njih moč, ki v črnih sokovih
nabreknjenih žil kot vino zavrelo se peni —

in vem, da te silne, te močne roké
bodo nam, bodo solnce skovale,
vanj se bo zlilo milijonsko srcé —
o bratje! še bodo nam zvezde sijale!

A. V.:

Nočni psalem.

V nočeh, ki v njih se hrepenenja rodé,
svetovi se vžigajo, nebesa blesté,
ki v njih jutranjih zarij sladke oči
sprehajajo se opolnoči
v vesoljnega carstva bajnih vrtovih,
ki v njih mesečine srebrne vodé
— ubrane v tihe melodije sanj —
prosojne polzé skozi moje srcé,

o Bog!

čutim vsemogočnosti Tvoje snujoče moči
v bilkinem soku,
v slehernem zvoku,
ki pritajen se v dobrovo gubi . . .

in v neskončnost drhtim
in iz Tebe žarim,
Ti Silni, Neizrazni!

BOŠKO:

Pesem o pesmi.

Nocoj je minila noč,
ko sem spoznal tvojo moč,
o ljubezen.

To je bila noč sladu,
noč, ki ne pozna miru,
ko vse valovi, drhti,
ko trepeta svit zvezdâ
na prostranem oboku neba,
ko gaji ob fontanah drhte,
šepetajo besede sladke,
ko gozd v konturah valuje,
ko reka pri njem vasuje . . .

Vse tiho, vse spi:
zvezdice v mesečini neba,
gaji v šumenju vodá
in gozdi jim družijo v snu.

Ko sem se vračal domov,
tiho je plavala noč,
le nekdo je pel v daljavi
o sreči, o sladki ljubavi.

BOŠKO: **Tebe ni.**

O, pridi! Za gorami tone dan;
kot mroča solnca rože v mrak gorijo,
nad njimi slavec poje melodijo
in sanje seje vetra dih čez plan.
O, pridi! Čakam te kot tulipan
na zlatega metulja poezijo,
Vse rože, ki mi v duši zabrstijo,
drhteče položim ti v nežno dlan. —
A ni, te ni! Čez polja toži zvon,
šumé v molitvi njive zlatoklase,
za lesi šel je solčni dan v zaton,
zatonil smeh je v njem kot daven sen;
in v mrak grem,
ves osamljen,
ker tebe ni...

BOŠKO: **Pesem.**

Včeraj zvečer
je vzdih zadrhtel
preko sanjavih poljan
tja do dremavih tal:
»O, pomladni večer!«

In danes v noč
čul glas sem pojoč,
da je odmeval do koč
rodne vasi:
»O, pomladna noč!«

In v jutro vesel
nekdo je zapel
preko zelenih trat,
da našel je mir:
»O, ljubeznivi vir!«

JOŽE: **Veselje.**

Pomladni čas
in njen kras
v dneh.

Nedolžnost v očeh,
v licih smeh.

V jezeru labud,
kras tvojih grud.

Jutranji poljub,
obraz tvoj ljub.

Ljubezni spev
in njen odmev
v nočeh.

FRANCE Z.: **Gazela.**

Tam za gorami, tam za vodami
svetlo solnce ugasnilo je —
Lahko noč!

Lilije bele so mi zvene,le,
sen jih večerni uspaval je —
Lahko noč!

V sobici lepi, na posteljci lepi
draga moja zaspavala je —
Lahko noč!

Draga, ti spavaš, draga, ti sanjaš,
svetel te angel zastražil mi je —
Lahko noč!

Oj, le spavaj, draga, oj, le sanjaj, draga:
v mojem srcu in duši je — lahka noč!

FRAN SUŠNIK:

Gospa Sveta . . .**Plakajoča . . .**

Dekle je pelo.

V sladkih zvokih je plula pesem preko
planin in odmevala od sivih skal. Njena
melodija je bila polna miline in polna taj-
nih sanj . . .

Drhtela je v svojih globinah kot po-
drhtečvajo naša planinska jezera in jim tre-
peče srebrna gladina . . .

Skrivnostna je bila, kot je skrivnostna
pesem o kralju Matjažu, ki spi v Peci, a
vstane, da osvobodi s svojo vojsko sloven-
ski Korotan . . .

Mrak je legal na gore in doline, obje-
mal drevje, hiše in polja. Iz daljav so brnele
večerne pesmi . . . Zašumelo je v gozdovih,
kot bi hitela preko vrhov pomladanska pe-
sem s svojim čarom . . .

Dekletova pesem je postajala tišja,
vse tišja. Še včasih je podrhtevala na dnu
globokega srca, v otožnih zvokih . . . pol-
tiho jokajoča: ni več moj dragi, ljubi dom.
. . . Bila je, ko je pesem trubadurjeva pod
visokim zidom, polna neutešljivega, bo-
lestnega kopnenja.

Utihnil je don vaških zvonov . . .
umolknili so zefiri . . . Zaplakala je njena
pesem . . .

Umirajoča ...

V polrazdrti koči je bivala starka pri Gospej Sveti.

Mračilo se je in sence so vstale in se plazile z vrhov skozi okenca. Nageljni in reseda so dehteli. Tedaj je umirala zadnja Slovenka pri Gospej Sveti.

Veliki zvon je zazvonil v zvoniku, njegov glas je plaval preko ravni. Zvonil je, zvonil ... A ni bil to večerni »Ave«, njegova melodija je bila plač. In ko je od-

donel, so se odprli grobovi pri Gospej Sveti: duhovi so vstali, da pohitijo k umirajoči starki. Vsi so vstali, priče in glasniki davne svobode, slavne in častne zgodovine gospospovetske. In vsi so hiteli v polrazdrto kočo ...

Starka je bledela, bledela, umirala ...

Plakale so lipe okoli Gospe Svete, šumeli so jeseni svojo žalostinko, škripale so smreke, krivi bori ... Umirala je Gospa Sveta ...

A. V.:

Težki trenutki.

Od obzôrij — kot iz prepadov črnih —
mrmranje v noč
golči ... V svetilnicah naših duš je izgorelo
olje ... V tišini nam srcé okamenelo,
omáhnila je v drznih rokah moč ...

— Zakaj so tak tožne tvoje oči?
V katero skrivnost so zajete ko v čar?
Tajen obraz si zazrla v mrakovih noči,
da čelo spreletel ti mramornat žar?

Zaprla oči si ... Tvojih priprtih ustnic strah
mi je legel na dušo ... Nikar, nikar ne tožil
skleni rôki — takó zapre se čaša liliji roži
in moliva, moliva, da stre noči se temni
zapah.

A. V.:

Večer v topli izbi, kadar sneži.

(Idila.)

Tople vodé me tiho obkrožajo,
tiho zamaknjen sem v stekla prebela
— mirna in čista se v njih mi duša je
vnela —
nežne dlani po obrazu me božajo ...

Rožnata luč se po stenah pretaka
po belih zavesah čez moje dlani,
takó mehka in topla, da skapljam oči.
Roža vonjiva sladka vabljiva misel je
vsaka.

Sestrica čita ... Zvonko in mirno
srebrnih besed žubori ji studenec,
tiho blesti krog čela ji venec
kodrov pšeničnih v strmenje večerno.

Tihe snežinke so ali besede,
ki padajo name ko volna mehkó?
da mj pri srcu je dobro — takó sladkó,
kot šel bi v Betlehem v vonju resede ...

A. V.:

Mesečina v izbi.

Od zemljé do nebés mesečina,
večernih sanj prezlata pot...
Tajno šumenje in, kdove, odkod,
v svetla obzorja zveni violina.

Moja izba je polna vilinjih tančic —
omamil jih vonj je bogatih cvetóv,
da zamaknjene v čare zlatih svetóv
v dušo pojo mi z glasom zvezd in cvetlic:

»Jaz sem roža Lilija
in sem od vekomaj bila
na zlatih obalah eterskih morij
in sem sama sebi svetila...

Ah, kaj pod menój
se gíblje svetóv
kot morje cvetóv,
in njih žarki sój
slepí oči
nebeških duhóv;
in čez zlato oblo
zemljé pod menój
se lijejo dnevi in noči,
dnevi in noči —
kot zlati in modri slapovi...«

...in v svetla obzorja zveni violina...

A. V.:

Lahen dež ob večernih urah.

Na okna moje sobe tiho pozvanja,
tiho mi lega na trudne oči
in vse okrog mene zvení, zvení...
Ljubeč obraz nad menój se sklanja.

Muzika lahna... Svetle oči
gledajo name iz rožnega cvetja
tiho zamaknjene v sanje objetja
svilnatih niti, mehkih dlani...

BOŠKO:

Poti polnočne.

I.

Nočne poti
v zadnjih zoráh,
kam peljate hrepenenja?
mojo dušo — kam?
v njenih željah nedosežnih
tam v konturah teh večernih.

Bolne poti
v nočnem drhtenju,
kaj še bedíte?
kaj še ne spíte?
Kako ste težke
nocoj.

II.

Težke ste
v nočni tihoti!
Kam pa bežíte
med vrtovi,
kam
med mrakovi
nocoj?

III.

Skrivnostne ste
v svojih molitvah!
Čeprav tako težke,
rad vam sledim,
čeprav tako bolne,
za vas gorim,
in četudi skrivnostne,
zelo hrepenim
nocoj
v mojih molitvah
po Vas — Ve poti polnočne!

BOŠKO:

Zvečer (Falke).

Pramení na postelj moja mesec biserno
k molitvi se pa roke moje
v svit njegov
utrujene mi sklepajo.

Umirjena je duša moja, vrača se
z nebes nazaj,
srce pa le eno snuje:
Ti pa Tvoj, za me predragi raj.

Slepec.

»Mama, v mestu so danes procesije k Vstajenju. Vsako leto sem jih videl, pa bi jih tudi letos.«

»Kam hočeš, Francelj, ko si pa —.«

»Bom pa poslušal, mama! Saj zvončkajo in bandera tudi šume, da jih bom slišal.«

»Da bi bila godba!«

»Godba, praviš? Ali vojaška? He, te se bojim, ker mi je iztaknila ... Saj veš,

mama, vse sem ti že povedal. Tisto popoldne nam je zaigrala in že so padale krogle in moje oči ... Zakaj ti to pripovedujem, mama? Zunaj je vstajenje, dan novega življenja in procesije! — K procesiji pa ne grem, ker je godba.«

In obmolknila sta. V daljavi pa so pozvali velikonočni zvonovi in zarosilo je materi oko in — sinu — —? A. K.

A. V. :

Lahen dež ob popoldanskih urah, kadar sije solnce.

Pod tiho nebó
bi razprl dlani,
v daljne skrivnosti
potopil oči —
in skozi prste
tiho bi tekle mi
biserne vrste,
v svetle oči
se predle mi niti,

vanje sijali
smehljaji prikriti
sladke mladosti
v bisere zlití,
večnosti sinje
žarkí utripi
bi tiho tiktakali
v moje srcé ...

SERAFIN:

Velikonočno jutro.

V zrak plahé bandera,
ž njimi trume fantov —
makovi cvetovi —
rdeča krila ministrantov ...

Zibljejo se v vetru
limbarji iskreni —
beli pajčolani.
Snež med piruhi se pení.

Svečeniki v svili
rožno posejani
nosijo monštranco.
V toplo luč so prikovani.

Med srebrnim prahom
snežno jagnje plava,
kakor val s čolničkom
se z vozičkom poiğrava;

k nam velikonočno
jutro vozi v svate.
Z drobnimi kraguljčki
drami gozde, polja, trate.

JOZE: **Melanholija.**

V sinje morje
bi šel,
da bi morja me val
objel,
da bi v dnu morja
iskal srečo srca
nemirnega.

A. V. : **Tiha pesem.**

Čez tihe trate
po belih stezäh
šetala sva se
v pokrajine zlate.

Zarja v večeru,
le ti in jaz —
do mene se sklanjal
tvoj je obraz,

v moje sijale
so tvoje oči,
v tvojih vzcveteli
moji so sni!

A. V.: **Svetle noči.**

Mesečina, ki zvezde nalahno zastira,
po nji se pretakajo lilij sokovi,
za zarjami mirnimi godba svira...

pod menój se gibljejo črni svetovi,
na njih ljudjé umirajo v strásti,
krog mene pojejo v zborih duhovi —

in jaz jih poslušam v blaženi slásti,
v sijaju tihih žarkih harmonij,
molče trepečem v njih sladki oblásti...

BOŠKO: **Tebi.**

Tako so lepe in mirne noči,
tako je srce nemirno! —
z neznano silo, z neznano močjo
me vabi v tišino večerno.

Dvoje lilij srebrnih pognalo je v noč,
dvoje rok me je tiho objelo,
dvoje biserov vročih prišlo je v oči —
srce je drhtelo, drhtelo...

BOŠKO: **Tvoj junak.**

Ker sem junak polja,
te imam rad —
draga moja.

Tri krivce imam jaz,
naj ti povem na glas,
da vsi drhte za te.

Prvi, kakor tvoje oči,
žarko gori,
kadar ga solnca žar
v živ blisk spremeni.

Drugi, kakor tvoje srce,
lahno žari,
kadar ga lune soj
zvečer pozlati.

Tretji, kakor tvoja ljubav
zame trepeta,
ko jezdim kot piš
vasovat — draga moja!

JOŽE: **Jutro.**

Hladen veter,
tajen veter
čez ravan.
Pst, pst, pst!

O ljubezni
ptičic spev,
ob poljubih
cvetk pomladnih
sladek sen.
Čez ravan
pa fant vesel,
z njim noči odmev.

Ej, ej, ej!
Pst, pst, pst!
Bim-bam, bim-bam...

Zvonček glasan
čez ravan
oznanja dan:
bim-bam, bim-bam...

TINE POLJANEC: **Vzdihi koroških beguncev.**

1.

Tam v daljavi je obzorje zažarelo in
čez modrino nebes je švignil plamen.

»O Bog! Glej našo ljubezen in našo
bol: srca so polna groze in zvrhana ljubezni
do te grude umirajoče! Čuj, v vzdihih umi-
ra in tam pred nami gori, tam srka vāse
kri naših src in s telesi naših mož si obte-
žuje drugi...

Že radi naše ljubezni neizmerne nas
obvaruj pogube, o Bog!« — —

Tedaj se je porodilo trpljenje in čez
vrhove Karavank je ponudilo železno roko
v Korotan, da so telesa vzdrhtela:

»O Bog usmiljeni! Pretežko je breme
za naša telesa: upognilo nas bo in nam
sklonilo hrbte do tal. Odtegni svojo roko
z naših pleč, Gospod!« ...

2.

Molk se je naselil v duše; srca so pod
krutostjo molčala, oko pa je strmelo v prah,
v cesto brez mej, ki pelje v deželo bolesti
in bede.

Med poljem in med stemeni hiš je
ogelj vzplapolal — v trumi na prašni cesti
je kriknil jok:

»Svojo mladost sem dala, da sem za-
služila ljubezen in z žulji sem vzdignila
dom — ne za sina, ne za hčer — za pe-
pel — —«

Prasketalo je med drevjem — rdeče
so se smejale hiše goreče — srce pa je
klonilo s težo žalosti k tlom.

3.

Groblje so ozelenele in zemlja se je
pomladila. Drevje je vzbrstelo v gozdih in
med zelenjem so pevale ptičice.

Tedaj je umiral starec.

»Sin moj, beži, če me ljubiš. Mladost
imaš, življenje te čaka — a jaz umiram
težko na zemlji, ki sem jo ljubil in jo lju-
bim, čim bolj sem ji bliže in čim bolj je

bičana. Še težje bi pa umiral, če bi te ubili
pred mojimi očmi... Zato beži, blagoslov
s teboj in spomin na srečo — —«

Umiral je starček, sin pa se je klatil
po gozdih in plazil po razorih, da so solze
kapale na brazde, ki jih je še to pomlad
zoral...

4.

»Kot svinec je padel na srca ta čas,
ki je izžet iz vdov in sirot in je opran v
krvi nedolžnih. Pa kri nekrivih src bo ro-
dila maščevanje in iz teles naših mož in
očetov bodo pognale kali, ki bodo rodile...

Takrat pa — —«

Zamolčal je misel, pa je z molkom več
povedal kot bi z besedó.

A. V.:

Sanja.

Do naju zagorel blesk bo daljav...
Sijaj, ki se vpletel v tvoje bo láse,
v dušo pričaral neznane mi čase,
sladke omame v mraku vonjav...

Prek naju se tiho bodejo lili
spevi tihotni... Najini telesi prožni
v svetlobi bosta zasijali rožni,
v blaženi uri v objem se spustili...

A. V.:

Deklica na pomladnjem izprehodu.

Kot da med zvezde me vodi tiha stopinja,
med polji in travami lok blesti moj obraz,
vidim ga — v zlato sinjino je vrgel odsev,
ah, kot da ovenčan od čudežnih rož
žari in se v barve spreminja v njem tajni ukaz:
Hrepenenje.

Svobódna in láhna se šetam po travnati poti,
vsa v solncu: v njem prerojena, od njeга sem močna
— ah, zémjljico našo kot dete slabotno v naročje bi
vzela! —
kot srna sem skočna;
smejala bi se in pela!

In mehka je trava — od samega žameta,
mehkejši še veter, ki se v kodre zapleta,
v obraz se mi laska...
Hej, le dalje, le dalje, porednež, v daljave brez haska!

In črički prepevajo, travice kimajo...
In vonj medu... Škrjančkov klic...
V dalji gorenje zlatih tančic...
Še dalje gozdovi šumé... In kukavice mile glas...
In jaz.
O življenje!

VISOSKI:

Morje.

Kot reka ljuto ob bregovih žene
val mimo lepih krajev, mest,
tako življenja celega povest
je gnala mene.

Zdaj jasno vidim pred seboj obzorje ...
Življenje moje mirno v morje spe,
po Tvojih potih pot po reki gre
do Tebe — Morje.

Kot morje Tvoja je lepota vsa,
kot ocean globok ljubezen Tvoja!
Daj, o Gospod, da nekdanj pot se moja
tam v sladkem miru dokonča.

JOŽE:

Sanje.

O tebi sem sanje zasanjal,
devojka,
da sem kraljici se klanjal,
devojka.

In v sanjah si me vzljubila,
devojka,
v poljubih radostnih se k meni privila,
devojka,

Oj, izpolni te sanje željne,
moja devojka,
saj najini duši gorè,
Mara — devojka!

JOŽE:

V pomladnih nočeh.

Noč je prišla,
noč je v domeh;
dan vstaja
v tvojih očeh.

In rastejo tebi oči,
v njih strasten smeh,
in rastejo meni moči
v pomladnih nočeh.

PUŠ LUDOVIK:

Dolina solz.

Večkrat doživi človek trenutke, v katerih je njegovo srce tako temno, prazno in pusto kot globoka tišina polnočne ure; le poredkoma se prikrade v takem trenutku v izmučeno, po luči hrepeneče srce topel solnčni žarek. In če se prikrade in posveti, človek še jasnejše vidi nad seboj težke črne oblake, ki se podè od severa na jug, od vzhoda na zahod vsevprek, dokler ne zastro pot; zadnjemu žarku in je v srcu strašna tema. Rad bi človek pogledal naravnost v solnce, kadar je poldne in srce bi se nasrkalo svetlobe in toplote, pa se mu zablešči tako močno, da zatisne oči z rokami in povese glavo.

Bil sem vojak, ker jih je bilo v tistem času mnogo. Prišel je, kakor bi ga bil poslal sam zli duh, k meni znanec iz vojaškega življenja in se je čudil: »Kaj se držiš kot bi ob spovednici obujal kes, kaj se vedeš kot čudak? Norec si ti in vsi tvoje vrste! Ali nisi mlad, ali ne drvi po tvojih žilah rdeča in živa kri kot hudournik naprej, naprej in se mu vse uklanja? Tvoja je mladost, tvoj je svet, vse je tvoje, samo ne krôti svojih željâ, daj, da se napasejo in navriskajo ... Izčrpaj to kratko življenje do dna, zato te je mati rodila.«

Da je bilo takrat jasno v mojem srcu, — ne bil bi molčal. Šel sem brez besede proč od tam in poiskal tihe samote, da potolažim vihar, ki je zadivjal v srcu in podiral in rušil, kar je bilo kdaj zgrajenega, ki je grozil, da poruši zadnje, kar more — križ, ki ga je bila nežno vsadila roka dobre matere v srce ... Takrat sem zahrepenel po topli luči, zaželel sem iz dna duše vsaj žarka, ki bi posijal v to nevihto, v to črno temo.

Sedel sem na klopico med zelenim grmičevjem. Kot misel je priletel z bližnjega borovca ptiček, se vsedel prav blizu mene, pogledal naokoli in radostno zapel v božjo naravo.

»Kaj ti, mali pevec, nič ne veš, da se ne spodobi veselo prepevati, če je vihar? Ali ti nič ne veš, kaj je vihar, ali ve to samo človek? Ali je človek najnesrečnejše bitje na svetu?«

Zapel je mali pevec še enkrat in odletel, kot je bil priletel, in se je izgubil sam Bog ve kam. Moje misli pa so odhitele za njim, drobnim pevcem in ga iskale povsod, hodile po vsem širnem svetu nemirne in temne in ga niso mogle najti. Iskale so in iskale, da že same niso vedele, kaj iščejo,

dokler se niso ustavile nad prijazno hišico na griču, obdano s cvetočimi jablanami in hruškami.

Stopile so skozi vežna vrata in videle ob ognjišču mater, ki je kuhala večerjo in pri nji otroka, majhnega, rdečih lic in svetlih kodrov. Stopile so v nizko sobo in zagledale nekaj znanega in domačega; vse, ta mati in ta otrok, vse je bilo tako znano in domače, da se misli niso mogle ločiti od njih.

Grobna tema je napolnila izbo, ko je mati upihnila luč in legla k počitku. Blizu njene postelje ob veliki glinasti peči je počival njen sinček, ki pa nocoj ni mogel zasanjati o lepih igračah, ki mu jih bo mamica kupila na semnju, in ne o savskih kamenčkih, lepih, okroglih kot prepeličji jajčki, ki mu jih bo oče na sredpostno sredo, ko bo v Litiji semanji dan, nabral v veliki vodi in prinesel, da bo kamenčkal. Nemirno se je obračal na posteljici, da ga je skrbna mati tiho kot v cerkvi vprašala, ali ni morda bolan. Skoro zajokal je: »Nisem bolan, mamica; samo obljubili ste mi, da me danes naučite lepo molitvico. Rekli ste, da je tako lepa... pa ste pozabili.«

In začela je mati, da potolaži otroka: »Nocoj ti jo bom samo povedala, da boš zaspal, jutri te jo pa naučim. Tista molitvica se glasi tako-le: »Češčena bodi Kraljica... k tebi zdihujemo žalostni in objokani v tej solzni dolini...«

In povedala jo je od konca do kraja.

»Ali je tista solzna dolina taka-le kot je ta-le dolina pod našo hišo?«

Pojasnila mu je mamica, da je ves svet velika solzna dolina, da je delež človekov

na svetu žalost in jok, nesreča in bridkost, da ni nikdar na svetu človek čisto srečen. Zato išče s takimi molitvami sreče drugod in prosí ljubelega Bohka in Mamko božjo, da mu lajšata žalost in jok tega sveta in ga vzameta po smrti k sebi v sveta nebesa, kjer ni nič žalosti in nič joka.

»Ali bom tudi jaz moral jokati na tem svetu, da pridem k Mamki božji v nebesa? Povejte, mamica, ali vi tudi jokate, ali sva midva tudi v solzni dolini?«

»Zdaj bodi miren in lepo zaspaj, naprej ti povem jutri.«

In dete je skriilo svoje svetle kodre pod odejo, kot bi ne hotelo joka, in prita-jeno zaihtelo...

To so videle takrat moje misli jasno in slišale vse razločno. In tisti hip so spoznale hišo in mater in otroka. »Kaj nisi ti ta otrok?« so me vprašale; »in mati, ali ni to tvoja dobra mamica, ki ji že od zdavnaj rastejo rože in trava na grobu...?«

Vstal sem s klopi, povzdignil oči proti nebu in napol razločno govoril kot bi molil:

»Sveta resnica so bile tvoje besede, mati moja, da je človeško srce ustvarjeno za bol in žalost, za vihar in za jok, a malo, sirotno dete te ni razumelo. Jutri, si rekla, da poveš naprej. O, nikar ne pravi; razumem, sedaj razumem dovolj...«

In kakor po nevihti prvi zlati solnčni žarek predere gosti črni oblak in posveti v temno naravo, oznanjajoč novo življenje in novo moč, tako je žarek tolažbe kot glasnik nove moči posvetil v mrak mojega srca.

J. J.:

O Ketteju.

(Za dvajsetletnico njegove smrti, 26. aprila 1899.)

A š k e r c Anton: Dragotin Kette je bil rojen pesnik. — Kette je podoben Župančiču in Murnu samo v tem, da ljubi narodne motive ter da se rad naslanja na takozvano narodno pesem, sicer pa je sam zase popolnoma samostalna pesniška osebnost. — Kettejeve basni spadajo med najlepše, kar jih premore naša mladinska literatura. — »Na trgu« se sme zaradi svoje ljubkosti smelo postaviti v isto vrsto s Prešernovo serenado »Luna sije«. — Kadar se imenujejo naši najboljši liriki, mora se imenovati tudi Dragotin Kette.

C a n k a r Ivan: Nobenega nimam tako jasno v spominu kakor Ketteja. — V

obraz je bil lep fant, v živoč čokat in v hoji račav. — V svojem stremljenju in mišljenju je bil med vso družbo najgloblji in najvišji. Njegov duševni razvoj je bil tako nagel, krepak in naturen, kakor drugega nobeden.

G r a f e n a u e r Ivan: Poleg Župančiča je tudi Kette reformator našega poetičnega izražanja. — Sonetni cikli »Adrija«, »Moj Bog«, »Slovo«, »Tihe noči«. »Čine noči« spadajo s sonetom »Na očetovem grobu« k najlepšemu, kar je ustvaril Kette.

L a m p e Fran: Glavni predmet njegovim ne maloštevilnim pesmim je ljubezen. Dasi v tem predmetu ni mladostnosramež-

ljiv ali platonično-sanjav, vendar se ogiblje nizkosti. Rad gleda v življenje in razne njegove pojave in jim hoče umeti vire in namene. Zato je v njegovih poezijah nekaj moškega, zrelega. Tudi izvirnosti mu ne moremo odrekati, kar mu je gledé na mlada njegova leta posebno v hvalo.

Pregelj Ivan: Pri ponovnem čitanju Murnovih in Kettejevih poezij sem se uveril, da je bil Kette dozorel t a l e n t, Murn prezgodaj ugasli g e n i j.

Prijatelj Ivan: Kette se je z ljubeznijo posvetil idilični novomeški pokrajini, on sedi mirno na enem mestu, podoben veselemu kmetišskemu fantu, zadovoljen z lepo zemljico. — Kette ne obrača svoje pozornosti na podrobnosti, ampak na celotne vtiske. Zato je plastičen in poln širokih potez, krepko začrtanih in, rekel bi, — elementarnih. — Njegova poezija — ki se je v pesmih izlivala, kakor se izliva naša potočki čez kamen in grm, ne izprašujoč, ne odkod ne kam — je postala v sonetih podobna plavni Krki v njenih stalnih, mogočno in zasigurano zarezanih bregovih. — Kette poezijo živi.

Regali Josip: Kette je našel samega sebe v »Sonetih«. Šel je naprej, kakor bi bil imel pot začrtano in že danes odmerjeno, nekam, kamor sam ni vedel, a kar je slutil globoko v sebi. — Ketteju so plavali pred očmi vedno klasični vzori in narodna pesem, ali vendar je zašel v nadzemsko mistiko in vsled tega bi ga imenoval primerno filozofa čuvstva. Pač ima nekaj klasičnega na sebi — in to je umerjenost. — Kette je izreden pojav v umetnosti sploh, ker ni šel skozi »Sturm und Drang«, in ker je konec tiste burne dobe šele začetek njegovega pesnikovanja. — Kette je miren in globok, filozof čuvstva, pesnik κατ' ἐξοχήν.

Robida Ivan: Iz večine Kettejevih pesmi veje preprosta, živahna, vesela lirika; v sonetih pa je ubral poet otožnejše strune, in če sodim prav, pisani so zadnji soneti, ko se je nagibal koncu dan. — Veseleča in vriskajoča je ljubezenska pesem njegova kakor kmetskega fanta srce, ko se vrača pojoč in vriskajoč izpod okna svoje ljubice. Tako je tudi prepletena Kettejeva pesem vseskozi z narodnim duhom in način tega pevanja se je pesniku izvečine posrečil. Na drugi strani pa se pozna nekaterim proizvodom njegovim pravi dijaški ton — Kneipenton — katerega ne gutira vsakdo, najmanj pa ne ondi, kjer postaja trivialen v frazi in besedi. — Do kakega določenega svetovnega naziranja Kette ni dospel.

Sardenko-Merhar (o njegovih zadnjih dneh): Le žal je na smrtni postelji. Moja nekdanja gospodinja je postala sedaj njegova gospodinja. Prišel sem kot bogoslovec. Ko je videl gospodinjino in mene, je dejal: — »Ves čas sem bil pokoren svojim prijateljem, a danes,« in pogledal je gospodinjino z globokoudrtimi očmi, »bom pokoren vam. Kaj hočete od mene, povejte!« »Po gospoda pošljimo,« je tiho svetovala gospodinja. »Le pošljite ponj, naj pride! Pripravljen sem nanj.« In prišel je župnik Malenšek še isti dan. — Pri mojem odhodu mi je Kette dejal: »Kar sem napačnega začel, je bolj iz šegavosti moje narave, kakor lahkomišelnosti ali zlobnosti; sicer pa sem nekatere take reči tako sam uničil.«

Zbašnik Fran (ob drugi izdaji Kettejevih »Poezij«): Kette je postal izreden ljubljenec našega naroda in je prodril kakor razen Prešerna in Gregorčiča morda še noben naš poet v mase ljudstva. Stvar je umevna. Pri Kettejevih pesmih se čuti, da »iz srca svoje so kali pognale«, in zagledal se jim tudi srce zapirati ne more; tudi so navzlic vsej svoji globokosti preproste in lahko umljive.

Župančič Oton: Najbolj sem ljubil Ketteja — najvišje sem ga cenil. — On je bil vse druga duševna potencia, mož, medtem ko je bil Murn otrok in ženska. Bil je sploh najbolj univerzalen med nami. — Brez samoljubja je stopil Kette pred naravo — čist in preprost — in ona mu je odgrnila svojo čisto nagoto. Odtod ta imenitna zveza pesnika s naravo. Njegove slike so resnične in neprisiljene, nikoli stereotipne. Predobro pozna naravo, da bi se učil od drugih gledati. On opazuje sam, opazuje mnogo in bistro. Sam je čutil, da še ni videl pravega solnca, v njem je ostalo mnogo nerazumljenega, mnogo nasprotij. Da ga ni pahnila nemila usoda v prerani grob, gotovo bi mu bilo življenje razpršilo mnogo meglâ in posvetilo v marsikak temen kot, poznejše širše življenje bi mu bilo odprlo novih vidikov, mu pokazalo novih horizontov, poglobilo bi bilo njegovo filozofijo, utrdilo njegovo naziranje o svetu ter ga vsestransko popolnilo. Njegove ideje brez dvoma ne dosegaajo idej svetovnih pesnikov, a svoje življenje in svoje ideje nam je predočil s čudovito plastičnostjo. A iskal je resnice z neumorno vnemo in strastjo. In v tem iskanju se je njegova energija — mogoče tudi ob čuvstvu bližajočega se konca — podvojila, in plod tega iskanja je cela vrsta krasnih sonetov, katere smemo brez pomisleka vzporejati s Prešernovimi. Vpliv

lahne mistike Maeterlinckove (trésor des humbles) se pozna v njih — samo da je prepojena skozinsko s krepko moško energijo Kettejevo. Kakor mogočna reka so ti soneti, ki nosi seboj vse, česar se je dotaknila v burnem teku — pesek in zlato. Vanje je vlil Kette vse, kar ga je težilo in tešilo. Ti soneti so živa slika pesnikove samovzgoje — ustvarjanje gre vzporedno z njegovim razvojem. Močno dušo vidim, ki se ne da več slepo gnati od burje, ampak kroti razburkane valove. Čista ljubezen mu ni samo lep predmet poezije, ona je del njegovega življenja, ki ga etično dviga in plemeniti. — Od starih klasičnih mojstrov se je Kette mnogo učil. Od njih se je navzel one jasne plastike, ki te ne sili šele ugibati, kaj je pesnik pravzaprav hotel. Zagrnjenega in tajinstvenega je v njegovih poezijah toliko, kolikor je baš skrivnostnega v življenju samem. Od njih se je navzel onega takozvanega klasičnega miru — ne miru čuvstva, ampak miru ustvarjanja. — Ideje ne žrtvuje nikdar formi; ideja (pesniška ideja seveda) mu je vedno glavna; kar pove, pove zato, ker mora to povedati, a ne, ker se morda lepo glasi. — Poleg starih mojstrov je študiral Kette marljivo in s pridom narodno pesništvo. Vse njegove poezije preveva pristen narodni duh. Odtod ta lahkotna dikcija, odtod njegov čisti domači kolorit. Z veliko ljubeznijo se oklepa rodne zemlje in sesa iz nje moč kakor Antej.

Profesor-sošolec Ketteja je pravil v šoli: Spominjam se ga dobro. Bila sva sošolca. V govoru je jecljal, težko je

govoril in le s težavo in malokdaj je dokončal stavek. Že v peti in šesti šoli nam je bil vsem znan pesnik. Med najboljšimi v šoli ni bil, neprilike mu je napravljala prestava iz nemščine v grščino. Kmalu po nesrečni preiskavi je v drugem tečaju šeste šole zapustil ljubljansko gimnazijo. Prihodnje leto je odšel v Novo mesto, po maturi pa v Trst k vojakom — že bolan. Prehlašen in obnemogel je bil odpuščen in je prišel v staro cukrarno. V nizki, zaduhli sobici je bival, ležal za pečjo in žvižgal in pel in pisal pesmi. Tedaj je ustvaril najlepše, kar je ustvaril, sonetni cikel »Moj Bog«.

* * *

Aškerc A. v predgovoru k drugi, ilustrirani izdaji Kettejevih »Poezij«. — Cankar Ivan, Sardenko in Župančič v Izidor Cankarjevih »Obiskih« (Dom in Svet 1911). — Grafenauer I. v »Kratki zgodovini slovenskega slovstva«. — Lampe Fr. v kritiki prve izdaje Kettejevih »Poezij« (Dom in Svet 1900). — Pregelj I. v »Mislih o slovenskem slovstvu« (Cas 1919). — Prijatelj I. v uvodu k Aleksandrovim pesmim. — Regali Josip v »Slovanu« 1902/3 (I.). — Robida Ivan in Župančič v »Ljublj. Zvonu« 1900 (XX.). — Zbašnik Fr. v »Ljublj. Zvonu« 1907 (XXVII.). — Žal, da nisem mogel uporabiti v tem članku izvrstne študije N. Velikonje o sonetnem ciklu »Moj Bog« v »Zori« 1912/13, Regalijeve »Slovenske moderne« v »Savremenuku« 1907 in Zofke Kvedrove članek »D. Kette in J. Murn-Aleksandrov« ravnatom.

Šlezke pesmi.

Spesnil Peter Bezruč, prevel Fran Albrecht.

Ko sem bral naslov: Šlezke pesmi, sem se vprašal: kako to, da predstavljamo v teh dnevih tuje pesmi, ko smo doma vstali k svobodi po sto- in stoletnem robstvu, in: da nam vse to ni oplodilo pesnika, ki naj bi izpovedal pred svetom našo bol, kako so nas tajili in nam določevali odstotke, po katerih naj ginemo, da končno izginemo. Pričakovali smo pesnika nove svobode, a on še ni vstal. Zato se ne čudim, da nam je Albrecht prevel Bezruča, ker mi smo zahtevali, da si iztisčemo našo

stoletno bol — pa naj bo to tudi samo — prevod.

Šlezke pesmi. (Šlezské písně.) Zanimiv je avtor Peter Bezruč. Nemški pesnik Rudolf Fuchs, ki ga je prevedel v nemščino, piše o njem: »P. Bezruč, čigar edino delo je izšlo l. 1903., živi neznan kje prikrito življenje rudarja, učitelja ali revnega poštarja. Njegovo rodbinsko ime ni znano nikomur.« Sedaj pa vemo, da je P. Bezruč Vaclav Vašek, rojen v Opavi 15. oktobra 1867, kot sin profesorja Antona Vaška, da

je poštni uradnik in je bil leta 1916 hkrati z Macharjem zaprt v dunajski Bastilli, gotovo da ne zaradi prevelike domovinske ljubezni.

In njegove pesmi! Kakor krvavi listi, ki so jih pisali tisočev sedemdeset, kot smrtno obsodbo in oporoko, ker »sedemdeset tisoč grobov kopljejo nam pod Tešinom«. Ni Peter Bezruč, ki poje; njegov narod je, mala češka veja pod Bezkidí v Šleziji:

— — — tisočev sedemdeset,
ki so pod hišo nam ugasnili, pri Bohumínu,
gasnejo še nam v Bezkidih ugrabljenih,
v Šumbarku ugasli in v Lutinu ugasli,
v Datinah gasnejo, v Djetmarovicah,
v Porembi ugasli in v Dombrovi gasnejo.
(76. str.)

Z rdečim kaktusovim cvetom je razcvel tudi pesnik, prvi in zadnji bard z Bezkid. In kakor njegov narod, ki koplje pod zemljo skale premoğa, delo težaka, taka je tudi njegova melodija, le trdi daktil, »kot napev z bezkidske strani«. Oblika pesmi je poljubna, kakor jo zahteva misel, ki bukne z vso polnostjo na dan in zahteva vso svobodo, ne pozna, ali pa zameta vsa pravila rim in ritma.

Svojo osebnost je pesnik v sebi zatrl in ne poje o ljubezni, ki je šla samo enkrat mimo njega, a on je zaprl dveri svoje kočee in na njeno mesto je stopila pesem krivice, ki se godi tisočev sedemdeset in zahteva po osveti.

Kaj ako v rov bi nekoč to prokletó jaz
leščerbo treščil,
kvišku zravnal svoj upognjeni tilnik,
stisnil levico in stopil na plano,
kladivo s tal proti nebu v polkrogu
dvignil in svoje oči te iskreče
pod božjim tam solncem?

(Rudar, str. 87.)

Vse pesmi preveva gnev in sovraštvo do narodnih mučiteljev, kojih predstavnika sta: markiz Gero (nadvojvoda Friderik) in poljski žid, ki izsesava ubogo ljudstvo.

Kruta sedanost mu zastira vsak smeli in upapolni pogled v boljšo bodočnost in resignirano poje:

...Noč pada na narod moj,
poginemo, predno zasine svit.

(Jaz, str. 79.)

Obup in resignacija mu narekuje tragično smrt Maričke Magdónove in učitelja Halfarja in vse tiste slike iz Mihal-kovic, Hučma, Opave... »Ker je preveč močno čutil svojo pripadnost k Šlezki, je bila njegova groza tako brezna in je videl samo neodvratno pogubo.« (Uvod.)

Kakor je Kolár obiskoval slovanske grobove, tako tudi P. Bezruč obiskuje šlezka pokopališča, toda tudi tu je tuja roka premenila domače napise s tujimi.

V »Jazu« izpove svojo misijo:

»Jaz, jaz tega prorok bezkidskega
ljudstva...« in končava zopet z obupnim refrenom: »poginemo, predno zasine svit.«

Zapel pa je tudi svojo labudjo pesem: Didus ineptus, in potem, kakor pravi Albrecht:

Kriknil si in — onemel,
črni svoj gnev si v molk črni odel,
v véliki molk.

(Str. 99.)

Šlezke pesmi so socialne, da, socialistične, in nam bočijo prsi k uporú, toda omahnejo kot Leonida:

S hrbta do nog mi pretrgali kite...
tak stojim pred Tešinom,
s prebodenimi boki ob Liso goro oprt,
kot so zakoni velevali mi.

(Str. 55 — Leonida.)

Prestavil je tri pesmi Oton Župančič in so njegove prestave izrazitejše in boljše od Albrechtovih, ki bi ga mogel šele prav oceniti primerjaje z izvirnikom, dasi moramo priznati, da je Albrecht dovršen pesnik, kar pokaže v epilogu, ki pa je preveč v Bezručevem stilu in maniri.

Knjižica je opremljena tudi z literarnim uvodom, ki ga je češki napisal dr. V. Martinek in prevedel K. Schweiger. — Uvodoma so pozdravne besede P. Bezruča v slovenski prestavi. **Ante K.**

Ocene.

J. J. Sonet je radi tega šibak, ker je tako silno razvlečen z odvisnimi stavki »ko so . . .« V njem ni misli, ki bi presenetila in razveselila, temveč samo povprečno, vsaki pobožni duši lastno čuvstvanje brez jasnejših občutij. V sonetu in v pesmi sploh mora biti vsaka beseda nov doživljaj, ki razodeva svetel odsev večnosti, nov doživljaj, ki zasluži, da se vbesedi; v tem sonetu so pa samo stare, že obrabljene slike, dejal bi, novo razvrščene stare kulise na istem odru. Tudi verzi ne teko, rime so vsakdanje, sploh je tako vse izražanje in jezik neokreten. Sodite še enkrat sami, ko ga čitate tiskanega. Kako malo preciznosti je v njem in malo umetniškega doživljanja. Opozarjam posebno na mesta, ki sem jih podčrtal. Slika o čolnu je neznosna in priča, da ste malo čitali.

J. J. Sonet

V viharjih si življenja pot mi vodil —
Ko so ob čoln moj butali valovi,
ko so tulili kroginkrog vetrovi
usode krute, si pred mano hodil.

Ti veš, ko sem v tujini daljni blodil,
ko brez miru grmeli so topovi,
ko so krog mene vstajali grobovi,
si varoval me, srečno me izvodil.

Oh, hvala Ti Gospod! Moj čoln počiva
v pristanu mirnem, nič ga več ne plaši.
Tvoj sladek mir in blažen pokoj vživa.

Iz srca vzdiga se mi pesem živa:
Ničesar ne bojim se več, ne straši
bodočnost me. Za Te bodočnost biva!

Visoški: Pomlad.

Predolgo opisovanje in pomanjkanje samokontrole. Tisto o starčku in deci je naravnost ganljivo, če se človek spomni verzov.

»Dni premišlja, ki so bili, in na tihem solze briše.« Da, da, literatura je sitna stvar, ker je napisana črno na belem. Res nerodno!

Ljubezni zopet zemlja dihaš,
v lepoti se pomlajaš vsa,
ob zvonkih glasih vsa odmevaš,
kako pomlad si res krasná!

Usahle veje, stara debla
začrtnjaš v svoj zeleni plašč;
kot bi lepo oblekla mati
otroke, ti si bor in hrašč.*

Iz vrta, polja in livade
privabljaš tisočeri cvet.
Škerjanček splul je že v višave,
da si ogleda pestri svet.

Še starček se zapečkom zgane,
spomine davne mu budiš.
Te radosten ko mlad objame,
obraz zguban mu razjasniš.

Po tratah te pozdravlja deca,
kriče pozdravlja te, pomlad!
In raj ji srčni seva z lica,
življenja ne kalí ji jad.

In meni, ki si mi že večkrat
do zdaj prijadrala zastonj,
spet vzbujáš nova hrepenenja,
ko vživam tvoj pomladni vonj.

Serafin: Ugasnil mi je žaroči...
Premalo notranje moči. —

Moja moč:
»Le moč jadicuje
na zemlji vsa trudna
v nemoči vzdihuje.«

Zelo nerodno povedano.

Rado Smiljanov: Pred odhodom.

Prvo cvetje je vzbrstelo —
pred menoj.
»Saj si z mano zacvetelo,
saj ne boš več ovenelo!«
Joj. (!)

Pred menoj je listič bel
listič nenapisan,
v štiri gibe ograjen
in lepo orisan.

Težka barva, črna barva
plazi se okrog.
Povabilo. To bo svatba.

Urno, brzih nog
se odpravim v svate. Črno
znamenje z menoj hiti.
Ovenele, osamele popke še budi.

Ob plotovih in ob smrti
pot zdaj moja gre.
Zdaj pelja me ob vrtiču,
kjer cveti že vse.

K sosedu trgat grem cvetlice
tat.
In natikam si jih v gumbnice
svat.

Skrajno nerodni, grobi verzi z zmedenimi asociacijami.

Tine Poljanec: V pomladnem vzdušju. Ne, gospod, mene pa ne boš! Spis je slaba šolska naloga.

Beško in A. V., ne vrzita peresa v kot, vadita se in učita se, učita se in vadita se!